

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 02539

DER YIDISH LEHRER

M. Krinski

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פערלאג „ביכער-פאר-אלע“ ווארשע.

מ. קרינסקי.

דער יידיש לעהרער

ערשטער טייל.

פיערמע אויסגעבעסערמע אויפלאגע

פֿיבֿעל א פאלשטענדיגער קורס צום ערלערנען לעזען און שרייבען יידיש
און העברעאיש, מיט פֿיעל אילוסטראציעס.

הרעסמאמאטיע פֿיעל ערצעהלונגען, בעשרייבונגען,
ליעדער אין נאָמען.

בריעפענישטעלער מוסטערן פֿון אלערליי
בריעף, וואָס ווערען אָפֿט
בענוצט אין לעבען.

ווארשע. — תרס"ח.

דרוק „האר“, ווארשע, דלוגע 11.

ДЕРЪ ЮДИШЪ-ЛЕРЕРЪ
Букварь и Крестоматія
на разговорно-свр. языкѣ
Составилъ М. КРИНСКІЙ.

Издание „Вихеръ-Фаръ-Алѣ“, Долгая 11.

Типографія М. Кринскаго, Варшава, Долгая № 11.

1903.

פאָרוואָרט.

אנאלאָפּאָבעטשען, ד. ה. מענשען, וועלכע קענען נישט לעזען און שרעבען און
האַבען נישט דו מעגלעכקייט צו ענטוויקלען זייער געמיט דורך דער לויטערצטור, וואָס איז
געשריבען אויף זייער אייגענעם לשון, אויף וועלכען זיי רעדען און פֿערשטעהען, -
געפֿינען מיר אין דער יודישער פֿאָלקס-מאָסע זעהר פֿיעל, נישט נאָר צווישען די אַרעמע
דענסט-מעדלעך אָדער פֿאַבריקען-אַרבעטערנס, וועלכע האָבען נישט געהאַט אַמאָל דו
געלעגענהייט צו זעהן אַנ'אַלע פֿאַר די אייגען, נאָר אויך צווישען די מענער אַרבעטער,
וועלכע האָבען געוויס אין דער קונדהייט געלערענט און חדר און פֿערשטעהען צו
דעווינען אין זאַגען „עבריי“ פֿון „סידור“, פֿון „מחזור“ און זענען אַמאָל אַפֿילו נישט
„טעמפֿונ“ אין די עבריי פֿון „תּגומ“ - דעווען ערשיינען ערקלערט זיך דערמיט, וואָס
די „עבריי-קענער“, וועלכע האָבען קונמאָל נישט געלערענט לעזען אַנ'אַנדער שפּראַך
אויסער העברעאיש, פֿערשטעהען נאָר די מאַגנאָציע פֿונעם צוואַנציגטער יאָרהונדערט און אַזוי
קודות, אָבער נישט אונזערע מוט וואָקאַל-בוכשטאָבען, דערזענען וועלען זיי אַנגערלעזען
די ווערטער: מ-מ-פֿ-פֿ-ר, ווען זיי זענען געשריבען מוט נקודות, און קענען נישט לעזען די
ועלכע ווערטער, ווען זיי זענען געשריבען מוט לויט-בוכשטאָבען מא-מע, פֿא-טער זכּודות.
צו בעוואַנדערען און דאָס, וואָס אונזערע יודישע כּעגלענער, וועלכע באַגלוקקען
אונז יאָהר יאָהרליך מוט עטליכע צענדליג נייע תּהנות און אַפֿאַר שאַק כּבֿא טעשיות
זיין גלעבצטע מוט טויענדער עקזעמפּלאַרען „אַלף-בית“ צום לערנען „עבריי“ אין
לעזען דערמיט נישט אַרבעטנען און „חרר“ וועלכע נישט און מעגלעך צום לערנען
לעזען העברעאיש סיסטעמאַטיש, האָבען נישט געפֿינען פֿאַר נויטיג אַמאָל אַברוקען אַ-
ווענגסטען אַ זשאַרגאָנישען „אַלף-בית“, ד. ה. אַנשטאַט כּ, פֿ, ג - כּ, באַ, בע, און
אזוי ווייטער, ווער רעדט וועגן אַ מעגלעך צום סיסטעמאַטישען לערנען לעזען און
שרעבען זשאַרגאָן, כּדי דער שולער זאָל נישט דאַרפֿען אומזיסט און אומנושט ברעכען
אַ לענגערע צייט דעם קאַפּ, בון ער וועט זיך זיין עפעס צו גענוסען - און נאָר לית
מאן דער שפּח! אין אזוי און בון יעצט געבליבען דאָס לערנען לעזען זשאַרגאָן אַמאָל
„תּורה שפּעל פֿון“ תּהמא ליעל, וועלכע פֿאָדערט דאָרויך פֿיעל טוה און געדולד, כּדי
צו אינבעטען אַזא שווערען בויען. אין דערזענער טרעפֿט גאַנץ אַפֿט, און די אַרעמע
אנאלאָפּאָבעטשען פֿאַנגען אָן ווי נישט און צו לערנען לעזען, נאָר נאָך דעם ווי זיי פֿאַנגען
זיך אָב אַפֿאַר וואָבען און שווערען זיך נישט דורך, פֿערלערען זיי און גאַנצען דעם תּשק
און הערען אויף צו לערנען.

דער יודיש לעהרער קומט צו בעיוויינען דעווען מאַנגעל און דער

יודישער ליטעראטור און צו געבען די מעגליכקייט ס'סעמעמאטיש אין א קורצע צייט אָהן בעזונדערע מיה און קאָפּרעהעניש אױסצולערנען גרינדליך און געלוי־ פּיג לעזען און שרײַבען יודיש.

נאָר לעזען יודיש, נישט קענענדיג לעזען העברעאיש, איז פּאָסט אינסענלוד, ווייל אין זשאַרנאַן קומען אַרײַן זעהר פּועל העברעאישע ווערטער, און דער לעזער בע־ גענעט זיך אױף יעדער שריט מיט אַ העברעאיש וואָרט, וועלכעס שרײַבט זיך מיט דער העברעאישער אַרטאָגראַפֿיע. און ווייל מיט דעזען בוך קען זיך אױך בענוצע אַ קינד, וועלכעס האָט נאָך קונטאַל נישט געלערענט קיין „עברית“, אָדער אַמאָל אַניערױאָסקענער, וועלכער איז שוואַך און „עברי“, דערוועגער האָבען מיר געפּונען פּאַר נױטונג אַרײַנברענגען און דעזען לעהר-בוך אַ גאַנץ בעזונדער אַבטױלונג, וועלכע בעשעפּטונט זיך ספּעציעל פּוּט'ן לערנען לעזען העברעאיש. נאָר פּדי די שולער זאָל נישט פּאַרקומען צו לעזען גאַנץ אונגעקאַנטעס און אונפּערשטענדליכעס, האָבען מיר דערוועגער אַלס אַבױונגען בענוצט אַזעלכע העברעאישע ווערטער, וועלכע קומען גאַנץ אָפּט אַרײַן און געױעהנליכען יודישען געשפּרעך. צב"ש: „אַבּוּן“, אַהבּה“, „בּקשׂה“, און אַזױ װי. אױסער דעם האָבען מיר צו דעזען צוועק געבראַכט נאָך יעדער העברעאישער לעקציע אַ רעסעניש אָדער אַ װױך, פּדי צו פּבּלירן זײַן אַ בוסעל די שולער. די העברעאישע ווערטער האָבען מיר געשטעלט און אַלע-בית-אָרדנונג, פּדי די שולער זאָלען זײַ קענען לײַכט אַבױונגען, װען זײַ װעט בײַם שרײַבען אַמאָל אונטערעסירען צו װוסען די רױכטונג אַרטאָגראַפֿיע פּון װעלכען נישט איז װאָרט.

און אַלגעמיין איז דער יודיש לעהרער אונטערגעוואָלט און דרע אַבטױלונגען. די ערשטע בעשטעהט פּון 10 לעקציען, וועלכע שטעלען פּאַר אַניאָיספּוהרלעכען סוסטע־ סאַטושען קורס פּון לעזען און שרײַבען יודיש. דער סוף איז אַלױסטרוט. די צוװעטע אַבטױלונג ענטהאַלט 10 לעקציען, וועלכע פּוהרען סוסטעמאַטוש דורך אַ פּאַלשטע־ דינגען קורס פּוּג'ים העברעאישען לעזען. (בע די בױדע אַבטױלונגען האָבען מיר אױך גע־ בראַכט עטװעס טהעאָריע, וועלכע איז אַװגענשלוך בעשטױמט סעהר פּאַר'ן לעהרער, אַלס פּאַר דעם שולער). די דרוטע אַבטױלונג ענטהאַלט אַ קלױנע חרעסאַמאַטיע, ד. ה. אַ זאַמלונג פּון פּערשועדענע קלאַנג אַנצױהענדע לעזע-שטוקער און שירים, אַרױס־ גענומענע פּון די בעסטע יודישע שרױפּטשטעלער, װוּ אױך פּון דער בױבעל, תּלמוד און ספּרשים און פּון אַנדערע קוועלען.

און דעם יודיש לעהרער האָבען מיר געגעבען די שולער די סעגלובקאָסט אױס־ צולערנען זיך לעזען יודיש נישט נאָר האַלב פּונקטורט, זײַ עס דרוקען זיך אין דער לעצטער געט די זשאַרנאַלענע צעטלונגען, נאָר אױך אָהן קאַזױז, װי עס קומט פּאַר און

געוועהנלעכע ברועף, וועלכע עס אזו אינסענלויך צו פוקטורען. (וועגען דער נוט פראקטישער זעט פון די אָנגענומענע "קצ"י קידות" וועלען מיר רעדען און אַ בעזונדער אַרט פֿאַר קעל). דערבער האָבען מיר אויסגעשלאָסען פֿון בוך אלע אינווייניגע קידות, אַבערלעך-זענדיג בלויז "א" און "ב", וועלכע זענען נייטיג, פֿרי אַבצוטוועלען פֿון "א" און "י", וועלכע לעזען זיך אַלס פֿתח אין צירח. צו'ס בעשפּועל: דאַרף, וואָרט, לויב, וויין, קומען געפונטעלט מיט קומען און פֿתח פֿרי אַבצוטוועלען פֿון דאַרף, וואָרט, לויב, וויין. אין אזוי ווי. (דער "א", וועלכער קומט אָהן אַ נקודה, לעזט זיך אומער אַלס פֿתח, און די "י" אָהן אַ נקודה לעזען זיך אַלס צירח.

דער "יוד" לעזט זיך אומער אַלס ; צב"ש, בון, נומ", נאָר ווען ער קומט פֿאַר אַזאַנדער וואָקאַל, ווערט ער אויסגעשפּראַכען וויכער, אַלס "נ", צב"ש: "יעדער", "אָהר", און אזוי ווי. דאָסגלעכען ווען דער "יוד" קומט אַם אַנפֿאַנג וואָרט פֿאַר אַ "יוד", ווערט ער אויך אויסגעשפּראַכען ווייך, ווי געוועהנלויך פֿאַר אַ וואָקאַל, און לעזט זיך אַלס "נ", צב"ש: "יודען", "יודיש", "יונגל", "יונגער", פֿון "יוד" "יודיש", "יונגע", "יונג". דער "ל" ווערט געוועהנלויך אין זשאַראָן אויסגעשפּראַכען האַרט, ווי: "לעשען", "לעדער" וקדושה, און די שטעלען, וואו דער "ל" הערט זיך ווייך, שרעבט מען נאָר אַהר אַ "יוד", צב"ש: "פּוסטאַפּיעט", "בראַספּיעט, און דאָס גלייכען.

וועל מיט דעזען לער-ביך מווען זיך פֿאַרלויפֿונ בענעצען שולער פֿון פֿערשועדע-געם עלטער אין ענטוויקלונג, האָבען מיר בקלל בעאַבאַכטעט איהם צוזאַמענשטעלען אויף אזא אַרט, דאָס ער זאל נישט זיין צו לאַנגוועלונג פֿאַר די מעדר ענטוויקעלטע און צו הויך פֿאַר די וועגנער ענטוויקעלטע שולער.

ווי וועט אינער ערשטער נסיון צוזאַמענשטעלען אַ לעהר-ביך פֿאַר'ן יודישען לעזען און שרעבען האָט אינו געלונגען, וועגען דעם וועלען טשפּטן אַנדערע, מיר קענען נאָר זאָגען, דאָס מיר האָבען זיך ערנסט אַבערגעגעבען צו דעזער אויפֿגאַבע און האָבען נישט געשפּאַרט קיין מוה, פֿרי צו בעקעמפֿען אלע שווערע בעדונגען, וועלכע מיר האָבען דאָ בעגעגענט. אלע וויכטיגע פֿעראַנגעווענע אַנטערקונגען ווי דאָס בוך אויסצובע-סערען, וועלען מיר מיט דאָנק אָנגעהמען און וועלען זיך בעמעהען צו פֿעררעכטען אלע אָנגעצוינטע פֿעהלערען בי די קומענדיגע אויפֿלאַגען.

וואַרשא, 10 אפריל 1906.

מ. קרינסקי.

אַנטערקונג: בי דער פֿערטער אויפֿלאַגע האָבען מיר פֿועל פֿערגעסערט דעם לעזען מאַטעריאַל און אויך צוגעגעבען אַ פֿערטע אַבטיילונג, וועלכע ענטהאַלט אַ גאַנצען קורס פֿון פֿרועף, וועלכע ווערען אַם מיינסטען געברויכט אין לעבען.

אינהאלט.

- וויטע 27) פונקטאציאָנסצייכען 41
- 28) פינקף און צוואנציג פינגער 48

צווייטע אבטיילונג .

- 29) אותיות און נקודות 48
- 30) שָׁאָ -
- 31) בוכשטאבען, וועלכע ווערען גלייך אויסגעשפראָכען און פערשירדען געשריבען . 41
- 32) אה"י ע -
- 33) לויטלאָזע בוכשטאבען 45
- 34) אה"י ע ביים ענדע וואָרט -
- 35) ח ביים ענדע וואָרט 46
- 36) חֲמֵף -
- 37) דָגֵשׁ -
- 38) אָרטאָגראַפֿיע -
- 39) אַלף-בֵּית 47
- 40) העברעאישע ווערטער איינזילבניגע 48
- 41) העברעאישע ווערטער צווייזילבניגע -
- 42) שָׁאָ אָפּטאָג און ענדע זילבע . 49
- 43) חֲמֵף, דָגֵשׁ, ח ביים ענדע וואָרט . -
- 44) מענער און פרויען געמען 50
- 45) העברעאישע ווערטער אין אַלף-בֵּית-אָרדנונג (א-י) -
- 46) כּנ"ל - (כ-ם) 51
- 47) כּנ"ל (ע-ת) -
- 48) חֲדָשִׁים, יָמִים טובִים, תְּפִלוֹת און שול-זאכען . 52
- 49) איבונגען אין געמישטען לעזען . 53
- 50) כּנ"ל -

ערשטע אבטיילונג .

- וויטע 1) דערען, שרייבען און לעזען . 1
- 2) ו, נ, ס 3
- 3) ז, פ, ק, א 4
- 4) ר, מ, ל, ע, ו, אי 5
- 5) ב, ג, ד, א, ו 8
- 6) וו, ס, ש, ס, פ 11
- 7) י, י, י, י 15
- 8) ח, כ, צ, ק, ז 18
- 9) ה, יא, יא, יע, יו 22
- 10) אָה, אַה, וַה, יע 26
- 11) מַשׁ, זַשׁ, וואו, אויפֿ'ן 30
- 12) די קראָה 33
- 13) דער קאַפּ און דאָס היטל -
- 14) ווער קלונג 34
- 15) די זון און דער רעגענבויען -
- 16) צוויי אינגעשאַרטע בעק 35
- 17) די האָר זענען ניט מינע 36
- 18) דער קעניג פון די פוימער -
- 19) לויטצייכען 37
- 20) מיטלוימער 38
- 21) שלום-בוכשטאבען 39
- 22) האַרטע און ווייכע לויטצייכען -
- 23) קורצע און לאנגע לויטצייכען -
- 24) אַלף ביים אָנפאַנג וואָרט . 40
- 25) ב-פ, ג-ק, ד-מ, ו-פ ביים ענדע וואָרט -
- 26) זילבע -
- 27) דאָס איבערשראַגען פון א וואָרט אויף א צווייטע צילע . 41

דריטע אבטיילונג.

ייטע

- 51 (61) ברידער י. ל. פרץ
- 52 (62) נָבָה און די ארבייטער
(בבא מציעא פ"ג, א')
- 53 (63) אויסגעוואקסען
- 54 (64) געה אין חדר
- 55 (65) רב ישׂמאל בר ספרט (בבא מציעא)
- 56 (66) אָמֶת און שְׁקָר . י. ל. פרץ
- 57 (67) וואונדער
- 58 (68) די זון איז אויפגעגאנגען
(פ. ט. ווארשאווסקי)
- 59 (69) פריהלינגצייט ש. י. אבראמאויטש
- 60 (70) רבי פֿנחס בן יֵאִיר. (ירבירס רבה, פ"ג)
- 61 (71) אויף דער לינקער זייט
- 62 (72) נישט ווייט איז שוין דער פריהלינג
(י. ל. פרץ)
- 63 (73) פריהלינג . ש. פרוג
- 64 (74) מאי . סארים ראזענפעלד
- 65 (75) דער קלוגער דינער (ויקרא רבה, ל"ג)
- 66 (76) הארט און ווייך. (חג"ל)
- 67 (77) דער וואָלף און דאָס לעמעל
- 68 (78) אויף די גערטנער אויף די פֿעלדער . ש. פרוג
- 69 (79) פֿרעהליך זינגען אלע פֿויגעלעך
(א. ריווען)
- 70 (80) בְּרוּרָה (ו"ש כש"י ל"א)
- 71 (81) גַם זוֹ לְמוֹבָה (ברכות ט')
- 72 (82) זומער מָגַג ש. י. אבראמאויטש
- 73 (83) קום אין וואלד . א. ריווען
- 74 (84) דער קאנאריק . סארים ראזענפעלד
- 75 (85) זומער רעגען שלום אש

ייטע

- 76 (76) דער פֿערד און דער קעמעל . 70
- 77 (77) ז'מער פאר נאכט. ש. י. אבראמאויטש 71
- 78 (78) זומער נאכט . ש. פרוג 73
- 79 (79) עם לייכטען די שמערען . י. י. פראפס -
- 80 (80) אלץ שלאָפֿט . סארים ראזענפעלד 74
- 81 (81) דער שווינדעל ענטדעקט -
(ויקרא רבה פ"ו)
- 82 (82) דאָס העמד 76
- 83 (83) הערכטמ מאָמיוו 76
- 84 (84) הער סט נאכט . נאך ש. פרוג --
- 85 (85) איך שמעה ב' דעם וואלד 77
(י. י. פראפס)
- 86 (86) שפּאַרזאמקייט איז ניט קיין קארגשאפט . (ירושלמי פסחים) -
- 87 (87) אריכטיגער משפּט. (בראשית רבה ל"ג) 78
- 88 (88) ווינטער . ש. פרוג 80
- 89 (89) ווינטער פאר נאכט. ש. אש -
- 90 (90) אין די לעצטע ווינטער טעג 81
(ש. י. אבראמאויטש)
- 91 (91) הוליעט, הוליעט ביזע ווינדען 82
(א. ריווען)
- 92 (92) בערעלע שלים'מזל. נאך ט. וויפערט 83
- 93 (93) די פֿרעדערמיין . נאך י. ד. ריזבערג 86
- 94 (94) שְׁבֵת ליכט . נאך היינע, פון "יד" -
- 95 (95) די לעזערין . י. ל. פרץ 86
- 96 (96) א געזינד זאלבע אכט . א. ריווען 87
- 97 (97) עם טוו זמן ווייט אמעריקע -
- 98 (98) שלאָף מיין קינד . שלום עליכם 89
- 99 (99) דאָס זְרִיעָה-קערענדל . ש. פרוג 90
- 100 (100) האָפֿנונג . חג"ל 91
- 91 (91) ראשי-יתבות
- 92 (92) ביכשטאנע אלס ציפער
- 94 (94) די נעמען פון די פֿרוות

ערשטע אבטיילונג

לעזען און שרייבען זשארנאל.

רעדען, שרייבען און לעזען

די שפראך איז איינע פון די וויכטיגסטע זאכען, דורך וועלכע דער מענטש אנטערשיידעט זיך פון בהמות און חיות. ווער עס קען ניט רעדען איז א קאליקע, א בעל מים. וואָס איז דאָס אויגן רעדען? - רעדען הייסט אויסדריקען מיט ווערטער געפיהלעך און געדאנקען. דער שמוסער טראכט אויך, נאָר רעדען קען ער ניט. ער גיט איבער זיינע געדאנקען דורך פערשידענע בעוועגונגען, ניט יעדער קען אָבער פערשמעהן דעם שמוסען, און גיט אלץ, וואָס ער טראכט און פיהלט, קען ער אויסדריקען דורך זיינע מיגעס. אויסער דעם קען מען זיך צוזאמענרעדען מיט'ן שמוסען נאָר אין דער ליכטיג, ווען מען זעהט זיינע בעוועגונגען; אין דער פינסטער אָבער איז גאנץ אונגעגרייך צו וויסען, וואָס ער מיינט. נישט אזוי אויסמיין רעדען - ווערטער הערט מען אויך אין דער פינסטער. וואָס זאָל מען אָבער מהון, ווען מען וויל זיך צוזאמענרעדען מיט עמיצען, וועלכער איז ווייט פון מיר און קען נישט הערען מיין קול, אָדער ווען ער געפינט זיך נאָר אין אַ אנדער שטאָרט אָדער אין אַ אנדער קרייז?

די פראגע האָט אינטערעסירט דעם מענטשען נאָך נאָר אין די אלטע דורות. אויך פערצייטען פלעגט עס פאָרקומען, אז קינדער האָבען זיך געמוזט שיידען מיט זייערע עלטערען, ברודער האָבען פערלאָזען זייערע שוועסטער און האָבען זיך בעזעצט אין אנדערע שטערט; און די קרוכים האָבען געוואָלט וויסען איינער פון דעם אנדערען. ווי רעדט מען זיך צוזאמען פון דער ווייט?

אין אנויט אָבער גיט דער מענטש אקטיוויטעט דעם שמערען און געפינט זיך אַנזעצן! אויך ביי דעם פאל האָט דער מענטש געפונען א שניקעל ראטה. ער האָט אָנגעפאנגען איבערגעבען זיינע געדאנקען דורך פערשידענע פיגורען, וועלכע ער האָט געצייכענט אויף ברעטער, אויף שטיינערנע מאָווען, אויף ווייכע שטיקער לייט, אָדער אויף וואקס. צום ביישפיעל, ווען מען האָט געוואָלט מיטטיילען, אז מען איז אריבער בַּשָׁלוֹם דעם ים, האָט מען געצייכענט א ים און אויף איהם א שיף, וועלכער שטעהט ביים ברעג, און פון וועלכען עס געהען ארויס די פאסאזשירען. פון א אינגעלעהרענטער וועשערין דערצעהלט מען, אז זי האָט געפיהרט איהרע גרעס-קלעבונג אויף אזא אופן: האָט זי גענומען צום ביישפיעל 8 שיכלעך צום וואשען פון א ברייענער, האָט זי ערגעץ אין א ווינקעל מיט קרייז אָנגעצייכענט א ברייף, נעבען דעם א שיכלעך און דערביי 8 פאסעקלעך; האָט זי אָבער בעקומען די שיכלעך פון א מעלעגראפישט, האָט זי געצייכענט די שיכלעך מיט די פאסעקלעך ביי א מעלעגראפען-סלופ; ווען זי האָט ערהאלטען וועש פון א שרייבער - האָט זי געצייכענט ביי דעם שיכלעך שורות.

(*) געשטימט פאר דעם לעהרער צום מינדליכען פאָרמאג פאר דעם ערשטען לעזע-אונטערריכט.

די פיגורען-שריפטען אָבער האָבען דעם זעלבן פעהלער, ווי די סיגעס פון שמומען, - נים יעדער קען זיי פערשמעהן! אויסער דעם זענען פארהאן פיעל זאכען, וועלכע מען קען אינגאנצען נים אייסדריקען אין פיגורען, צום ביישפיעל: "שָׁרֵב", "קראַנקהײַט", "פרייד" און אזוי ווייטער. דערצו דארף מען נים פערגעסען, אז בע-גריפען זענען דאָ אין אזיער גרויסע צאָהל, און ווען מען זאָל וועלען יעדעס בעגריף אויסדריקען מיט אַ בעזונדער סײַן, וואָלט מען מוזען זיך אויסלערנען צייכען מיליאָנען פערשידענע פיגורען, און דאָס איז זעהר שווער. נים יעדער איז פעהיג דערצו, און נים יעדער האָט צייט אזוי לאנג און אזוי פיעל צו לערנען. דעריבער זענען טאק אין די ארטע ציטען געוועזען זעהר ווינציג געלעהרענמע מענשען.

וואָס מעהר די מענשען האָבען זיך ענטוויקעלט, האָבען זיי זיך אלץ מעהר בעמיהט צו פערגרונדערען און בעקוועמער צומאכען די שרייב-קונסט, ביז מען איז אים ענדע דערנאנגען צו איצטיגען מעטאָד פון שרייבען, וועלכער האָט אונז שליסליך אויסגעלייזט פון אזא שוועהרער ארבייט, ווי געדענקען דעם בערייטונג פון די צעהנדליגער מיוזענדער פערשידענע פיגורען.

מענשען האָבען בעמערקט, אז יעדער געדאנק, וועלכער ווערט אויסגעדריקט אין געשפרעך, בעשמעהט פון איינצעלנע ווערטער; יעדעס וואָרט ווידער צומיינט זיך אויף בעזונדערע זילבען, און יעדער זילבע אויף בעזונדערע קלאנגען, וועלכע געהען ארויס ביים מענשען פון האלז מיט דער הילף פון די ליפּען, די ציין, דער צונג און דער גומען. די אלע פערשידענע קלאנגען, וועלכע דער מענש נים ארויס ביים רעדען, זענען נים מעהר ווי אייניגע און צוואנציג, און מיט די קלאנגען שמעלט מען אויף ווערטער, און פון די ווערטער שמעלען זיך צוזאמען גאנצע געדאנקען. און אזוי ווי די צאָהל פון די קלאנגען זענען נים פיעל, האָט מען גענומען אין געמאכט אויף יעדער קלאנג אַ בעזונדער סײַן אָדער פיגור, וועלכען מען צייכענט אויפ'ן פאפיר און מען רופט עס "אות" אָדער "בוכשטאב". מיט די אייניגע און צוואנציג אותיות אָדער סײַמנים פון קלאנגען איז זעהר ליכט צוזאמענשמעלען מיוזענדער פערשידענע ווערטער אויפ'ן פאפיר, פונקט ווי די קלאנגען אליין שמעלען אויף די ווערטער ביים רעדען. צום ביישפיעל, אין דעם געדאנק: "שרייבען און לעזען איז זעהר נוציג" - געפינען מיר זעקס ווערטער: "שרייבען" - איז איינס, "און" - איז צוויי, "לעזען" - דריי, און זאָ ווייטער. דאָס וואָרט "שרייבען" ווערט אויסגעשפראַכען אין צוויי מאָל; "שריי" - בען, דעריבער זאָגען מיר אז "שרייבען" צומיילט זיך אויף צוויי זילבען: די ערשטע זילבע איז "שריי", - די צווייטע: "בען". די זילבע: "שריי" בעשמעהט פון אייניגע קלאנגען: "ש" - ר - יי", די זילבע: "בען" בעשמעהט אויך פון דריי קלאנגען: "ב" - ע - ן" און אזוי ווייטער.

דער קלאנג "ע" ווערט ווידערהאלט אין דעם געדאנק - "שרייבען און לעזען איז זעהר נוציג" - אייניגע מאָל: אין דאָס וואָרט "שרייבען" געפינט זיך אַ סאָ "ע", און דאָס וואָרט "לעזען" געפינט זיך דער קלאנג "ע" צוויי מאָל, אין וואָרט "זעהר" איין מאָל, און אלע מאָהל, ווען עס הערט זיך "ע", שרייבט זיך אלץ דער זעלבער צייכען אָדער בוכשטאב.

2.

קוואַ

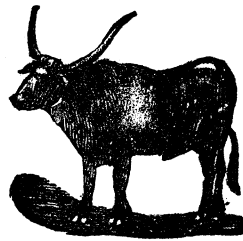
זאָק

זאָק

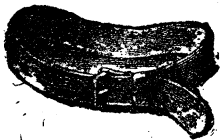
פּוֹקס.

אָקס.

אָקס.

פּאַם.

פּאַם.

זיב

ז. ק. פ. פ. א. ז.

קאָפּ, נאָז, פּוֹס, פִּיס, זאָק, זאָק.

זיפּ, זופּ, פּאַק, פּאַק, סנאָפּ, פּאַנאָס.

ק ק ק ח ח ח פ פ פ א

קאָק, חאָק, קאָפּ, פּאָק, פּאָק, פּאָק.

פּאָס, פּאָס, פּאָס, סנאָפּ.

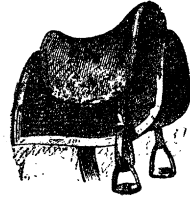
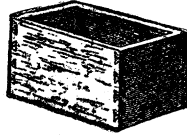
3.

פּענ-זעל

ע-זעל

פּעל

זאָ-מזעל קעם-מזעל קינד

פאן טאָ פּעל נאָ מען

ר ט ד ע

י = יאָ (פנים אנפאנג וואָרט)

נ = נן (פנים ענדע וואָרט)

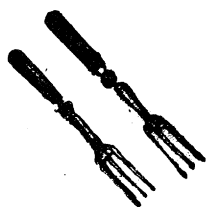
קינד, אינ-זעל, נאָ-מען, לאָ-דען

קען זעק. ע פעל. טא פעל. לע-
 פעל. טאפ. זיפ. לי נע אה. מינמ.
 דיק. פעט. דין. אה. זא מעל.
 ע זעל. פענ זעל. פאנ טא פעל.

דאס קינד איז דיק. די אַקסען זענען
 פעט. די סנאָפעס זענען אין פעלד. די
 עפעל זענען זיס. דאָס קינד עסט די
 עפעל. טאטע. עס ניס! עסטען איז ניס
 פאסטען. די דילען זענען נאם. די לאָדען
 זענען אָפען. די לעפעל זענען אין טאָפּ.
 דאָס איז א לינעאל. אין קלאס איז דאָ
 א פאפעל. דאָס קינד קען לעזען נאטען.
 די נאָדעל איז

ט ט ט ט ט ט ט ט ט ט
 צ צ צ צ צ צ צ צ צ צ
 קינד אסא .

4.

גאָפּעל

גלאָז

גלאַק

ריבע

פערד

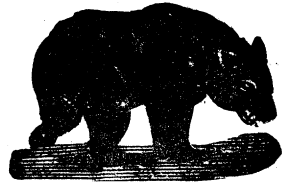
פּאָרלער

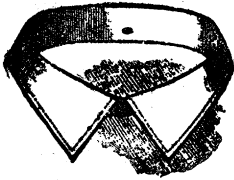
בַּאָרד

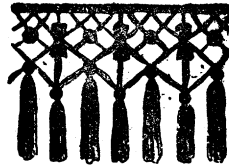
בַּאָק

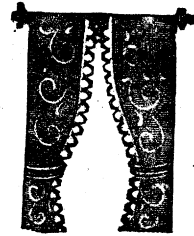
בַּעַר

קרא-געז

פרענז

גאר-דין

ב ג ר

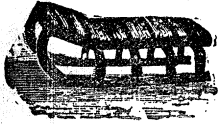
אָ (כײַם אָנפֿאַנג וואָרט) = ן

קלוג און גוט.

גאָ, זעג, בַּאָק, בער, ראָק, מע-דען
 ר-פען, גאַ-פעל, פּא-רא-פּאן, אונז.
 גאַז, פּערד, בַּאָרד, מַאָרד, אָרט, קאַלט.

באלד, גאלד, בילד, רינג, זינג, זאנג,
 גלאַק, גליק, גלאַז, דראַט, דראַפ, גראַז,
 בריל, קלוג, קלאַפּט, קלינגט, טרינקט,
 ברענט, קראַנק, ברענגט, גרינס, פרענו.

דער אָרלער איז דער קעניג איבער אלע
 געפליגער. אַ פערד איז גרעסער פאר אנעזעל.
 געלד איז דאָ פון קופער, זילבער, גאלד און
 פאפיר. אין גארטען זענען דאָ אונערקעס,
 בוראקעס, קארטאָפּעל, ריבען, מערען און
 אנדערע גרינס. די זאנגען אין פערד זענען
 טרוקען פון דער זון. אין גאס גיסט אַ רעגען
 און עס דונערט אָפּט. זומער זענען די
 פערדער בעדעקט מיט גרינע גראַז. אין די
 קאלטע לענדער טרעפט פרעסט און קעלט
 אין מיטען זומער. דער עלטערער פרודער איז
 גאָר קראַנק: ער ליגט אין בעט. דער קאַפּ איז
 מערבונדען. און ער עסט ניט און טרינקט ניט;

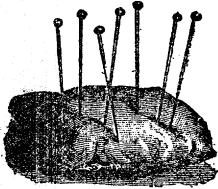
שליסען

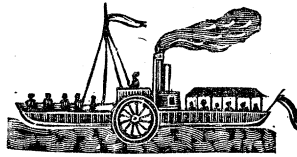
שטאָק

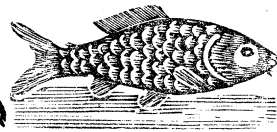
קאָש

שפילקעס

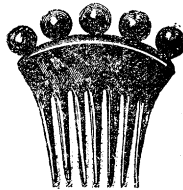
שיף

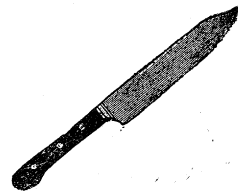
פיש

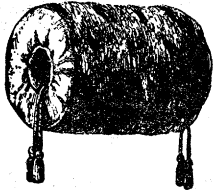
מאָרקע

קאָם

מעסער

מאסקע שירעם מופטע

וו ש מ

ם = (פנים ענדע ווארט) מ

ף = (פנים ענדע ווארט) פ

וואג, וואגען, שיף, דאָרף, פינגער.

פלאש, מאסקע, שניפס, שירעם, שטאָק.

די מאמע קומט פון גאס. רוף דעם טאטען ✓
 עסען. די שוועסטער גיט דיר עפעל מיט ניס.
 און דו ווילסט גיט עסען. די גלאָק קרינגט
 שטארק. עפען די טיר. דער פעטער בערל איז
 געקומען. די וועשערין וואשט וועש. דער

פישער פארט אין א שיפער און פאנגט פיש מיט א ווענדקע. דער שנור פֿון דער ווענדקע איז לאנג. די אָפגעשניטענע זאנגען זענען גוט טרוקען געוואָרען. מען קען פארד די זאנגען דרעשען. עס איז גענוג שפעט. פארד קומט די שאַף פון פערד אין דאָרף. דער שילער וויל ניט לערנען. מע דארף דעם שילער בעשטראַ-פען. גוטע שילער פערשפעטיגען ניט די קלאַם. די לופט אין וואַלד איז ערפרישענד און געזונד פאר דעם מענשען. עס גיסט א שטארקער רעגען. עפען דעם שירעם. ווינטער מיט א שריטען און זומער מיט א וואַגען. די שוועסטער טראַגט אין קאָש פיש: סאַנדאק און קאַרפ. די מומע זאָגט דיר: „גוט מאַרגען“ און דו ענטפערסט ניט. אין דער קראַם קענסט דו בעקומען א קאַם. א שטאַק און א שירעם. ✓

ל ל ל א א א מ מ מ ל ל ל

פּויל, ליף, אַסאַכ, קאַס, ליכאַס.

פֿיסטאָליעט בראַמליעט האַליאווע

הארטע שטימען: אַ אָ ע ו ך ם ן ן ן ן ן

האל-ווייכע שטימען: האַ האַ הע הי הו הוי היי היי

צונג-ווייכע שטימען: יאַ יאַ יע יי יי יי יי יאַ

האנד, האַר, הוט, הויז, העפט, האָרן.
זגענד, יינגעל, ייד, יעדער, ייך, יאיכלעך.

איך האָב געגעבען דעם פּערד אַ הויפּען היי
מיט אַ ביסעל האַבער. דער הירש האָט גרויסע
הערנער מיט צווייגען. דער האַ שרעקט זיך פאר
א הונד. אונזער הויז איז הויך געבויט און האָט
א גרויסען הויף. דאס איי איז אראָפּגעפאלען
אויף די היי און האָט זיך ניט צעבראָכען. היינט
האָבען מיר אָנגעהויבען לערנען אין שולע. איך

האָב מיר געקויפט א האלבע טויז העפטען, צוויי
 פעדערען און דריי בליישימפטען. דער מענש
 האָט צוויי הענד צו דער ארבייט, און איין מויל
 צום עסען; צוויי אויערען צום הערען, און איין מויל
 צום רעדען. פון אונז ביז ווילנא איז צוויי-הונדערט
 וויאָרסט. דער יינגעל האָט שטיוועלעך מיט
 גראנציגע האַליאוועס; זיין היטעל איז בעפוצט
 מיט א יאקאַר; אין האנד האלט ער א קליינעם
 פיסטאַליעט, מיט וועלכען ער שפילט זיך. פרויען
 טראָגען אויף די הענד פראסליעטען, און אויפן
 קאַפּ היט מיט פעדערען. מיידלעך טראָגען
 לאנגע האָר, דער בויער מאכט ווייך די בייטען
 מיט דער גראבליע. ווער עס לערענט נישט אין
 דער יוגנד, דער ווייס גאַר נישט אויף דער עלטער.
 דאָס קינד האָט היינט געגעסען זעמעל מיט א
 פיסעל יויך. יעדער הונד איז א לייט אויף זיין
 מיסט. יעדער נאר מיינט, אז ער איז קלוג.
 יעדער מענש איז פרינד אויף זיך זעלבסט.

בעסער א נאר, וואָס בעהאלט זיין נארישקייט, פון א
 קלוגען, וואָס ווייזט אויס זיין קלוגשאפט. פיי דעם קלוגען
 ליגט די צונג אין הארצען, און פיי דעם נאר ליגט דאָס

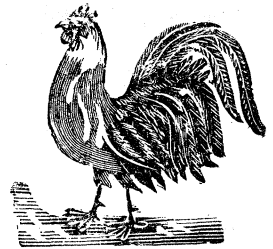
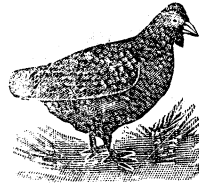
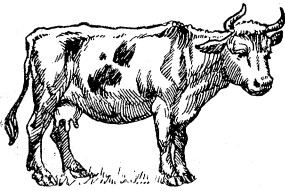
הארץ אויף דער צונג . דער אונטערשיד צווישען א פריינד ,
 וואָס טהוט קיין גוטס, און א פיינד, וואָס טהוט קיין שלעכטס,
 איז נור אין נאָמען אריין . האָף, אז גאָט וועט דיר שטיצען,
 נאָר אריין דארפסטו אויך לעדיג ניט זיצען . יעדער אָנפאנג
 איז שווער, און גרינג איז נאכהער .

ו ו ו ו ו ו ו ו ו ו ו
 וואָס, וואָס, וואָס, וואָס, וואָס, וואָס, וואָס, וואָס, וואָס, וואָס.

מאלען די שילער בעשרייבען די דרש בילדער .

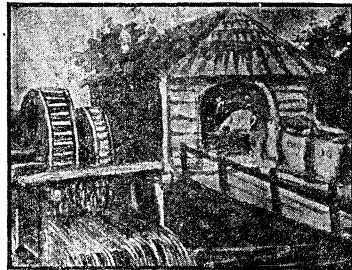
9.

קוה

היזן

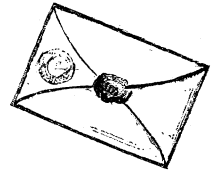
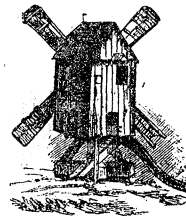
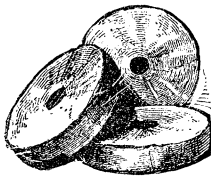
היזן

געצעלם

מיהל

ביזן

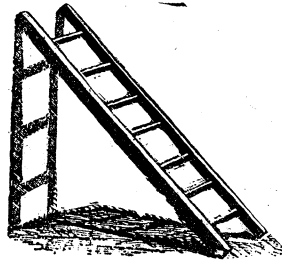

בריעה וויגד-מיהל מיהל-שטיינגע

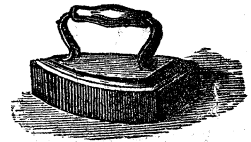
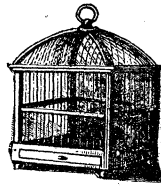
ואלען די שילער בעשרייבען די דרם גילדער

6.

לייטער שטיימעל

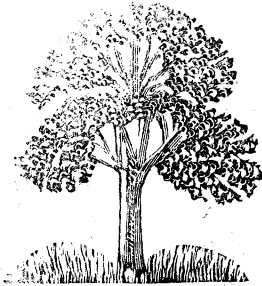
בארגעל

בוימעל

שטייג

אריזען

אָרײַער טױבען פֿױם

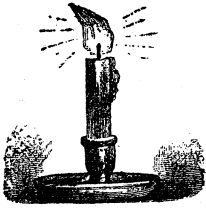
”ע-י” , ”א-י” , ”א-י”

דער ווינד פלאָזט און פיינט איין די קליינע
און די גרויסע פוימער. מיין שוועסטער שרייבט
מיט א פליישטיפט, און מיין ברודער שרייבט
מיט א פערדער. זייער דינסט-מידעל זייעט דעם
זופ מיט אונזער זייער. דאס פייער איז קליין און
וועט פארד פערלאשען ווערען. וועגאָב דאָס
פלייש און שטעל עס אוועק אוף דעם אייז. פער-
דעק עס מיט א טעלער. די מיין זאלען עס ניט
פעקומען. באַרגט מיר אייער שטייטעל, ווייל
מיין מוטער וויל שטייטען פעפער. דער זייער איז

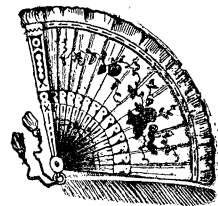
שוין דריי. און דאָס קינד איז נישט געקומען פון
 שולע; מראָג אוועק אין שולע א פאָר בייגעל
 מיט איין איי. וועט ער געוויס עסען. אויף א
 לייטער שטייגט מען ארויף און אראָפּ. מיט א
 לייקע גיסט מען איבער וויין פון איין פלאש
 אין דער אנדערער. אין די ווארימע לענדער
 וואקסען וויינטרויבען. און פון די וויינטרויבען
 ווערט דער וויין. דער פויגעל איז אין שטייג. די
 טויבען זענען אויף די בוימער. אויף אונזערע
 בוימער וואקסען פלוימען. עפעל. בארנעס און
 קארשען. זאָג דעם שניידער ער זאל דיר אָפּ-
 שיקען וויין נייע קלייד מיט דער ווייסער וועסט.

ווער עס וויל מיט שווייס פערדינען זיין ברויט. דער ליידעש ניש
 קיין נויט. געבראָמענע טויבען פאלען קיינעם נישט אין מויל אריין.
 די ארבייט פערשאפט אונז פרייד. און די פוילקניט - ליידי. ווען די
 זון אין אונזער פענסטער שיינט. זענען אלע אונז גוטע פריינד.

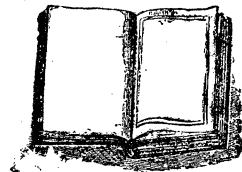
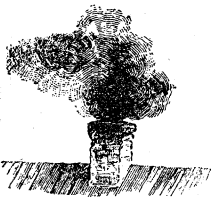
עס איז אַלעס אַלעס אַלעס
 אַלעס אַלעס אַלעס אַלעס אַלעס

חרין האלאט ליבט

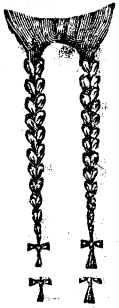
פאסטוך קובער פעכער

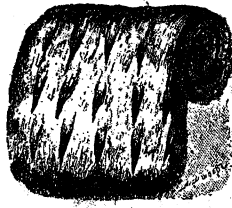
רויך

דאך

בוך

צעם

פעלין

ציג

ח (פיים אַנפֿאַנג וואָרט).

כ (אין מיטן וואָרט) . ד (פיים ענדע וואָרט) .

צ (אם אַנפֿאַנג און אין מיטען וואָרט) . ין (פיים ענדע וואָרט) .

קוד, לייכטער, ליכט, בוך, ציבעלע,
צוקער, ווייץ, קראניץ, פאַמעראנצען.

איך קען ניט טראָגען פיי נאכט דעם
חאלאט, ער איז צו לייכט און קאלט, די פרוי
פאַכעט זיך מיט דעם פעכער, די קעכין טראָגט
א ריינעם פארטוך, ווען זי קאכט דעם מיטאג,
חריין רייבט מען אויף א ריבאייזען, און ציבעלע
שניידט מען מיט א מעסער, די גאנצע קיך איז
פול מיט רוך, ווייל דער קוימען איז צופראכען.

איך בין ארויפגעקראכען אויפן דאך. דער-
 לאנג מיר דעם לייטער. וועל איך אויך ארום
 אויפן דאך. דער פאסטוך ברענגט פארנאכט די
 שאף פון פעלד אין דארף. צוויי ציגען זענען
 אריינגעשפרונגען אין פעלד און צעטראמען
 דעם גאנצען ווייץ. פאר די צוויי רופעל וועל
 איך קויפען צוויי קרעניץ. די מיידלעך פלעכטען
 זיערע לאנגע צעפ. זומער פרויכט מען ניט קיין
 פעלץ. פאר וואס טאנצט דו ניט? איך ווייס ניט.
 ווי מען טאנצט דעם טאניץ. דאס בוך. וואס דו
 לעזט. איז מיין; שיק מיר אפ דאס בוך דורך
 דיין קליינע שוועסטער. ווייל איך פרויך איצט
 אליין לעזען. מיר דאכט זיך. אז ער לעזט צו גיך.
 האפ ניט און אייל דורך ניט. ווען דו לעזט אדער
 שרייבסט. וועסטו ניט מאכען קיין גרייזען.
 דיין פרודער איז א גרויסער חוואט. הארקאוו
 און העלעם זענען נעמען פון שטעדט.

נעשט ארץ. וואס גלענצט. איז גאלד. אָרעמקייט איז
 קיין שאנד. רייך איז דער, ווער עס איז צופרידען מיט זיין פער-
 סענען. אָרעם איז דער, ווער עס איז רייך אין פערלאנגען.
 בעסער עסען שחוקען פרויט, אפי ניט אָנקומען צום

צווייטען. דער מענש טראכט, און גאָט לאַכט. וויינען און
לאַכען זענען פֿיין קינדער לייכטע זאכען. איין שוואַלב קען
קיין זומער נישט מאַכען. לייט מאַכען קליידער, אָבער
קליידער מאַכען נישט לייט.

ח ח ח כ כ כ ק ק ק
ף ף ף צ צ צ

חאָלאַט, אַיפֿט, ב/ק, צײַץ, פּאַפּיר.

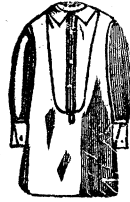

זאלען די שילער בעשרניבען די דרײַ פּילדער.

8.

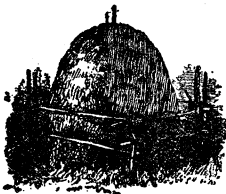
הונד

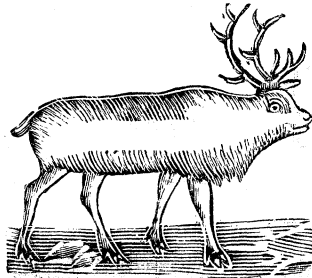
העמד

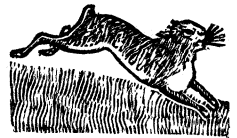
האמער

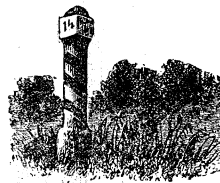
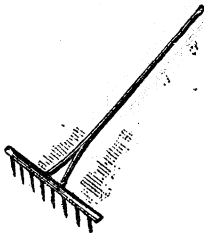
היי

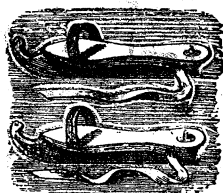
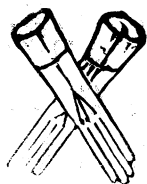
הירש

האָז

יאַקאַרוויאַרסט גראַבליע

שליט שוה האנד שוה פינגער-הומ

את. את. עת. יה. ות. יע.

ווען "ה' אדער אנ' עין קומען נאך א לויט צייכען, ווערען זיי ניט אויסגעשפראכען.
זיי מאכען נאך עניוואָס לענגער דעם לויט.

צאָהן. הוהנער. העהנער. ליעד. ליעב.
פיעל. געצעהלט. געצעלט. טהור. טיער.
טהון. אנטהון. פריה. פריהלינג. פריה.
מאָרגען. מעהר. זעהר. זעהן. געהן. שעהן.

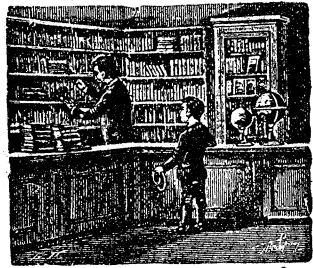
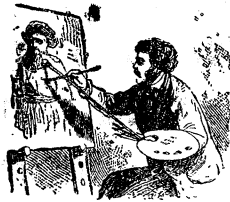
מיין מוטער האָט וועהר שעהנע ציין.
דיזען פריהלינג האב איך געקויפט נייע
האנד-שוה. מיט גרויס מיה האב איך זיי אָנגעטהון
אויף די הענד. ווייל זיי זענען געווען שמאל. די
מיה-שטיינער דרעהען זיך אין מיהל זעהר שנעל.

עפען די טהיר און לאז ארויס די היתנער מיט די
העתנער אויפן הויף. אין וואלד זענען דא
פיעל פערשידענע טיערע: בערען, לייבען,
וועלף און פוקסען. האסטו געזעהלט די
געזעלטען פון די זעלנער? יע, איך האב זיי
געזעהלט, עס זענען אין גאנצען דא צוואנציג
געזעלטען. פון יעדער געזעלט שטעקט ארויס
אין דער הויך א פאָהן. די קוה איז ארויס פון
שטאל; ווייל די איז געווען אָפען. מיין
עלטערער ברודער האט מיך זעהר ליעב;
היינט האב איך פון איהם ערהאלטען א בריעף.
די שילער זינגען אין שולע שעהע ליעדער.
נעהם די פערער און פערשרייב די נעמען פון
אלע שילער. איך האב היינט געזעהן דעם
לעהרער אויך די לעהרערין. דער לעהרער האט
ערקלערט. אז עהרע האט נאָר דער, ווער עס
טהוט גוטס. א טייל מענשען אָבער ווילען
האָבען עהרע און ווילען ניט טהון קיין גוטס.
יעדער מוטער האט זעהר ליעב איהרע קינדער.
גוטע קינדער עהרען זעהר זייערע עלטערען.
זייערע זייערע אונערקעם זענען זעהר געשמאק.
די ביהן בייסט אָבער זיי ניט האַניג.

פאר איאָהרען בין איך געפֿאַהרען מיטן
 באַהן מעהר ווי דריי טעג נאַכאַנאַנד. די
 אייזענבאהן געהט זעהר שנעל; געוועהנליך
 געהט זי פערציג וויאָרסט אין אַ שטונדע.
 איידער דער צוג ריהרט זיך, קלינגט מען
 געוועהנליך דריי מאל. אויפן וועג בעגעגענט
 מען פערדער, וועלדער און דערפֿער אָהן א
 צאהל. די באַהן פיהרט זעהר פיעל מענשען און
 פראכט.

אז דו זעהסט א מענשען קענסטו איהם האלב, הערסטו
 איהם רעדען—קענסטו איהם אין גאנצען. דעם צווייטענס
 פעהלער זעהט מען געשווינד, און אויף אייגענע פעהלער
 איז מען בלינד. דער קארגער היט דאָס פארמעגען ווי זיין
 אייגענס, און געניסט ניט פין איהם ווי פון פרעמדס. דער
 קארגער איז אָרעם ביים לעבען און רייך נאָכן טויט.

לשון לויטן אלץ אצרכ קונט ווי לשון רצון
 פוט ציין צונג אצרכ ווי צ' סוס, אצטל גט פֿאלטן.

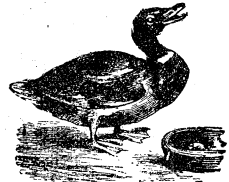
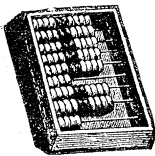

וואס די שילער בעשרייבען די דרש גילדער

ר ע ט ז ע 5

עס עסט ווי א פערד און מרינקט ווי א פערד און זעהט מיט דעם וויידעל
אזוי ווי מיט די אויגען?
וויידעל עסט מיט דעם וויידעל

10.

קאמ'שקען משייניק סמישעם

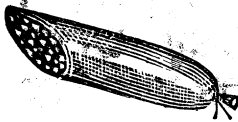
קומשער

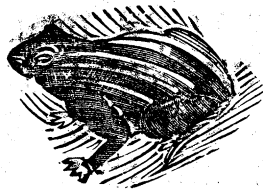
ביימס

קאנטישוק

וואררשם

זשאבע

זיטוק

מש, זש, וואו, וואויל.

אויפן = אויף דעם, מיטן = מיט דעם, צום = צו דעם,
ביזטו = ביזט דו, האָסטו = האָסט דו.

קאאומשוק, טשאַ ענט, דייטש הירוש
זשומען, לוישע, וואונדער, געוואוכט.

די קאמשיקעם שווימען אויפן וואסער. דער
 שטייניק איז פול מיט טהע. דער קוטשער
 טרייבט דעם פערד מיטן בייטש. דער
 בוכהאלטער רעכענט אויפן סטשאט. פון
 קאאוטשוק מאכט מען פעטשאטקעס אדער
 שטעמפלען. מיין פאטער האט זעהר ליעב
 ששאלענט. מיר לערנען אין שולע יידיש. רוסיש
 און דייטש. די דייטשישע שפראך איז זעהר
 שעהן. זומער זענען דא זעהר פיעל זשוקעס.
 די זשוקעס זשומען און די זשאפעס קוואקען.
 הירזש וואקסט אויפן פעלד. די זשאפעס
 שפרינגען ארום דער לוזשע און קוואקען. פער-
 קייטש ניט דעם בוך! וואו ביזטו נעכטען גע-
 זען? איך האב ניט געוואוסט וואו דורך צו זוכען!
 דיין ברודער איז זעהר א וואוילער יינגעל.

צו גלאקס גלאקס אלן צו גלאקס קאלקאן
 צו קאלקאס גלאקס אלען אלען אלען.

רעטזעל.

פינף פויגעל זענען געזעסען אויף א בויס, א יעגער האט אויסגעשאסען אין זיי,
 איינער איז טויט געפאלען אויף דער ערד. וויפיעל פויגעל זענען געבליבען אויפן בויס?
 אד גאט.

11 די קראָה.

אדאַרשטיגע קראָה האָט געפונען אויפן פעלד אכלאש וואסער. די פלאש איז געווען ניט פול. און די קראָה האָט ניט געקענט דער-לאנגען מיטן שנאָבעל צום וואסער. זי האקט מיטן שנאָבעל אין דאָס דיקע נלאָז, און קען עס ניט צעברעכען; זי וויל אומווארפען די פלאש. איז זי אָבער דאצו צו שוואך דאן האָט די קראָה אָנגעפאנגען קלייבען שטיינדלעך און ווארפען אין פלאש. דאָס וואסער אין פלאש האָט זיך אויפגעהייבען, און די קראָה האָט זיך אָנגעטרונקען.

וואס האָט די דאָרשטיגע קראָה געפונען? וואָרום האָט זי ניט גע-גענט טרינקען פון פלאש?
וואָס האָט זי געטהון, אום זי זאָל זיך קענען אָנטרינקען?

12 דער קאָפּ און דאס היטל.

— דער מענש איז ווירקליך א וואונדערבארע מאשינע — האָט געזאָגט איין פויער צום צווייטען — די הענד טהוען פערשידענע ארבייט; די פיס שמעהען, געהען און לויפען; דער נאָז אמהעמט; דער מויל עסט און רעדט; די ציין קאיען, די האלו — שרינגט; די אויגען זעהען, די אויערען הערען. איין זאך אָבער פערשמעה איך ניט: צו וואָס נוצט דער קאָפּ? דער קאָפּ טהוט דאָך גאָר קיין ארבייט ניט, צו וואָס זשע האָט גאָט בעשאפען דעם מענשען מיט א קאָפּ? ...!

— נאר איינער! — ענטפערט איהם דער צווייטער — וואָס וואונדערסטו זיך? דער מענש מוז דאָך האָבען א קאָפּ, ווען ניט, אויף וואָס וואָלט ער געטראָגען דאָס היטל! ...

איבער וואָס האָט זיך דער פויער געוואונדערט? וואָס האָט איהם דער צווייטער
פיער גערקלערט?

13 זעהר קלוג .

איך א געזעלשאפט פון ערוואקסענע מענשען איז געזעסען אין אכטיעהריגעס קינד, וועלכעס האט זיך זעהר גוט געהאלטען און קלוג געענטפערט אויף אלע פראגען. וואָס מען האָט איהם געשטעלט, אלע זענען געווען העכסט פערזאונדערט איבער די גרויסע קלוגהייט פונם קינד. נור איינער, אנעלערע פערזאָן, האָט געזאָגט:

— וואָס נוצט עס אָבער? אלע קלוגע קינדער ווערען נארריש, ווען זיי וואקסען אויף!

— זיי, טיין הער, האָבען געמוסט קינדווייז זעהר קלוג זיין! ... —
האָט געענטפערט דאָס קינד.

(וואו איז געווען דאָס קינד? איבער וואָס האָבען זיך אלע געוואונדערט? וואָס האָט געזאָגט דער אלטער? וואָס האָט געענטפערט דאָס קינד?)

14 די זון און דער רעגענבויען .

אין די וואַלקען האָט געגלענצט א שענער פילפארביגער רעגענבויען. ווער עס האָט איהם דערזעהן, האָט מיט פערגעניגען אויף איהם געקוקט און האָט זיך געוואונדערט איבער זיינע שעהנע פארבען. דער רעגענבויען איז זעהר שמאַליך געוואָרען און האָט זיך אָנגעפאנגען ריהמען פאר די וואַלקען, אז ער איז פיעל שעהנער פאר דער זון. די זון — וואָגט ער — איז צוואר גענוג גלענצענד, אָבער נאָר איינפארביג! ...

די זון האָט עס דערהערט, האָט זי לאכענד געזאָגט: ווארט, איך וועל זיך מיט דיר באלד אָברעכען, מיין ליכטיגער פארשוין! ... — און האָט באלד בעהאלטען איהרע שמראהלען אין די וואַלקען.

דער שמאלצער רעגענבויען איז אויגענפליקליך פערשוואנדען

געוואָרען ...

וואו האָט זיך געוווּזן דער רעגענבויען ? וואָרום איז דער רעגענבויען שפּאַלן געוואָרן ?
 כּיט וואָס האָט ער זיך בעריהמט ? וואָס האָט די זון איהם געגענפערט , און וואָס האָט זי געפּהן ?
 וואָס איז געוואָרן מיטן רעגענבויען ?

15 צוויי איינגעשפארטע בעק .

צוויי בעק האָבען זיך בעגעגענט אויף אַ שמאַלע ברעם' וועלכע איז געלעגען איבער אַ שײַך . ביידען אויף אַ מאָל אריבער-צוגעהן דעם בריקעל איז געווען אונטענליך . איינער פון זיי האָט געמוזט צוריקגעהן און געבען דעם צווייטען דעם וועג .
 — געה צוריק און לאָז מיר אריבערגעהן ! — שרייט איינער .
 — ווי פאלט עס דיר איין ? געה דו צוריק ! — שרייט דער צווייטער .

— איך בין דאָך עלטער פון דיר !
 — איך בין אָבער פריהער פאר דיר ארויף אויף די ברעם ? לאנג האָבען זיך ביידע געקריגט , און קיינער האָט ניט געוואָלט נאָכגעבען דעם צווייטען . שליסליך זענען ביידע שטארק בייז געוואָרען , איינער אויף דעם אנדערען , און האָבען זיך גענומען שלאָגען מיט די הערנער . ביידע האָבען זיך אַראָפּ-געגליצט פון ברעט און זענען אריינגעפאלען אין שײַך .

וואו האָבען זיך בעגעגענט צוויי בעק ? וואָרום האָט איינער געמוזט צוריקגען ?
 וואָס האָט יעדער געוואָלט ? וואָס האָבען זיי געפּהן ? מיט וואָס האָט זיך די געשיכטע געענדיגט ?

16 די האָר זענען ניט מיינע.

א בעוואוסטער רייכער מאן, וואָס זיינע געשעפטען זענען מיט איין מאָל שטארק געפאלען, איז אמאָל ארויס אין דער פריה אין נאם מיט אונפערקעמטע האָר, וועלכע זענען געווען צעוואָרפען און פול מיט פעדערען. בעגעגענט איהם זיינער א גומער פריינד און פרענט איהם פארוואונדערט: „וואָרום האָסטו, ברודער, ניט פערקעמט א ביסעל די האָר פארן ארויסגעהן אין נאם?“

פערשטעהסטו מיך – ענטפערט דער רייכער: דו וועסט דאָך געוויס קיינעם ניט געהן דערצעהלען, דעריבער מעג איך דיר זאָגען די ריינע ווארהייט: איך בין ניט פאר דיר געדאכט יעצט אזוי פארשווינדעלט, אז די האָר פון קאָפּ זענען ניט מיינע... זיינט צו וואָס מייג מיר די ארבייט צוקעמען פרעמדע האָר!...

די איז גענאנגען דער רייכער אין נאם? וואָס האָט איהם, זיין בעקאנטער נעשעפט?

וואָס האָט איהם דער רייכער געענטפערט?

17 דער קעניג פון די בוימער.

די בוימער האָבען געוואָלט זאלבען איבער זיך א קעניג. די האָבען זיך געווענדעט צום איילבוים:
 – קום הערש איבער אונז!
 – זאָל איך פערלאָזען מיין פעטען בוימאייל, וועלכער ביש-פרידינט גאָט און לייט, און זאָל מיך געהן בעשעפטיגען מיט די בוימער? – האָט געענטפערט דער איילבוים.
 דאן האָבען זיך די בוימער געווענדעט צום פייגענבוים:
 – געה דו און געוועלטיג איבער אונז!

— צו וואָס זאָל איך דען פּערלאָזען מײַנע זיסע און גוטע פּרוּכט
און געהען האָבען צו טהון מיט די בוימער ? — ענטפּערט דער
פּײַנענבוים .

האַבען די בוימער זיך געווענדעט צום וויינשמאַק :

— געה דו רעגירען איבער אונז !

— ניין ! — זאָגט דער וויינשמאַק — קען איך דען פּערלאָזען
מײַן חוין, וועלכער ערפרעהט גאָט און לײַט. און געהן האָבען
צו טהון מיט די בוימער ?

דאן האָבען זיך די בוימער געווענדעט מיט זייער ביטע
צום דאָרען :

— געה דו און געוועלטיג איבער אונז !

— ווילט איהר ווירקליך מיך זאלבען פאר אקעניג. — האָט
געענטפּערט דער דאָרען — איז גוט ! קומט, וועל איך אייך אלעמען
בעשיצען מיט מײַן שאַטען ... ווען ניט אָבער, וועט ארויס אַ פּײַער
פון דאָרען און וועט פּערברענען אלע בוימער פון וואַלד ! ...

(שופטים ח—ט)

וועמען האָבען די ברומד געוואָלט זאלבען פאר אקעניג ? וואָס האָט דער איילבוים
געענטפּערט ? וואָס האָט געענטפּערט דער פּײַנענבוים ? וואָס האָט געענטפּערט דער וויינשמאַק ?
וואָס האָט געענטפּערט דער דאָרען ?

18 לויטצייבען.

מען קען מיט דער שטימע ארויסגעבען 6 פּערשידענע לויטען,
וועלכע צייכען זיך אויפ'ן פּאפיר פאלגענדער ווייזע :

א, א, ע, י, ו.

עס גיבט נאך 3 צייכען פאר צוזאמענגעשטעלטע לויטען :

יִי=אי (צוזאמענגעשטעלט פון א - י)

יִי=אי (צוזאמענגעשטעלט פון אָ - י)

יִי=עי (צוזאמענגעשטעלט פון ע - י)

19 מיטלויטער .

אויסער די 8 שטימען, וועלכע מיר רופען לויטצייכען, קען דער מענטש נאך ארויסגעבען פערשידענע קלאנגען מיט די ליפען, מיטן צונג, מיט די ציין, מיטן נוסען און מיטן האלז. יעדער קלאנג האט פאר זיך איל שרייבען אבעוונדער צייכען, וועלכער ווערט אנגערופען „אות“ אדער בוכשטאב. די ליפען, דער צונג, די ציין, דער נוסען און די האלז ווערען אנגערופען שפראכאָרגאנען, ווייל מיט די פינג אָרגאנען שפּרעכט דער מענטש .

1) ליפענבוכשטאבען : ב, ו, מ, פ, פּ,

2) צונגבוכשטאבען : ד, ל, ר, ט, ס, ש, צ,

3) צייןבוכשטאבען : ז, (אויך די בוכשטאבען ש, ס, צ. שפּרעכען זיך אויס מיט דער הילף פון די ציין).

4) נוסענבוכשטאבען : ג, ק,

5) האלזבוכשטאבען : ה, ח, כ,

די אלע קלאנגען ווערען אנגערופען מיטלויטער, ווייל זיי שפּרעכען זיך אויס אס מיינסטען מיט דער הילף פון א לויטצייכען, צום ביישפּיעל :

בא, באַ, בע, בו, מי .

20 שלום בוכשטאבען.

די פינף בוכשטאבען „כ מ נ פ צ“ ווערען געשריבען כּפּס ענדע וואָרט
 אנדערש ווי כּפּס אָנפאנג אָדער אין מיטען וואָרט, צום ביישפּיעל: מאָך-
 מאכען, נאַמען, שפּין-שפינען, לויף-לויפּען, טאנץ-טאנצען.
 ד, ם, ן, ף, ץ, וועלכע שרײַבען זיך כּפּס ענדע וואָרט, הייסען
 שלום-בוכשטאבען.

21 הארטע און ווייכע לויטצייכען.

מען קען מיט דער שטימע ארויסגעבען הארטע און ווייכע לויטען.
 צום ביישפּיעל: א - הא - יא, ע - הע - יע, און אזוי ווייטער.
 ווייכע לויטען קומען מיט דער הילף פון האלו אָדער פון צונג. צום
 ביישפּיעל: האַ - פון האלו, יאַ - פון צונג.
 דעריבער אונטערשיידען מיר צווישען הארטע, האלוווייכע און צונג-
 ווייכע לויטצייכען.

הארטע לויטצייכען: א, אָ, ע, י, ן, ך, ם, ן, ף, ץ.
 האלוווייכע לויטצייכען: האַ, האָ, הע, הי, הו, הוי, היי, היי.
 צונגווייכע לויטצייכען: יאַ, יאָ, יע, יי, יי, יוי, יעי, יאַי.

22 קורצע און לאנגע לויטצייכען.

מען אינטערשיידעט ווייטער צווישען קורצע און לאנגע לויטען, צום
 ביישפּיעל: א, אָ, ע, י (קורץ) אַה, אָה, עה, יע (לאנג) אלס צייכען
 און דער לויט איז לאנג, ווערט אלווא צוגעזעצט צו די לויטצייכען
 א אָ ע א „הי, און צו „י“ א „ה“ אָדער אַנ“ „עין“. צום ביישפּיעל פּאה-
 רען, פּיה-רען, שעהן, געהן, יעהן, שטעהן; ליעב, פיעל, ליעד, בריעהן.

23 אַלף ביים אָנפאַנג וואָרט .

די לויטצייכען י, וי, יי, ווען זיי קומען ביים אָנפאַנג וואָרט אהן
א מיטלויט, לעגט זיך צו זיי צו א' אלף, וועלכען מען שפרעכט ניט
אויס. צום ביישפּיעל: אײַך=ײך, אױך=ױך, אײן=ײן, אײַן=ײַן.
איבונג .

אונזער מוטער איז געקומען. אויבען אויפן בוים ויצע טויבען.
אײך האָב אויסגעשאַטען די רײז אויף דעם אײז, אין פלייש זענען דאָ פיעל
ביינער. אײן בײן איז ארויסגעפאלען.

24 ב - פ, ג - ק, ד - ט, וו - פּ ביים ענדע וואָרט .

ווען די בוכשטאבען ב-פ, ג-ק, ד-ט, וו-פּ קומען פאַר ביים
ענדע וואָרט אָהן א לויטצייכען, קען מען זיי גאנץ ליכט פערבייטען אין
שרײַבען. צום ביישפּיעל: מאָרד, קען מען מיינען אז מען שפרעכט אויס
מיט א. מ' און שרײַבן ען סאָרם, שראַנק - קען מען מיינען שראַנג. ב' אזא
צווייטעל זאל מען צולעגען צום ענדע וואָרט איינע פון די זילבען "ע", "ען",
"ער", וועט מען שוין פיהלען אין געשפרעך דעמליך דעם לעצטען מיטלויט
אין וויסען, ווי צו שרײַבען. צום ביישפּיעל: קלאַנג - קלאַנגען, שראַנק -
שראַנקען, דאָרף-דערפער, וואָרט - ווערטער מאָרד - מערדער און אזוי ווייטער.

25 זילבע .

א זילבע ווערט אָנגערופען דאָס, וואָס ווערט אויסגעשפּראַכען מיט אײן
קלאַנג. אלע ווערטער טיילען זיך אין זילבען נאָך דער צאָהל פון די
ל מציכען, וועלכע געפינן זיך אין וואָרט. צום ביישפּיעל; "מיש" - בעשטעהט
פון אײן זילבע, ווייל דאָס וואָרט האָט נור אײן לויטצייכען "י" און ווערט
דעריבער אויסגעשפּראַכען מיט אײן סאָל. "מיש-לער" - בעשטעהט פון צוויי זילבען.

חיל אין וואָרט געפינען זיך צוויי לויט צייכען: "י" - "ע", און ווערט אים-געשפּראַכען מיט צוויי טאַל.

איבונג .

(צוטהיילען די ווערטער אויף זילבען)

נישט ווייט איז זיין דער פרייהלינג. עם וועלען שכע אַעטלינגען שפּרינגען. נייע געסטען. נייע פויגעל וועלען נייע ליעדער זינגען. אויף די גערטנער אויף די פעלדער הער איך זיסע שמימען זינגען ווי די פרייע בלויע וועלען רוישען, גיסען זיך און קלינגען.

26 דאָס איבערטראַגען פון א וואָרט אויף א צווייטער ציילע.

ווען א וואָרט לאָזט זיך ניט אינגאנצען אויסשריבען ביים ענדע פון די ציילע, קען מען דאָס וואָרט צוטהיילען אין זילבען און איבערטראַגען די זילבען, וועלכע האָבען ניט קיין פלאץ אין דער ערשטער ציילע, אויף דער צווייטער. צום ביישפּיעל:

פֿאַר דעם הוננער=	צעהן מאָס ווארי=	שווינגען, איידער ער=
גען איז פֿיעל וויכטי=	מע רייד . גלוי=	גערען זיך פֿאַר צו
גער א קאלט שמי=	כער צו פֿערטראַ=	פֿיעל רעדען .
קעל פֿלויש , ווי	גען פֿערדרום פֿאַר	

27 פונקטאציאָנס= צייכען .

מאכען א גאנצען געשפרעך מיט איין אָמהעם איז זעהר שווער; מען פון וואו ניט איז א ביסעל זיך אָבשמעהלען און אָברוהען. אין שרייבען גיבט עס אוועלכע צייכען, וועלכע צינגען, וואו מען זאל מאכען א פּויע. די צייכען רופֿען זיך פונקטאציאָנס= צייכען .

פונקטאציאָנס= צייכען גיבט עס זעקס:

- (1) - דער פונקט, וועלכער צינגט אויף א לענגערע פּויע .
- (2) - דער שטריכפונקט, וועלכער צינגט אויף עטוואס א קירצערע פּויע .

- (.) - דאָס קאָמא, וועלכעס צייגט אויף גאָר א קורצע פּויער
- (:) - דער דאָפּעלטפּונקט צייגט, אז דאָס פּאָלגענדע איז אַ ערקלערונג צום פּריהעדרדיגען. (מ. ביישפּיל, ס'זיבט פּערשידענע שילדער: פּלייסינג און פּוילע).
- (?) - דאָס פּראַגעצייכען דריקט אויס א פּראַג אָדער א פּערוואַנדערונג. צום ביישפּיעל: וואו איז דיין ברודער? און דען טעגליך, ער זאל ניט קומען?
- (0) - דאָס אויסרופּסצייכען דריקט אויס א איבערליכע בעוועגונג, א בעפעהל, אָדער אַ ווענדונג צו עמיצען. (צום ביישפּיעל: אָך ווי נוט טיר איז! - געה! - גאָס, העלף אונז!) -
- אנטערקונג: דיווע פּונקטאציאָנס צייכען האָבען אין לעזען און אין שרײַבען א גרויסע בעדייטונג. גאַנץ אָפּט ערקלערען זיי דעם ריכטיגען זין פון, דעם, וואָס איז געשריבען. ווען מען זאל שטעלען די פּונקטאציאָנס צייכען ניט אײַף ווײַער ריכטיגען אָרט, קען אָפּט ארויסקומען א גרויסער אירטום זײַן געדאַנק. דאָס וועלען טיר באלד זעהן פון ווײַטערדיגען ארטיקלען.

28 פּינף און צוואַנציג פּינגער.

איינער האָט געפונען אויף א פּאַפּיר געשריבען פּאָלגענדעס:
 צוואַנציג פּינגער האָב איך אין יעדער האַנד. פּינף און צוואַנציג
 אין הענד און פּיס. - דער מאַן האָט לאַנג געקלערט און געקלערט
 און האָט ניט געקענט פּערשטעזן, ווי איז דאָס מעגליך. ווען יענער
 האָט צוואַנציג פּינגער אין יעדער האַנד, האָט ער דאָך אין די הענד
 אליין פּערציג פּינגער, ווי אזוי קען ער דען האָבען אין ביידע הענד און
 פּיס צוזאַמען נאָר פּינף און צוואַנציג פּינגער?
 א צווייטער איז געקומען און האָט איהם ערקלערט: דאָ איז נאָר
 שלעכט אַוועקגעשטעהרט די פּונקטאציאָנס צייכען. ווען מען זאָל זיי
 ריכטיג אײַבערשטעהלען, דאַן וועט אלץ ווערען קלאָר און דײַטליך.
 דען דער מאַן האָט אזוי געמיינט: צוואַנציג פּינגער האָב איך; אין
 יעדער האַנד - פּינף; און צוואַנציג - אין הענד און פּיס...

צווייטע אבטיילונג.

ערקלערונגען און אייבונגען אינ'ם לעזען און שרייבען פון העברעאישע ווערטער, וועלכע קומען זעהר אָפט פאַר אין זשארנאַן.

29 אותיות און נקודות:

אלע אותיות אָדער בוכשטאבען אינ'ם העברעאישען זענען בלויז מיטלויטער, קיין לויטצייכענ-בוכשטאבען גיבט עס ניט; אלס לויטצייכען דינען פינטעלעך אָדער נקודות, וועלכע שרייבען זיך אס מיינסטען אונטער די מיטלויטער, צום ביישפּיעל:

כֹּ-מֶ, כֶּ-בֶּ, פֶּ-טֶע, אַנשטאט: כּא-מֶע, כָּא-בֶע, פֶּאָ-טֶע.

די נקודות, אַזוי ווי די לויטצייכען, ווערען איינגעטייט אין איינפאכע אָדער איינשטייגע, און אין צוזאמענגעשטעלטע פון צוויי שטימען. איינפאכע נקודות גיבט עס 6:

1) אָ = אַ	קוּיַן	4) אָ = אַ	חֵרִיק
2) אָ = אַ	פֶּתַח	5) אָ = אַ	שׁוֹרֶק
3) אָ = אַ	עֵ סָגֵל	6) אָ = אַ	קֶבֶץ

צוזאמענגעשטעלטע נקודות גיבט עס 2:

1) אָ = אַ חוֹלָם

2) אָ = אַ צִיֶּרָה

אָנטייטונג: דער קלאנג ו האָט אין העברעאישען צוויי צייכען. אָ און וּ שׁוֹרֶק און קֶבֶץ.

30 שווא.

ווען עס קומט פאַר אַ מיטלויט אָהן אַ נקודה ביים אנפאנג אָדער אין זשען וואָרט, שטעהלט זיך אונטער איהם צוויי פינטעלעך אין דער לענג (אָ),

וועלכע עס רופען זיך שווא, דאס הייסט „ניכטס“. דער שווא ציגט, אן אונטער דעם טיטלויט איז קיין בעזונדערע לויטצייכען ניטא, און מען טוז איהם אויסשפרעכען צוזאמען מיט דער זילבע, וואס שמעהט פאר איהם אדער נאך איהם, צום ביישפיעל: אר-בייט קינגט דס סך-שן צום גר-סן גליק.

31 בוכשטאבען, וועלכע ווערען גלייך אויס=

געשפראכען און פערשידען געשריבען.

4 קלאנגען האָבען אין העברעאישען דאָפּעלטע בוכשטאבען, און אין קלאנג האָט 3 בוכשטאבען, דעריבער קומען צו אין העברעאישען אַלף-בי"ה" 6 בוכשטאבען:

ב = ו (*)

ה = כ

ט = ת

ס = ת = ש

ק = פ

צוזאמען געפינען מיר 23 בוכשטאבען, אדער טיטלויטער, וועלכע געצייכען די 18 קלאנגען, וואס דער מענטש קען ארויסגעבען מיט די 6 שפראכאָרגאנען:

ב, ו, נ, ד, ז, ח = כ, ט = ת, פ = ק, ל, ס, ג,

ס = ת = ש, פ, פ, צ, ר, ש,

32 אע"ה י

ווען עס הערט זיך אלויט אָהן א טיטלויט, (צום ביישפיעל א, א, א, א), שרייבט זיך נישט בלויז די נקודה אליין, נאר איבער דער נקודה קומט אן

* אין העברעאישען שרייבט זיך ו מיט אַיין וואו און נישט מיט צוויי.

"אלף" אָדער אַנ' "עין", צום בִּישפּיעל: אַב (א פּאָטנד) און נים ז ב ,
 ז-בִּד (א קעכט) און נים י בִּד .
 ווען דער לויט הערט זיך ווייך, קומט איבער די נקודה אַה
 אָדער אַ "יוד", צום בִּישפּיעל: דָר (א פּאַרנ), י - לָד (א קענד).

33 לויטראָזע בוכשטאבען.

די צוויי בוכשטאבען אַי. עי ווערען קיין מאל נים אויסגעשפּראַכען: ווען
 זיי קומען מיט אַנקודה, ווערט די נקודה הויך זיי אויף אַהאַר נים נע-
 גענדרעט און זי לעזט זיך גלויב, ווי אויף איהר וואָלט קען בוכשטאב
 געוועזען. פֿיעל מאל קומען די בוכשטאבען אַ ע אין וואָרט אָון אַנקודה
 און ווערען אלץ נים אויסגעשפּראַכען, צום בִּישפּיעל: בּוּרָא=בּוּר, דַע-ד.
 און אוי ווימער.
 די ווייכע בוכשטאבען "ה" י לעזען זיך אויך נים, ווען זיי קומען
 אָון אַנקודה, צום בִּישפּיעל: טַה=ט, מִ=מ.

34 א ה י ע ביים ענדע וואָרט.

ווען דער לעצטער מיטלויט פון וואָרט האָט אַנקודה, קומט נאָכן
 מיטלויט איינע פון די 4 לויטראָזע בוכשטאבען אַה"י ע. צום בִּישפּיעל:
 גַנְקָרָא קומט ביים ענדע אַנ' "אלף", ווייל דער לעצטער מיטלויט "ר" איז
 ביים אַקטין, דאָס הייסט מיט אַנקודה. גַר - איז נאָכן "ריש" נים אַ קען
 "אלף", ווייל דער "ריש" איז אָן אַנקודה.
 נאָך י קומט אַם מיינסטען אַ "ה", צום בִּישפּיעל: מַעֲשֶׂה.
 נאָך ז קומט אַם מיינסטען אַ "ה", אַ מאל אַנ' "אלף", זעלמען אַנ' "עין",
 צום בִּישפּיעל: גַנְרָה, הוּצָאָה, סְהוּרָה, תּוּרָה, מוּרָא, רַשֶׁע.
 נאָך (..) קומט אַ "יוד" אָדער אַנ' "אלף", צום בִּישפּיעל: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 בּוּרָא, שׁוּנָא.

35 ח ביים ענדע וואָרט .

ח ביים ענדע וואָרט לעזט זיך ניט ווי געוועהנליך, נור פריהער די נקודה
און נאך דעם דער בוכשטאב, צום ביישפיעל: ח=נאח; כח=כאח;
כח=מאח, (און ניט נחא, מהא, כחא).

36 חָטָף .

אונזער די בוכשטאבען א ה ח ע קומט אָפּט מאל א נקודה צוזאמען
מיט א שווא, דאָס הייסט "חָטָף". חָטָף ניבט עס 3: - חָטָף פּתָח ו
חָטָף קָמֶץ, - חָטָף סֶנֶל.
דער חָטָף לעזט זיך ניט אלס א בעוונדער זילבע, נור צוזאמען מיט
חֲטֻפֵּי־דִיגֶע זילבע, צום ביישפיעל: אֲשֶׁר, אֲמַת, חֲמֹר, בְּרִיגָה, עֲבֹדָה
די ערשטע 3 ווערטער בעשטעהען פֿין איין זילבע, די לעצטע צוויי פֿון
3 זילבען, ווייל דער חָטָף רעכענט זיך ניט.

37 דָּגֵשׁ .

דָּגֵשׁ הייסט א פונקט, וועלכער קומט אין מיטען בוכשטאב. ווען א
בוכשטאב מיט א דָּגֵשׁ קומט אין מיטען וואָרט, ניט נאָך א שווא, ווערט ער
אויסגעשפראָכען צוויי מאל און הייסט דאן: דָּגֵשׁ קָנָה. צום ביישפיעל:
בָּבֶל=בָּבֶל-קָל, תַּנּוּר=טָנ-נֹר, און אזוי וו.

38 אַרְמָאָגְרַאפֶּהִיעַ

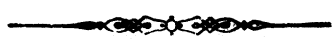
די אלע העברעאישע ווערטער, וועלכע קומען אַרײַן אין זשאַרנאַן
שׂרײַבען זיך נאָך דער העברעאישער אַרְמָאָגְרַאפֶּהִיעַ, דאָס הייסט טייער

נקודות ארבע נאך אהן נקודות, נאך גיט מיט לויפצייכען, דעריבער
 דערף מען שרייבען "שבת" און גיט "שאבאָס", "בת" און גיט "באס".
 אויך מוז מען אויפפאסען וואו עס שרייבט זיך אנט "א", און וואו
 אנט "ע", וואו "ח" און וואו "ב", וואו "ת" און וואו "ט", וואו "ס" און
 אנט "ש" אדער "ת". צום ביישפיעל: אָב (א פּאָטער) און גיט עב, אָרער
 עו. הנוכה, קען מען גיט שרייבען כנוקה. "תורה" און גיט "טורא".
 מחורה. און גיט תכורא, אדער שכורא, און אוי ווייטער. די אַרפּאָגראַפּיע
 פון אועלכע ווערער מוז מען גוט אויפפאסען ביים לעזען.

39 אַלף-בֵּית .

א	ב	ג	ד	ה	ו
ז	ח	ט	י	יא	יב
יג	יד	טו	טז	יז	יח
יט	כ	כא	כב	כג	כד
כה	כו	כז	כח	כט	ל
מ	נ	ס	ע	פ	צ
ק	ר	ש	ת	ת	ת
שלום-ק	שלום-מ	שלום-נ	שלום-ס	שלום-פ	שלום-צ
ד	ם	נ	ו	ף	ץ

איבונגען אן לעזען העברעאיש.

40

אב, איש, איש, בן, בת, גר, גן, רב, רוד.
 רג, הר, הם, הן, נו, זר, זאת, חג, חטא, חן.
 טוב, מל, טף, יד, ים, פד, פוס, פר, לב, לין.
 מן, מר, גר, נאר, סוס, סל, סם, עב, עם, עיר.
 פח, פיל, פד, צום, צל, צר, קול, קן, קור, ראש.
 רב, רש, ריב, שד, שזר, שיר, שן, שם, שב.
 שב, שזה, שק, שר, תם, תור.

פֿיס האָט עס פֿיער און איז נישט קיין פֿיער, עס האָט אויך פֿעדערען און איז נישט
 קיין פֿויגעל?

4000

41

מֶלֶךְ, עֶבֶד, יֶלֶד, בֶּגֶד, פֵּית, אֶרֶץ, כֶּלֶב.
 עֶרֶב, עֵינ, זֵית, אֵיל, חֵיל, תֵּיש, אֶצ־בֶּע.
 אֶר־בֶּע, כֶּב־שָׁה, מִנְחָה, מִשְׁתָּה, שִׁמְחָה.
 תְּמָאָה, זָק־נָה, חֶר־פָּה, שִׁפְחָה, שִׁמְלָה, מוֹלֶג.
 גֶּר־זֶן, עֵב־בֶּר, מִכְתָּב, בֶּר־זֶל, תֵּל־מִיד, מִנְהֶג.
 תִּב־לִית, מִלְכּוֹת.

42

צָבִי, דְּלִי, כְּלִי, פְּרִי, צְלִי, שְׁמַע, לְכִי,
 תִּפְּלֶה, סְלִי-חַה, צְדָ-קָה, מְנוּ-רַה, מְלֵא-כַה,
 מְנוּ-חַה, דְּר־שָׁה, שְׁר־פָה, בְּר־כַה, לְב־בָּה,
 כְּסוּ-תָה, דְּב־רָה, יִלְ-דָה, עֵב־דָּה, כִּלְ-בָּה, רַגְ-לָה,
 זָבוּב, כְּלוּב, דְּבָשׁ, יְסוּד, בְּרִית, סְתוּ, זָאב, יָרִיד.

— וואָרום האַלסטו אַרײַנגטשטעקט דעם פּינגער אײַנס זױף, בײַם דערלאנגען דעם טעלער ז
 — עס שאַדעט נישט — ענטפערט די קעכין — דער זױף איז נישט אײַברײַג הייס...

43

אַרִי, תְּנִים, חֲמוֹר, עֵי-לָה, אָנוּז, אָנִיָּה,
 עֲט־רַה, אָכִי-לָה, תְּר־גָּה, חֲר־שָׁה, עֲבוּ-רַה,
 נ־עֲרַה, א־תְּכָה, ר־חֲמִים, מ־עֲשֵׂה, מ־חֲנָה, נ־אָמֵן,
 ת־אֲוָה, ג־אֲוָה, מ־עֲרַב, מִטָּה=(מִט־טָה), כִּסֵּא=
 (כִּס־סֵא), אָנוּז, כְּנוֹר, תְּנוֹר, סְלָם, חֲלוּן, שִׁפְיָן,
 מִקָּל, לֹוֹת, תְּפּוֹת, מִפּוֹת, מִפְּתַח, אֶפְרַח, יָרַח,
 הַיָּרַח זֹרַח, הַמִּפּוֹת יְפּוֹת, הַמִּפְּתַח סוּגֵר וּפּוֹתַת,
 הַרוֹחַ יְפּוֹת בְּכַח, הָאֶפְרַח פּוֹרַח.

44

נח, אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר,
 זבולון, דן, נפתלי, גד, אשר, יוסף, בנימין, אפרים, מנשה, אהרן,
 משה, גרשון, אלעזר, פנחס, בצלאל, יהושע, שמשון, שמואל,
 שאול, יונתן, דוד, שלמה, נתן, צדוק, עמנון, דניאל, פרנץ, פֿרין,
 זרח, יחזקיהו, שמעיה, מיכה, מיכאל, ירמיהו, אלישע,
 ישעיה, ירמיה, יחזקאל, יונה, זכריה, נחמיה, עזרא, יחזקאל,
 עקיבא, סעדיה, יוחנן, חנוך, מרדכי, מנחם, שמחה.
 חנה, נעמי, שרה, רבקה, רחל, לאה, דינה, דבורה, תמר,
 אסנת, שפרה, פוגה, יוכבד, מרים, צפורה, חנה, מיכל, בת־שבע,
 בת־יהו, שושנה, שולמית, אסתר, ברכה, עתליה, עמליה, יהודית,
 נחמה, צביה.

דער זעלנער זעהט עס אפט, דער קיפּר - זעלען, און גאט קיין נאָל ניט ?

(א. ל. א. א.)

45

אביון, אהבה, אהדות, אכילה, אמונה, אפיקומן, אחרונ,
 אשׁר, בנרות, בדין, בהמה, בחור, בגין, בפחון, בעל־בפחון,
 בעד־מלאכה, ברכה, גאון, גבורה, גבור, גוּמא, גזרה, דאָגה,
 דרך, דרך־ארץ, דעה, דרישה, הבדלה, הבטחה, הוצאה, הוּק,
 הכנסת, הכשר, הכפשה, הנאה, השנה, השננה, ודאי, ודוי, זול, זכות,
 זכות־אבות, זכרון, זמנה, חבר, חברה, חדר, חוב, פעל־חוב, תורה,
 חמא, חיה, חכם, חכמה, חכמה, חם ושלום, חשרון, חצפה, חשבון,
 חתימה, חתן, חתונה, מובל (ניין), טבע, דרך־הטבע, טובה, טועה.

פְּרָחָה, מְרַפֶּה, יָדִיד, יָדִיעָה, יָנַעַן, יְחוּם, מְיוֹחֵם, מְיוֹחֶסֶת, יוֹרֵשׁ,
יְרוּשָׁה, יוֹצֵא מִיַּיִן, יִקְרוּת, מְיֻשָּׁב מִיַּיִן, יְשׁוּב־הַדְּעָת, יְשׁוּעָה.

46

פְּנֵנָה, פְּזֹב וְשִׁקְר, פְּזִי, פְּלִים, פְּלִי-בַיִת, פְּלִל, פְּכָלֶל, פַּעַם,
פַּעֲסָן, פַּפְרָה, מְכַפֵּר מִיַּיִן, פִּשְׁרָה, פְּתֻבָּה, פְּתִיבָה, לְהוֹשִׁי, לֹזֶב, לְכַתְחִילָה,
לְמַדָּן, לֵץ, לְצַנּוּת, מְאָה, מְאָכֶל, מְבֹרֵךְ, מְגִילָה, מְהוּמָה, מוֹסֵף,
מוֹסֵר, מוֹרָא, כּוֹשֵׁלָם, מוֹרַח, מוֹזֶזָה, מוֹזְנוּת, מוֹזֵק, מַח, מַחְבֵּל,
מַחְבֵּר, מַחֲוֹתָן, מַחְזֹר, מַחְלֶקֶת, מַחְשָׁבָה, מְכַבֵּד מִיַּיִן, מְכַשֵּׁל, מְלָאָךְ,
מְלָאכָה, מְלַפּוֹשׁ, מְלוּה, מְלֻכּוּת, מְלַפֵּד, מְפֻשּׁוּת, מְנוּחָה, מְנוּל,
מְנַן, מְסַחֵר, מְסַפֵּק, מְעַרְב, מְעַשָּׂה, מְצַכָּה, מְצוּה, מְצִיָּאָה, מְרַחֵץ,
מְרַשְׁעִית, מְשָׂא, מְשׁוּנָע, מְשִׁיחַ, מְשֻׁפֵּד, מְשֻׁנָּה, מְשַׁחִית, מְשֻׁכּוֹן,
מְשַׁל, מְשַׁקָּה, מְשַׁרֵּת.

נְאֻמּוֹת, נְבִיא, נְבִלָה, נְבִלָה, נְדָבָה, נֶדֶר, נִחְמָה, נִם, נִסְיָעָה,
נָע וְנָד, נִפְקָא-מִינָה, נִפְשׁ, מְפֻה-נִפְשָׁה, נִקְמָה, נִשְׁמָה.
סְבָה, סְמַמְטִיוֹן, סְגוּלָה, סוּחַר, סוּחֹרָה, סִמּוֹן, סוּד-הַכֵּל, סוּפּוֹת,
סוּכּוּם, סוּכּוּף, סוּלִיחָה, סוּעוּדָה, סוּפֵק כּוּסְר, סוּתָם, מִן הַסּוּתָם.

- וואָס פֿאַר פֿיש האָט איהר מיר היינט געגעבען? - פרעגט דער נאסט רעם קעניש
אין רעספּאָראַן-פּאַריגען שפּת האָב אײך דאָ געגעסען פֿיש אויסגעצײכענט. אין היינט קען
סײַז עס גאר אין כּוּיל אַרײַן נישט געבען!
- עפען זײ, מײַן הערר!- וואָנט דער קעלנער-דאָס איז דאָך די זעלבע פֿיש
פֿון פּאַראַטאַגען...

47

עבֹרָה, עבֹרִיָה, עֲנַמְת־נִפְשׁ, עוֹלָה, עֲפּוּב, עֲנִין, עֲשׂוּ, עֲסֵק,
עֲצוּת, עֲפָר, עֲקֻשָּׁנוּת, עֲרֹב, עֲרֹכ־יוֹכ־טוֹב, עֲרָךְ, בְּעֲרָךְ, עֲרַל.

פֿאַה, פֿאַות, פֿגֿימָה, פֿגֿע-רֶע, פֿרֿיוֹן, פֿחד פֿטוֹם, פֿטוֹר, פֿטוֹל
 פֿטוֹל, פֿעוֹלָה, פֿרֿאַ-אַדֶם, פֿרוּטָה, פֿשוּט, פֿתּוֹחַן פֿה, פֿתּוֹרֶן,
 צִדְקָה, צִדִּיק, קַבְּלַת-פֿגֿים, קְדוּשָׁה, קִלְלָה, קִפּוּע, קִנְיָה, קִנִּים,
 קֶצֶב, קִשְׂיָה, רֵאשִׁית, רִבּוֹנוּ-שֶׁל-עוֹלָם, רִנֵּע, רִדִּיפָה, רוּחַ, רוּחִים,
 רוּשֶׁט, רַחֲמִים, רַחֲמָנוּת, רִבִּילוֹת, רִמְאִי, רִמּוֹ, רַעֲשׁ, רְפוּאָה, רִצִּיחָה,
 רוּצִחַ, רִשָּׁע, שְׂאֵלָה, שְׁבוּעָה, שְׁבַח, שְׁפַת-שִׁרְיָה, שְׂדֵכֵן, שְׂדֵכְנוֹת,
 שְׂרָפָה, שְׂטֵמָה, שׁוֹפָר, שׁוֹרֵה-בֶּרֶךְ, שׁוֹחַד, שׁוּחַט, שְׁחִיטָה, שְׁמֵן, שִׁיר,
 שִׁיעוֹר, שְׂכִירוֹת, שְׂכַר, שְׂכַל, שְׂכַן, שְׁלוֹם, שְׁלִיחַ, שְׁלִיטָה, שְׁמִחָה,
 שְׁמִירָה, שְׁפִשׁ, שׁוּנָא, שְׁעָה, שְׁמֵר-חַיִּב, שׁוֹתְפּוֹת, תְּאֵוָה, תְּבוּאָה,
 תְּבִיעָה, תְּהוֹם, תּוֹעֵלַת, תּוֹרָה, תְּחַבּוּלָה, תְּחַנָּה, תְּכֵלִית, תְּכַף,
 תְּכַשִּׁיט, תְּלִיָה, תְּלִיִן, תְּנָא, תְּנַאי, תְּנָאִים, תְּנָאִים, תְּעַנּוּג, תְּעִגָת,
 תְּקוּמָה, תְּקִיעַת-כֶּף, תְּרוּץ, תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּעָה.

רַחֵם מַטְמַעֲמֵם אַ זֶהוּ אֵין דִּיר נִיט קִינן בְּרוּרֶער, וּוְעַר אִיז עַר 7

(1994)

48

גִּיסֵן, אִיר, סִינֵן, תְּמוּזָה, אָב, אֶלּוּל, תְּשִׁירִי, חֶשׁוֹן, (מִרְחֶשׁוֹן),
 כְּסִלּוֹ, טֵבַת, שְׁבַט, אָדָר, וְאָדָר, פֶּסַח, חוּלֵה-הַמוֹעֵד, לִגְבֻעָמֶר,
 שְׁבוּעוֹת, שְׁבֻעֵה-עֶשְׂרֵי-בְּתוּמוֹ, שְׁבַת-חֻזוֹן, תְּשֻׁעָה-בְּאָב, שְׁבַת-
 גִּחְמוֹ, רֵאשִׁית-הַשָּׁנָה, צוּם-גְּדִלְיָה, עֲשֶׂר־תִּימֵי-תְּשׁוּבָה, יוֹם-כִּפּוּר,
 סְפוֹת, הוֹשַׁעֲנָא-רַבָּה, שְׁמִינִי-עֶצְרַת, שְׁמַחַת-תּוֹרָה, עֲשֶׂר־בְּטַבַּת,
 תְּנוּבָה, פּוּרִים, שׁוֹשַׁן-פּוּרִים, שְׁבַת-הַגְּדוּלָה, תְּפִלָּה, שְׁחֵרִית, מוּסָף,
 מַעֲרִיב, מַעֲרִיב, קְרִיאַת-שְׁמַע, סְדוּר, מַחְזוֹר, כְּלַיִם, גַּעֲלָה, אֶתְרוּג,
 לֶאֱלֵב, סָבָה, סָבָה, מְצָה, מְרוֹר, תְּרוּסַת, זְרוּע, סֶדֶר, בְּרָכָה, שְׁחַפֵּל,
 הַמּוֹצֵא, הַמּוֹצֵא-פְּרִי-הָאֲדָמָה, פּוּרְעִים, תְּקִיעוֹת-שׁוֹפָר, אֶרוֹן-קוֹדֶשׁ,
 תְּנַבְּחָה, גְּדִלְיָה, סִפְרֵי-תּוֹרָה, חוּמֵשׁ, סְלִיחָה, הַגְּדָה, מַטְמַיִר, פְּרוּכַת,
 עֶזְרָתִים.

איבונגען אין געמישמען לעזען.

49

אז מען לעבט אהן חשבון. שמארכט מען אהן ודיי. אז מען דארף דעם נגב. געהט מען איהם אראב פון דער תּלּוּה. אז נגבים קריגען זיך. געפינט מען די נגבה. אז מען וויל זיך ביים פּבּוּד דערהאלטען. מוז מען דעם מאהלצייט אויף צווייען צושפאלטען. פּמּעט יעדער בעקלאנט זיך אויף זיין שוואכען זכרון. נאר קיינער בעקלאנט זיך ניט אויף זיין שוואכען שכל. נישט שטענדיג ביזשו מחויב צו זאגען. וואס דו ווייסט; נאר תמיד מחויב צו וויסען. וואס דו זאגסט. דער געפעהרליכסטער שקר איז א האלבער אמת. שענהע ווערטער אהן גוטע מעשים. איז ווי בלומען אהן פירות. יעדער נאר האט פאר זיך שכל. פּבּוּד וואלנערט זיך אויפן מיסט. ווער עס וויל פּאָמּת מוחן גוטס פאר די מענשהייט. דארף ניט וועלען יוצא זיין. אדער מרא האפען פאר מענשען. א מענש דארף זיין א מענש דוקא ביי זיך. ניט נור ביים בעל הבית. אז דאס מיידעל קאן ניט מאנצען. זאגט זי די בליזמר שפילען שעכט. אז די בעל הבית'טע איז א שליט'מולניצע איז די קאז א נאשערין. אז מען נגבט ארויס דעם פערד, פערשליסט מען דעם שטאל. אויף א מעשה פרענט מען קיין קשיא ניט.

(ארויסשריבען פון בוך די אלע העברעאישע ווערטער. וועלכע געפינען זיך דער.)

50

ביז מען דער זעהט די נחמה, געהט ארויס די נשמה. זכות אבות איז קיין פתבות. הער אויס דעם חונף. און ווער אזוי. ווי ער זאגט. פעס נחמה מאכען דעם מענשען פאר א בהמה. נאך א שרפה

ווערט מען רייך. ניט קיין מזומנים, ניט קיין שעהן פנים. עס איז
 ניטאָ קיין מעלה אָהן אַ חסרון. פון אַ טובה קומט אָפּט מאל ארדיס
 אַ רעה. אָפּט קומט מען נאָך ירושה און מען מוז בעצאָהלען קבורה
 געלד. דער נאר זוכט אַ פּנימה אויף דער זעג. פאר אַ שלעכטען
 חוב געהט מען אָפּילו פארפּוילטע ציבעלעכ. פאר אַ נאר איז קיין
 סוד ניטאָ. וואָס ביי אַ ניכטערן אויפן לונג, איז ביי אַ שבורן אויפן
 צונג. פון אַ חזיר'שן עק קען מען קיין שמריימעל ניט מאכען. פון
 אַ נאר האָט מען צער. פון על חמא ווערט מען ניט פעט. פון קנאה
 קומט שְנָאָה. פון הענוג לעבט מען ניט, און פון צרות שטארבט מען
 ניט. פרעג ניט דעם רופא פרעג דעם חולה. ווען צדקה וואָלט קיין
 געלד ניט קאָסטען. גמילות חסדים זאל קיין עגמות נפש מאכען.
 וואָלט די וועלט געווען פול מיט צדיקים. קיין תשובה איז אויך
 אַ תשובה. קליינע התרים בריינגען גרויסע יסורים. קליינע עגרות
 ברענגען גרויסע גזרות. רבוננו של עולם, הויב מיך ניט און
 וואַרף מיך ניט! שבועות איז דער בעסטער יום טוב, תורה איז
 די בעסטע סחורה.

טרויסשרייבען פון בוך די אַלע העברעאיש: ווערטער, וועלכע געפינען יוף הער.

- איהר זעהט - זאגט דער שרָךן אויף די הנאים - ווי ריך דער
 אַזויקן איז! בעטראכט נאר דאָס זילבער אויפן טיש!
 - אָפּשר איז דאָס געבאָרנט? - פרעגט דער אנדער קהוקט
 - געהט! - פאכט דער שרָךן - ווער וועט איהם געשרוינען! ---

דריטע אבטיילונג.

51 ברידער.

ווייסע, ברוינע, שווארצע, געלבע -	אויף איין גאָט האָט זיי בעשאַפֿען.
מישט די פארבען אויס צו זאמען!	און איין פאָטערלאַנד די וועלט -
אלע מענשען זענען ברידער	אלע מענשען זענען ברידער.
פון איין מאמען, פון איין מאמען!	דאָס איז איינמאָל פעסט געשטעלט?

אלע מענשען זענען ברידער,
שווארצע, ווייסע, ברוינע, געלבע;
אנדערש זענען נור די פארבען,
די נאטור איז דאָך די זעלבע!

(י. ל. סרץ)

52 רבּה און די ארבייטער.

ארבייטער האָבען צעבראָכען ביי רבּה בר בר קנה אפּאס וויין. רבּה האָט
אונטערגענומען פון די ארבייטער זייערע אויבערשטע קליידער און האָט דאָס
געוואלמען אלס משכּוּן, זיי זאָלען איהם בעצאָהלען פאַר דעם שאַדען, וואָס זיי
האָבען איהם געמאכט דורך זייער אונפאַרויכטיגקייט. די ארבייטער האָבען
געבראכט רבּה'ן צו רבין אויף ארין הוצה.

- יעב אָב די ארבייטער זייערע קליידער! - האָט רב געזאגט צו רבּה'ן.
- איז דער דער רין אוי? - האָט רבּה געפרעגט פּערוואַנדערט.
- יע? - האָט רב געענטפּערט - ווייל דער מענטש דארף טהון לפּנים
שפּירה רין. אזוי האָט אונז געלעהרענט שלמה המלך: "לפּנים תּלך בְּרַבֶּךָ מִיָּבֵיט"

- דו זאלסט געהן אין וועג פון גוטע מענשען.
 רבה האָט אָנגעגעבן די קליידער די ארבעטער.
 - מיר זענען אָרעמע ליט - זאָגען ווידער די ארבעטער צו רבין - ס'ד
 האָבען אנאנצען טאָג געארבעטעט און איצט האָבען מיר ניט וואָס צו עסן!
 - בעצאָהל זיי זייער לויף פאר דעם טאָג! - זאָגט רב צו רבה'ן.
 - איז דען אזוי דער דין? - פרעגט ווידער רבה.
 - יע! ענטפערט רב - אזוי האָט אונז געלעהרענט שלמה המלך: וואָרעם
 "דיקים השומר" - דו זאלסט זיך פיהרען אויף דעם שטייגער פון די פרוכט.
 רבה פּרש'ט זיך. (א)

53 אויסגעוואקסען.

ניסקע דער שנידער איז געווען זעהר קליין געוואקסען. איינמאל האפט
 ער זיך אויף ביי נאכט און הויבט אָן שרייען, טען זאָל וואָס גיכער אָנצוגרען
 פֿיער, ווייל ער איז פלוצלונג נאָר קשוּנה אויסגעוואקסען - ער דערנרייכט אויף
 פון איין וואנד בעט צו דער אנדערער, און איהם איז נאָך צו ענג.
 טען האָט גיך אָנגעצונדען פֿיער, גור וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט? ער
 איז געלעגען אין דער ברייט פון בעט!...

54 געה אין תּדר!

<p>לויף. מיין קינד, לויף צום רבין? ער וועט שפּיין דיין קשקה געבען. לויף צו איהם, לויף און לערען און ווי נאָט זאָלסטו איהם עררען! (פּאָלקס ליעד)</p>	<p>געה. מיין קינד, געה אין תּדר! לערען תּורה. לערען פּסוקים. פון עבֿרי ביי צו נאָרא. וועסטו ניט וויסען פון קיין צרה!</p>
---	---

55 רב שמואל בר ספרטי.

אמאל האט די קעניגען פון רוים פֿערלאָהרען איהרע צירונג. געפונען האָבן
עס רב שמואל בר ספרטי. די קעניגען האָט געלאָזט מעלרען: ווער עס וועט
ברענגען די צירונג אין פֿערלוף פון דרייסיג טעג, וועט געקומען א גרויסען
לוי, ווער עס וועט אָבער צושטעלען די צירונג נאָך די דרייסיג טעג,
וועט ווערען בעשט-אָפּט. רב שמואל האָט אָנגעוואַרט דעם דרייסיגסטען טאָג,
דאן איז ער געקומען צו דער קעניגען ניס דער צירונג אין דער האַנד.

— האָסטו זיך געפונען היער די לעצטע דרייסיג טעג?

— יע, איך בין היער געווען — האָט געענטפֿערט רב שמואל.

— האָסטו געהערט מין בעפעהל וועגען דער צירונג?

— איך האָב געהערט!

— וואָרום האָסטו זיך ניט געאַמלט צו ברענגען די צירונג אין דער

בעשטימטער צייט?

— דאָס האָב איך געמיהן בְּכִיּוֹן, פֿרי דיר, קעניגע, צו ווייזן, אז ניס

צוֹיַעב דעם שָׁקֵר, אויך ניט וועגען פֿורכט פֿאַר שַׂרְאָף האָב איך די

אַבְדָּה אָנגעגעבען, זאָגערען וויל דאָס פֿאָדערט די מענשען-פֿליכט.

די קשיבה האָט דער קעניגען זעהר געפעלען.

(ירושלמי בבא מציעא משנה ר"ה א')

56 אַמַת און שָׁקֵר.

(עפֿיגראַם)

שָׁקֵר -- שְׂמֵעָהּ -- אֵין לוֹ רְנָלִים.

אַבער אַמַת? -- זי האָט פֿיס!

פֿאַהרט דער שָׁקֵר אֵין קאַרעטען

אֵין די אַמַת -- געהט צו פֿיס! ...

(י. ל. פרק.)

57 וואונדער .

א קליינשמעדיגער ייד, וועלכער איז געקומען פון אמעריקע, האָט
 דער צענדליג דעם עולם פיעל וואונדערליכע זאכען, וואָס ער האָט געזעהן. אין
 ניו־יאָרק, לָקְשָׁל, איז ער געווען אין א רעסמאָראַציע, האָט ער א דרוק געמאָרן
 א קנעפל אין וואַנד, איז איהם אנטקענען ארויסגעשפרונגען א טעלער
 מיט פלייש .

— א גרויסער וואונדער! — האָט זיך איינער אָנגערופען — איך בין געווען
 א סאָל אין וואַרשע, בין איך געשטאנען אין א האַטעל, האָב איך געזעהן
 גרעסערע וואונדער. ווי איך פלעג א דריקגעבען א קנעפעלע, אזוי פלעגט זיך
 באלד בעווייזען ביי מיר אין צימער א שיינען אדער א שינסע... .

58 די זון איז אויפגעגאנגען .

די זון איז אויפגעגאנגען, | הער! זיסע ליעדער קלינגען,

עס שינט אין יעדען אָרט; | זיי נעהמען דאָס האַרץ ארויס;

מיט הימעלשע געזאנגען | זיי קלינגען, זיי בעזינגען

פליהען פויגעל דאָ אונ דאָרט! | די וועלט ווי זי איז גרויס!

(ס. ס. וואַרשאווסקי)

59 פריהלינג־צייט .

ס'איז אַחרון שָׁל פֶּסַח — א שעהנער א ווי רמער פריהלינג מאָג .
 די נאָלדענע זון האָט ביים אויפגעהן צעריסען, צעטריבען די נראָהע
 וואַלקענס אין דער לופט און מיט איהר ליכטיג פֿנים אראָפגעקוקט פֿונ'ם בלאהען
 וויסעל טאלד פריינדליך אויף דער ערד. גאָט'ס בעשעפעניש, אלע פון גרויס

בין קליין, האָבען אויפּחאָפּענדיג זיך פּונ'ם לאנגען ווינטער שלאָף, לעבעדיג פּרעהליך זיך גענומען אימליכער צו זיין זאך. פּריש געלע בלומען שמעקען ארויס די קעפלעך פון צווישען יונגע גרינע גראָז, קוקען ארויס אין מאכען זיך... ווערבעס ביים טיך האָפען זיך אָנטהון זייער ניש גרינע זשופּיצע, שפּילענדיג זיך אין דעם וואסער—ריין קלאָהר ווי זילבער. פון די ווייטע ווארמע לענדער, דאָרט פון דער פּרעמד, קוסען עופות משאטעס-ווייז צוריק אהער אין זייער רוח אריין. שוועלבעלעך פלאטערן, שוועפען אהין אהער אין דער לופט, שמאק פערטראָגען אין דעם בויען, פערריכמען נייע און אלטע נעסטער. קריק נאָ אַ דאָס אלטע בעקאנטע פּאַר-פּאַלק בושליעס איז אויך קאָמל דאָ אין א גומער שטעטל, די בושליכע, שמעהט אויף איין פוס, דאָס קעפּל אין דער זייט, שמעהט בעטראכט איהר אלטע נעסט אויפ'ן שפיץ פּוים; און ער אויף די לאנגע שטאַלצען שפּאַצירט זיך האָפּענדיג אויף דעם זומפּף דאָרט, קוקענדיג זיך צו א קאליוושע, וואו עס שפּרינגען, קוואקען זשאבעס, און פּלוצלונג: „פיק—פיק זי“—אחאפּ אין דעם רוימען ווייטען פּיסק אריין... ס'איז א לעבען, א פּרייד, א פּליהעניש, א זשוושעניש, א געווינגעריי, און א סווישמשעריי אומעטום!...

ס'איז יום טוב! ס'איז פּריהלינג-צייט!...

(ש. י. אבראמאוויטש. מענדעלי מוכר ספרים)

60 רבי פּנחס בן יאיר.

צוויי ריזענדער האָבען אמאָל גענעכטיגט ביי רבי פּנחס בן יאיר. נאָך זייער אָברייזע האָט רבי פּנחס געפונען ביי זיך אויפ'ן הויף א זאק גערשמען, וועלכען די נעסט האָבען געהאט פּערגעסען. לאנג האָט ער געהאלטען די גירשמען און געווארטעט ביז די נעסט וועלען איהם ווידער בעזוכען, פּרי זיי אומצוקעהרען זייער אָבּרה. ער האָט זיך אָבער ניש געקענט דערווארטען. דערווייל האָט ער בעמערקט, אז די תּבוּאָה ווערט פּלִיָה ליגענדיג. ער האָט גענומען די גערשמען און פּערווייט ביי זיך אין פּעלד. די אויסגעוּאָקסענע

קבואה האָט ער בעהאלטען בעזונדער אין שיער און אין דעם צווייטען יאָר
האָט ער עס ווידער פּערזויט. אזוי האָט ער געטוהן זיבען יאָר נאָכאנאנד,
ביז די געסט זענען ענדליך צו איהם ווידער געקומען. כּבי פּנחס האָט זי
ערקענט און זיי עראינערט ווענען דעם נאָך גערשטען, וועלכען זיי האָבען
בז איהם איבערגעלאָזען. ווי גרויס איז געווען זייער פּערוואונדערונג, ווען
ער האָט זיי אָבעגעזעען אָנשטאט א קליינעם זעקל גערשטען א גאנצן
שיער קבואה.

(דברים רבה ח"ג)

61 אויף דער לינקער זייט.

שקער'ל איז געווען, ניט פאר קיין יידען געדאכט א פארטראָגענער
מענטש. דאָס ווייב זינע האָט מיט איהם געהאט צו זינגען און צו זאָגען.
מער פון אלעמען פלעגט זי מיט איהם האָבען צו טוהן אלע פּרימאָג
ווענען דעם העמד. ווי דער שטייגער איז בז יידען, פלעגט זי איהם מיט
געבען אין קרָקז פּריש וועש. דערבז פלעגט זי איהם אָנואָגען, ער זאל
געדענקען איבערקעהרען דאָס העמד אויף דער רעכטער זייט. און שמערל
פלעגט טייד פּערגעמען און אָנמהן דאָס העמד אויף דער לינקער זייט.

אינסאָל געהט דאָס ווייב און קעהרט איבער דאָס העמד אויף דער
רעכטער זייט, איידער זי גיט שמערלעך די וועש. דארף זיך גראָד דעמאָלט
טרעפען, אז שמער'ל דערמאָהנט זיך אין קרָקז און קעהרט איבער דאָס
העמד אין טוהט עס אָן...

ער קומט אַ הייס, דערועהט דאָס ווייב, אז ער טראָגט ווידער
דאָס העמד אויף דער לינקער זייט... הויכט זי זיך אָן צו וואונדערן:
„טעטיש“, שמערל, איך האָב אליין מיט טינע הענד איבערגעקעהרט
דאָס העמד אויף דער רעכטער זייט, אין דו טראָגסט עס אלץ אויף דער
לינקער זייט? ...

- דו האָסט אויך איבערגעקעהרט? - מאכט שמער'ל פּערוואונדערט -
 אַ מעשה, אַ מעשה! דו האָסט איבערגעקעהרט, און איך האָב איבער-
 געקעהרט, און דאָס העכט איז אלץ אויף דער לינקער זייט! ...

62 נישט ווייט איז שוין דער פרייהלינג.

די קעלם וועט זיין פּערשוואונדערט.	נישט ווייט איז שוין דער פרייהלינג!
און די וואַלקען אויך צוריינען.	ס'וועלען שמעטערלינגען שפּרינגען!
בלאָה וועט ונייטער זיין דער הימל -	נייע נעכטען, נייע פּוינעל
נייע שמערען, נייע זונען!	אעלען נייע לידער זינגען!

נייע רויזען, נייע בלומען

וועקט דעם פרייהלינגס זיסער הויף.

עס וועט שמאנען, שמעקען, זינגען!

און אויף אונזער הויפּל אויף! ...

(י. ל. פּריי)

63 פרייהלינג.

די פּויגעלעך זינגען,	עס ציהען זיך ציהען
אין וואלד און אין טהאַל.	פון הימל און פאלען.
עס הערען זיך ליעדער	ווי גאַלדענע פּאַדעם.
ארום אָהן א צאָהל!	די ווארעמע שטראהלען!
דאָס פינעלע זשוימעט	עס בליהען די בויטער.
און זויגט אָהן א מאָס	עס שפּראַצען די בלומען.
די זאפט פון די רויזען.	צו אונז איז דער פרייהלינג.
דעם טהוי פון דעם גראַז.	דער פרייהלינג געקומען!

<p>דאָס טײַבעלע װאָרקעט , דאָס טײַבעלע רופט : שטעהט אויף, קינדער, ליכטיג און פריש איז די לופט !</p>	<p>די פישעלעך שווימען ארויף אויף די וועלען - זיי טאנצען אין וואסער . זיי שפרינגען . זיי קוועלען ...</p>
--	--

(ש. סרוג)

64 באי .

<p>ווידער בליהט עס אויף די פעלדער . וווידער גרינט עס אין די וועלדער . וווידער גלענצט עס איבעראל , וווידער זינגט די נאכטינאל .</p>	<p>ווידער איז דער באי געקומען . מיט זײַן צײַבער, מיט זײַן פראכט , - אלע גראָזען, אלע בלומען האָבען וווידער אויפגעוואכט !</p>
--	---

ווידער געהט דער פריהלינג מאָהלען ,

מיט זײַן פענועל וואו ער שמירט ,

ווערען בערגער, ווערען טהאָלען ,

ווערמ די ערד מיט גרין פערציערט .

(מאָריס ראָזענבערג)

65 דער קלונער דינער .

דער פּנאָ רבי שקיען האָט אמאָל געהייסען זײַן דינער טְכּי ברענגען פון מאַרק
 דאָס בעסמע , וואָס ער וועט דאָרט קריגען . טְכּי איז אוועק און האָט געבראכט
 א צונג . א צווייטען מאָל האָט רבי שקיען איהם געהייסען ברענגען פון מאַרק
 דאָס ערנסטע , וואָס ער קען דאָרט בעקומען . טְכּי איז אוועק און האָט וווידער
 געבראכט א צונג . דאן האָט רבי שקיען געזאָגט: טְכּי איז ווירקליך א קלונער
 דינער , ווייל ער פערשטעהט, אז דער צונג איז דאָס בעסמע און צו גלייך דאָס

ערנסטע ארץ דער וועלט ... אזוי האָט אויך געזאָגט שלמה המלך: **קטף וסיים קטף**
הלשון ד. ת. מויט אין לעבען הענגען אָב פון צונג ...

(ויקרא רבה פ' לז)

66 הארט און ווייך *

רבי האָט געמאכט אבאל פאר זיינע פּלמידים. אריפ'ן מילד האָט מען
 אוועקגעשטעלט געבראָמענע צינגער, הארטע און ווייכע. די שילדער האָבן
 געגעסען די ווייכע צינגער און איבערגעלאָזען די הארטע.

דאן האָט רבי עקיבא געזאָגט: **יעצט זעהט איהר, קינדער, זיי טוט אזוי**
א ווייכער צונג! ...

(ויקרא רבה לז א')

67 דער וואָלף און דאָס לעמל *

דאָס לעמל איז געקומען צום טיך, צו שמילען זיך וורשט. זאָג
 אומגליק איז צו יענער צייט אויך א וואָלף געשטאנען ביים טיך און גע-
 שרינקען. דער וואָלף האָט דערזעהן פון ווימען דאָס לעמל, האָט ער זיך
 שמארק ערפרייט - אָט דאָ וועט ער אָבלעקען אַ פעמען ביינרעל! ... נאָר ער
 מאַכען **חזיר - פיסעל - קָש"ר**, איז ער צוגעלאָפען צו איהר און האָט אָנגע-
 הויבען שרייען:

- וואָס פאר אַ רעכט האָסטו, מיאוס'ע פֿרוי, מיר שמוציג צו מאַכען דאָס
 וואסער אין טיך?!

-- ווי אזוי מאך איך דיר שמוציג דאָס וואסער? - ענטפערט דאָס
 לעמל - איך שרינק דאָך ביי אַנידריגער שמעלע פון טיך און ווייט פון דיר!
 - די האָסט נאָך אַהעזוה צו זיילען זיך?! ... - שרייט דער וואָלף
 מיט פֿעס.

- ווען האָב איך דיך דען געוידעלט? - ענטפערט מיט שרעק דאָס לעמל.
 - פאר איאָהרען נאָך האָסטו מיר דאָ גראָב אָנגעטראַמען. דו מיינסט
פֿון האָב שוין פּערנעסען, מיין פּריינד?
 - ווי איז דאָס מעגליך, ליבער וואָלף, איך בין דאָך גאָר קיין יאָר
פֿון ניט אלט!

איב נישט דו אליין, איז דאָס סָטמקא געווען דיין ברודער!
 - איך בין דאָך אַפֿן יחיד און האָב קיין ברודער!
 - נו, איז דאָס געוויס געווען דינער א גוטער פּריינד, אַ קרוב אָדער
 א נאָל!

וועה איז מיר! וואָס בין איך אָבער שולדיג? - וויינט געבעך דאָס לעמל.
 - יע, דו האָסט מיר אָבגעפּרעסען מינע פעלדער!
 - ווי איז דאָס מעגליך? איך האָב דאָך גאָר קיין ציין ניט!
 - דו ווייסט מיר עפעס צו פיעל אויסרעדען, דאָס איז פון די רעכמע
 פּיקנים...

- איך זאָג ניט קיין הירוצים, גאָר די ריינע ווארהייט!
 - א שענע מעשה! הייסט עס דו זאָגסט אַמאָ, הינט ווער זשע זאָגט
 ליטען, איך? ... גענוג צו מענה'ן! פאר דעם אליין ביסטו שוין ווערט
 דעם פֿסק!
 זאָגענדיג די ווערטער, איז דער ביזער וואָלף ארויפגעפאלען אויף
 דאָס לעמל ער האָט עס צוריסען און אויפגעפּרעסען...

68 אויף די גערטנער אויף די פעלדער.

און די שנידטער געהען, איינען.
 סערפעס, קאָסעס גלענצען קלינגען...
 אויף די טהאַלען, אויף די פעלדער
 הער איך זיסע שטימען זינגען.

אויף די גערטנער אויף די פעלדער
 הער איך זיסע שטימען זינגען -
 ווי די פרייע בלאָהע וועלען,
 ווישען ניסען זיך און קלינגען.

69 פרעהליך זינגען אלע פויגעלעך.

<p>רוה זיך אויסעט אונטערן שאַטען פון די צוויינענדיגע פויטער! פריי איז אונזער וואלד פאר יעדען - קיין געוועלטיגער קיין שופר! (א. רייזעו.)</p>	<p>פרעהליך זינגען אלע פויגעלעך אין דעם גרינעם וואלד און זאָגען: מענשל! קום צו אונז פערבריינגען וועסט פערנעמען דינע קלאַגען!</p>
---	---

70 ברוריה.

ברוריה, די פרוי פון רבי מאיר, איז געווען זעהר פרום און קלוג
איינמאל האָט איהר געמראָפּען א שרעקליכער אומגליק: ווען איהר מאן רבי
מאיר איז געזעסען און געלעהרענט שבת מיטן עולם אין בית מדרשו, זענען
בני איהר פלוצלונג קראנק געוואָרען איהרע צוויי זיהן און זענען באלד
עלשטאַרבען. די אומגליכע מוטער האָט ארויפגעטראָגען די טויטע אויפן
אויבערשטען שטאַק, זיי ארײַנגעלעגט אין בעט און פערדעקט מיט א דעקע.
אלס רבי מאיר איז געקומען אָבענדס אהיים, האָט ער געפרעגט די
פריי, וואָרום זענען די קינדער ניט געווען דאָס מאָל אין בית מדרשו?
- געוויס זענען זיי לעדיג ניט געזעסען און האָבען ערנעץ אנדערש
וואו געלערגט - האָט געענטפערט די מוטער.
רבי מאיר האָט זיך ווי געוועהנליך גאנץ רויניג אָכגעגעסען אָבענד-
ברויט. דאן איז צוגעגאנגען צו איהם די פרוי און האָט איהם געזאָגט:
- מאיר! ניט לאנג האָט מיר איינער געעכען צו בעהאלטען צוויי
שהיערע פריילאונטען, יעצט פאָדערט ער זיי פון מיר צוריק, צי זאָל איך
זיי איהם אָכגעבען, אָדער ניט?
- דו פרענסט נאָך, צו דו דארפסט אָכגעבען? - האָט רבי מאיר פער-
וואונדערט געענטפערט - ניב זשע וואָס שנעלער אָב דעם אייגענמיהסער
זיין פּקרין!

— דו האָסט רעכט, מיין מאן, — האָט פֿרוּרָה בעמערקט — און איהם
געהמענדיג ביי דער האַנד, האָט זי איהם ארויפגעפיהרט אויבען, האָט
אויפגעהויבען די דעקע, און בָּרַי מאַר האָט פלוצלונג דערוועגן זינע צוויי
זיהן — טויט! ...

בָּרַי מאַר איז געפאלען אין סְלֵשׁוֹת פאר שרעק. ווען ער איז עטוואָס
צו זיך געקומען, האָט איהם פֿרוּרָה געטרייכט:

— דו האָסט דאָך אליין געזאָגט, מיין מאן, אז מען דארף א פֿקֿדון
אַפגעבען דעם אייגענטימער אזוי באלד, ווי ער פאָדערט עס! פֿאַמיר אויף
אַפגעבען די צוויי טהעניערע בריליאַנטען דעם, וועלכער האָט זיי אונז אויף א
געוויסע צייט געפאָרנט! ... נאָט האָט געגעבען, און נאָט האָט גענומען! ...

(יל"ש משלי ל"א)

71. גַם זו לְמוֹבָה.

בָּרַי עֲקִיבָא האָט זיך קיין מאָל נישט בעקלאָגט איבער זיין שיקואל; ווען
איהם האָט געטראָפּען אַנאַטאָמליק, האָט ער שטענדיג געזאָגט: גַם זו לְמוֹבָה! —
(געוויס פיהרט עס צום גוטען?)

איינמאָל איז בָּרַי עֲקִיבָא אריינגעפאָהרען אין א שטאָדט און האָט געוואָלט
דאָרט איבערנעכטיגען, אָבער די איינוואָהנער פון דער שטאָדט זענען געווען
שלעכטע מענשען, און קיינער האָט איהם נישט געגעבען קיין נאכטלאגער.
בָּרַי עֲקִיבָא איז געווען געצוואונגען, צו געכטיגען אויפן פעלד. מיט זיך האָט
ער געהאט אנזעעל, א האָהן און אליכט. ער האָט אָנגעצונדען דאָס פֿיכט,
האָט עס דער ווינד פערלאָשען, און בָּרַי עֲקִיבָא האָט געמוזט זיצען אין
דערפֿינסטער. ביז נאכט האָט א קראַט דערשטיקט זיין האָהן, אלייב האָט
צאָריסען דעם עזעל. נור בָּרַי עֲקִיבָא האָט עס זיך נישט גענומען צום האַרצען
און האָט זיי געוועהנליך געזאָגט: געוויס פיהרט דאָס אלץ צום גוטען!

אין דיזער נאכט זענען מערדער בעפאלען די שטאָדט און האָבען

אויסגעפֿרעגט פיעל איינוואָהנער. ווען בײַ עקױבא האָט וועגען דעם אויף מאָרנען
ערפאהרען, האָט ער געזאָגט: איצט זעה איך, ווי ריכטיג איך האָב שטענדיג
געזאָגט, אז נאָט פיהרט אלץ צום גוטען! ווען די איינוואָהנער פון שטאָדט
וואָלטען מיר ערלויבט בײַ זיי צו נעכטיגען, וואָלט איך געווײס דאָרט געפֿרעגט
געוואָרען. וואָלט דאָס ליכט געברענגט, וואָלט דער האָהן געקריייהט, אָדער
דער עזעל געהירזשעט, וואָלטען מיר די רופֿחים בעמערקט און געפֿרעגט.
נור דורכ׳ן שאָרען בין איך גצול געוואָרען פון טויט!

(ברכות ט׳)

72 זומער טאָג.

דער הימעל איז בלאָה, לויטער, אָהן א פיצעל וואָלקען. די זון בראַמט
סמאריעם, עס ווײהעט נישט קיין ווינטעלע, מען פיהלט נישט קיין לופטעלע;
די קבואות אויף די פעלדער, די פוימער אין די וועלדער שמעהען שמיל ווי
צוגעקאוועט, קיין שאַקעל אָפילו זיך נישט צו טהון. קיה אויף דער פאשע
ליגען מיר, אויסגעשטרעקט די העלזער, שאַקלען צו ווײלען די אויערן, קייע
און פֿעלד-גראָהן; אנדערע גראָבען אונטער זיך די ערד מיט זייערע הערנער,
שארען מיט די קאָפיטעס און רעווען שרייען פאר גרויס הימל; דער בודז
פערריסט דעם עק לויפט גאלאָפ, ווארפענדיג דעם קאָפ אין אלע זימען,
שמעלט פלוצרים זיך אנדער אָנגעבויען דעם שמערען הארט צו דער ערד,
שמעקט, פאָכעט מיט נאָלעכער, לאָזט ארויס א ברומען, סאָפעט און דרינגעט
מיט די פיס. נעבען אַנאָלטער, אויסגעקרימטער און האלב-פערדארטער ווערבע,
איבערגעשפאָלטען אין דער העלפט אטאָל פון א דונער, שמעהען פערד, איינער
אויפֿן אנדערען פערלויגט די קעפ, צו מאכען האַמש עפעס א שאַמען, און
שכֿימען מיט די ווײדלען, פֿמור צו ווערען ווי ס׳איז פון די פייזע פליגען. -
אויף א צווייגעל אין דער הויך וויגט זיך א סאָראָקע, אויסזעהענדיג פון
דערוויימען ווי אָנגעטהון א ווייס פֿליחל מיט פאסען קבֿלֿת פאָרענט, און

דאווענט שאַקלענדיג זיך. זי בוקט זיך, פאלט פֿתּוֹנוֹן מיט'ן קעפֿל, שפּרינגט אַביסעל אונטער, בלחבט דער נאָך ווייטער שמעהן אָהן לָשׁוֹן, שמעקט אויס דאָס העל'ל און קוקט גלאַט אזוי אין דער וועלט אַרײַן מיט פּערשלאָפּענע אייגעלעך. - אויף דעם גאַנצען וועג איז שא - שטיל! מען זאָל דאָס הערען ערגעץ א שאַרד, א פיפּס, מען זאָל דאָס זעהן פֿליהענדיג ערגעץ א פּויגעל! נאָר קאַמאַרען, מיקען טראַגען זיך ווי די רזדזות אין דער לופּט ארום, פֿליהען פּאַנצענדיג פּאַרביי די אויערן, מהוען א גריק, א זשושע, איינריימענדיג עפעס א סוד, און באלד טאַקי מאַרש ווייטער. נאָר צווישען היי, צווישען פֿבוואַת דאָרט שמוצערען די גרידען זשומזשען און צימבעלען...

ס'איז הייס, ס'איז שטיל, וואונדערליך שיין.

שא! נאָמס בעשעפעניש רוהען!...

(ש. אבראמאויטש. מענדעלי סוכר ספרים).

73 קום אין וואַלד!

קום אין וואַלד, מיין ליבער פּריינד!	קום, מיין פּריינד! פון שטאָרט ענטלויף.
וואו עס סוף'ן זיך די בלעטער;	פון גערודער, פון געטימער;
וואו עס אַטהעמט פּריי די ברוסט.	דאָרט אין וואַלד איז גיין די ערד,
וואו ערקוויקענד איז דאָס וועטער!	גיין די ערד און בלאָה דער הימעל.

קום אין וואַלד, מיין אַרבער פּריינד,
וועסט פּערגעסען אַנגסט און ליידען;
הערען וועסטו דאָרט קיין פּאַלש...
גור פון גאָט די פּויגעל רעדען!...

(א. רייזען)

74 דער קאנאריק.

<p>עס טרילערט דער קאנאריק אין רייכסטען פאלאץ שוין ווער קען זיין ווערטאָק פיהלען? ווער קען זיין שמערץ פערשטעקן? (מארים ראונפֿעלד)</p>	<p>עס טרילערט דער קאנאריק אין פרייען וואלד אליין; ווער קען זיין שטחָה פיהלען? ווער קען זיין פרייד פערשטעקן?</p>
--	--

75 זומער רעגען.

די שטיקלעך אָנבעריסענע וואָלקען האָבען זיך צוזאמענבעהעפט אַרומ
 מיט דעם צווייטען, און עס שוועבט א ליכטער פאנסער איבער דעם הימל,
 טייל ערשער איז דער פאנסער דורכגעריסען און פון די אויפגעריסענע ערשער
 גלענצט עפעס, ווי בעשטויבטע ליכט אזוי ווייך, און פעהילט אזוי קישענדיג
 די ליכטע ריזענדיגע וואָלקען.

א רעגען וועט זיין!

א שטילע ליעבע אַיִכה הערשט איבער אלץ, די גרעזער בייגען די קעס
 אין און רוהמען אין דער שטיל איינס צום אנדערען: „א רעגען וועט זיין!
 פון ערגעץ ווייט קומט א פויגעל אָן צו פליהען און פליהט מיט רעש א דורך,
 אָנאָגענדיג: א רעגען וועט זיין! און דאָרט אין פעלד שאַקעלס זיך דער בוים, די
 צווייגען רוישען מיט אַיִכה...“

אין די פעלדער ציהען זיך, גלאַצען אין הימל ארמין: הקדוש בָרוּך הוּא,
 פיר זענען גרייט אָנצוגעהמען דיין גומס, וואָס דו שיקסט אונז!

דאָרט ווייט דערהויבט א ווינד דעם שטויב.

עס הויבט אָן ליכט די ערד זאפט אין די טראָפען.

עס טריפט, און די טראָפען בליבען הענגען אויפ'ן גראָז ווי נומע

שרעהרען ... און פערזוואַלקענט איז דער הימעל נור פון איין זיט; אויף דער
 צווייטער זיט זימייכעלט די זון מיט א גוט געלעכטערל ...
 עם הייסט: זעהט, וואָס זיין ליעבער נאָמען קען:
 עם הערט זיך א ווייטער דונער ... גלייך פוהרען וואָלטען דורכנשריבען
 אויף א הארמען וועג.

די וואָלקען ציהען זיך ערגעץ אוועק, דער הימעל ווערט קלאַר, די
 נאמע פערלער שטייכלען צום הימעל און דאנקען פאַר דעם שפּע ...
 און איבער דעם קלאָרען הימעל מיט בלאָהע פערטונקענע וואָלקען בינען
 זיך אויס א גאָלדענער רעגענבויען מיט בלאָהע קאנמען. „גאָט איז באַרטהערציג,
 ער האָט זיך דערמאָנט“ ... - זאָגט דער הימעל און טריקענט די ערד מיט
 ליכטיגער ליעבשאפט, ווי א מאמע ווישט אָב די בעקלעך פון א פער-
 ווייט קינד ...

(שלום אש)

76 דער פערד און דער קעמעל.

- פאָטער פון הימעל! - האָט געזאָגט דער פערד, צוגעהענדיג צום
 קאָפּל פּאָרד: מען זאָגט אז איך בין איינע פון די שעהנסמע חיות אין דער
 וועלט; איך אליין רענק אויך, אז דאָס איז אַקט, מיר דאכט זיך אַבער,
 אז אייניגע אַקרים מיינע, וואָלט מען נאָך געקענט אַ ביסעל פערפיינערען!
 - וואָס זשע וואָלט מען בעדארפט נאָך דין טיינונג אויסבעסערען אין
 דיר? זאָג, איך בין גרויס צו לערנען פּו דיר - האָט גאָט געענטפערט
 שטייכלענדיג.

- מיינע פיס האָבען בעדארפט זיין אַ ביסעל דינער און העכער,
 אַ ביסעל אַלענגערע האַלז וואָלט מיר אויך שעהנקט צוגעגעבען,
 אַ ברייטערע ברוסט וואָלט פערנרעסערט מיינ פּו, און אזוי ווי דו האַסט מיר

בעשמימט צו פראָנען דעם מענשען, דאָס הייסט די קריין פון אלע בעשע-
פעניסען, וואָלמ דאָך פיעל גלייכער געווען, איך זאָל האָבען אויף מיין רוקען
אַ גאטדליכען זאָמעל!...

— גוט!— האָט גאט געענטפערט, און די ערד האָט באלד ארויס-
געבראכט אַ קעמעל.

דערוועהנדיג דאָס נייע בעשעפעניס, האָט דער פערד אָנגעהויבען צו
ציטערן פאר שרעק און פאר עקעל.

— אָט האָסטו דיך — זאָגט גאָט — אַ בָּרְיָה מיט הויכע, דינע פיס, מיט
אַ לאנגער האַלז, אַ פרייטער ברוסט, מיט אַ גאטדליכען זאָמעל אויפ'ן רוקען,
אלץ וואָס דו בענעהרסט! ווילסטו איך זאָל דיך איבערמאכען אזוי ווי די
בָּרְיָה.

— ניין ליבער פאָטער, ניין! לאָמִיד שוין בעסער בלייבען, אזוי ווי איך
בין איצט!— האָט דער פערד געענטפערט מיט אַ ציטערנדיגער שטימע.

— געה זשע אין שטאל ארײַן און בעקלאָג זיך נישט אומזיסט!— האָט גאָט
געזאָגט— און דו קעמעל, ערגער זיך נישט איבער דיין קאָוס געשטאלט! דו
וועסט זײַן דער פאר אַ קלוגע און אַ גוטצליכע בָּרְיָה אויף דער וועלט!

פון יענער צײַט אָן עקסעסטרע דער קעמעל אויף דער ערד. נאָר ווען
דער פערד דערועהט איהם, ווערט ער אַ פארציטערטער... .

(אראבייזע לעגענדע).

77 זומער פארנאכט.

מָנְהָה צײַט. אַ געשמאק ווינטעלע הויכט אָן צובלאָזן, און אויפ'ן הימעל
וויזען זיך שטיקלעך וואַקען, אויף וועלכען מען האָט ארויסגעקוקט שוין אַ לאנגע
צײַט, ווי אויף טהיטערע געסט. די בוימער הויבען פאמעלאך אָן זיך צו
שאַקלען, איינער צום אנדערען איינגעבויגען דעם קאָפּ, און פיהרען זיך
אַ שמועס אויף זייער לָשון, נאָכדעם אז זײ ה' בען אזוי לאנג געשוויגען שטיל.

דאָס ווינטעלע האָט אויפגעוועקט די שלאָפעדיגע פּוּבאָה, אלע זאנגען האַפּען זיך, ווי זינגע קינדער, אויף מיט א קול און צוקישען זיך גאַר פּרײַנדליך. גאָטס פּעשעפּעניש ריהרט זיך אומעטום: אויפן פּעלד, אין וואַלד און אין דער לופט. איינס נאָך דאָס אנדערע טרעטען שפּיעלפּויגעלעך ארויס, אויף צווייגעלעך, צווייגעלעך, נידעריג און גאנץ הויך, פּומצען זיך די פּעדערלעך. א וויש מיט דעם שנעבעלע, א מרעסעל, א שאַקעל און הויבען אָן די זיסע זמירות צו דנגען צו שוויטשען. באַבעטשקעס ריך געקליידעט, אין אמלעס, סאַמעט, מאַרע-אַנטיק מיט טהערערע ציהרונג, האַפּען א טענצעל, שוועבענדיג אין דער לופט, הויבען זיך, דרעהען זיך און סאַכען מיט די פליגעל. צוויי פּוּשליעס, גוואַרדיצעס מיט לאנגע רויטע פיס, שטעהען אויפן גראָן, פּעררעטענדיג די קעפּ אין דער הויך, און קוקען מיט גללות. עפעס א קונדעס א פּויגעל שטיפט, פליהט פון איין צום אנדערען, סאַכט; „קו קו, קו קו“; ווי ער שפּילט זיך אין בעהעלטעניש. איהם ענטפּערט אָב פון צווישען ווייץ און קאָרן אַז אנדער מין פּויגעל עפעס: „פּיק-בער-וויק“, „פּיק-בער-וויק“; ווי גערערט: „אייביג וועסט דו טיך דאָ נישט האַפּען, האַמטש שיט מיר אָן זאלץ אויפן עק! פאַקט זיך, ר' קרוב, וויטער און א וועק, א וועק!“... נישט ווייט אין א וועלדעלע קנאַקט דער סאָלאָווי, צולאָזט זיך אויף זיין העלדעלע, סאַכט זיסע שטייגער און שפּילט גאַר פּתּיה. אימליכער וואָס קען גאַר עפּנען א טייל האַלטאונטער דעם וועלטבעריהמטען חזן... ושאַבעס אַזילו מערליקען ערנעץ פון די פּיכלעך, אַזילו פּליגען, פּינען, האַכען נישט געשווינען. און דער זשוק-דער שייגעץ, דער אַנחאַפּער, האָט פליהענדיג אויף געושהשעט. דאָס איז אזא קאַנצערט, וועלכען מען מעג אויף פּילעמען געהן הערען... די נאַנצע וועלט איז עפעס ווי לעבענדיג געוואָרען און בעקומען א פּרעהליך פּנים. א פּרייד, א פּערנעניגען צוהערען, צוועהן, צושמעקען די זיסע ביחות פון אלע זייטען. ס'איז נומ! ס'איז שעהן! עס ציהט עפעס כּבֿ דער נְשִׁכָּה, עס רעדט עפעס צום האַרצען: גאָטס וועלטעל איז שעהן! גאָטס וועלטעל לעבט! עס ציהט און גלוסט זיך אַרײַנוואַרפען זיך עפעס אהין, אהין מיט הענד און פיס!...

(ש. אבראמאויטש, סאַנצולע סוכר ספרים)

78 זומער נאכט .

ליכטיג שיננט דער אבענד-שמערען .	און די גרויסע אלטע בוימער
שאַמענס לינען אויף די פעלדער .	שאַקלען מיט די נוינע בלעטער .
פּינכטע קיהלקיט וועהט און גיסט זיך	און מיר דאכט זיך, אז זיי רוישען :
פון די גערמנער, פון די וועלדער .	-זעה ווי פריש איז דאָ דאָס וועטער!

מראָפענס מהוי, ווי פּעריל, גלענצען
און די לעצטע אָבענד שמראהלען.
אין די פּינכטע נוינע מהאַלען
שלאַנגען פּרישע, קאלטע קוואלען .

(ש. מרז)

79 עם לייכטען די שמערען .

עם לייכטען די שמערען .	עם גיסען זיך גאַדענע
און בלאָה איז די נאכט	שמראָמען אָהן שיעור .
צי האָסמו דין, ברודער,	צי האָבען דיין האַרץ זי
אויף זיי ווען פּערטראכט ?	בעריהרט ווען אין דיר ?

הערסט ? סטרילערט דער פּוינעל
מיט שמילען פּערלאנג -
צי פיהלסמו, פּערשמעהסמו
זיין ליעד זיין געזאנג ?

(י. פראפוס)

80 ארץ ישראל.

פון דעם טויכעלע קיין מורמעל ,	שמיל די וואַלקען אין דער לופטען ,
פון א בוימטעלע קיין שאַקעל ,	פון א ווינטעלע קיין וועהען ,
פון א בלעטעלע קיין שעפטשע ,	פון א בערגעלע קיין ווינקען ,
פון א צווייגעלע קיין וויג .	פון דעם היסעל קיין נעשטער .

פון די לעמעלעך קיין מעקען ,
 פון די פייגעלעך קיין פיפטשען ,
 פון די פליגעלעך קיין ושומושען ,
 פון א ווערעמיל קיין ריהר !

(מ ראוענפעלד).

81 דער שווינדערל ענמדעקט.

אין דער שטאָרט מ'האָט געוואָהנט א מאן מיט דעם נאָמען בֵּר-פֿלֶטִי , וועלכער איז געווען זעהר פערדאָרבען , נור פאר דער וועלט האָט ער זיך שטענדיג מאסקירט , און מען האָט איהם געהאלטען פאר אַנאַרענמליכען מענשען .

אמאָל האָט איהם איינער געגעבען צובעהאלטען הונדערט מאָלער ווען ער איז געקומען אָפּגעהמען דאָס געלד , האָט איהם בֵּר-פֿלֶטִי געענטפערט , אז ער האָט איהם שוין לאנג זיין געלד אָפּגעגעבען . יענער האָט איהם גערופען אויף אַרין תּוֹרָה צו רָבָא פֿר יוֹסֵף . אלס רָבָא האָט אויסגעהערט זייערע טענות , האָט ער גע'פֿאַקט , בֵּר-פֿלֶטִי זאָל שווערען , אז זיינע רייד זענען אַמת .

בֵּר-פֿלֶטִי איז אוועק אהיים , האָט אויסגעבויערט א לאַך אין זיין

שמעקען און האָט דאָרט אריינגעדענט די הונדערט מאָלער. ווען ער איז געקומען צו דער שְׁבוּעָה, הָיָט ער געזאָגט צו דעם בעל דין: האלט צו אַהַבֵּע מיין שמעקען, וועל איך געהמען די סָפֶר-הַתּוֹכָה, צו שווערען - דער בעל דין האָט גענומען דעם שמעקען, און בר-פלטי האָט געשוואָרען, אז ער האָט איהם זיין געלד אָפגעגעבען.

ווי דער בעל דין האָט דערהערט בר-פלטי'ס שְׁבוּעָה, איז ער שטארק אויפגעדענט געוואָרען און האָט פאר פֶּעם אוואָרף געטהון דעם שמעקען אויף דער ערד. דער שמעקען איז צעבראָכען געוואָרען, און דאָס געלד האָט זיך פֶּערגאנדערנע/שאַמען...

אזוי איז אונדערווארטעט דער שווינדעל ענטדעקט געוואָרען!

(ויקרא ובה פ"ו)

82 דאָס העמד.

א קיִסר איז געפעהרליך קראנק געווען, זיינע ערצטע האָבען ניט געפונען קיין מיטעל, ווי איהם אויסצוהיילען. אג'אלטער מאן האָט געזאָגט, ווען מען זאָל אָנטהון דעם קיִסר א העמד פון א גליקליכען מענשען, וועלכער איז צופרידען מיט זיין שיקואל, וועט ער באלד געזונד ווערען.

מען האָט זיך ארויסגעלאָזט אין לאנד זוכען א גליקליכען, מען האט געזוכט און געזוכט און נישט געפונען: איינער איז ריך, איז ער אָבער קראנק; דער צווייטער איז געזונד, איז ער אָרעם; דער דריטער איז ריך און געזונד, האָט ער קיין קינדער ניט; דער פֶּערטער האָט קינדער, זענען זיי שלעכטע, און ער האָט פון זיי צרות. - אזוי האָט זיך יעדער בעקלאָגט אויף זיין שיקואל, און אין נאנצען לאנד האָט זיך ניט אָפגעזוכט. איינער, וועלכער זאָל זיך רעכנען גליקליך.

איינמאל, פאַראבענדס האָט דעם קיסר'ס זון שפּאַצירן אונטערן
שטאָדט. געהענדיג פארביי א נידריגע און אַרעמע שטיבעלע, האָט ער
דערהערט, ווי איינער רעדט צו זיך:

— געלויבט איז גאט! איך האָב מיר געענדיגט די ארבייט און צו זאם
אַבגעגעסען, איצט ליג איך מיר רוהיג אין בעט און ריה זיך אויס; וואָס פעהלמ
מיר נאָך? הָלואי רבוננו שָׁל עוֹלָם, זאָל מיר אזוי אויך ווינטער, אויף ס'זיין
גאנצען לעבען, קיין זאך ניט פעהלען!
דער פרינץ איז שועל אריין צו דעם גליקליכען, בעטען ב'ם איהם
זיין העמד.

דער גליקליכער האָט אָבער ק'מן העמד אויף זיך ניט געהאט! ...

83 הערבסט-מאָטיוו .

וואָס וויל ער, דער וואַלקען, דאָרט איבער מיין שטיבעל.
וואָס רויבט ער אוועק מיר דאָס ליכט?
און האָט ער ארעגען. — וואָס צייגערט ער. ציהט ער,
וואָס טויג איהם אזוי. וואָס ער קריכט?

און האָט ער ארעגען. — זאָל שטראַמען און ניסען!
איך וועל איהם א שוּתף נאָך זיין
טיט ביטערע טרעהרען. — וואָס אָבער פערשטעלט ער
פון מיר נאָך דאָס פיסעלע שניין? ...
(י. י. פראפוס)

84 הערבסט נאכט .

פינסטער אין דרויסען,
עס ברוסען און רוישען
די בויסער אין וואלד,
ס'איז שרעקליך: זיין קאלט!

פינסטער אין שמוס
זיז ארום און ארום,
עס וואַיעט דער ווינד,
ער וויינט ווי א קינד.

(נאך ז. טרעב.)

85 איך שמעה ביי דעם וואלד.

וואו זענען זיי צינד
 די פויגעלעך וואו?
 אין לענדער פערפרעמדט -
 צי האָבען זיי רוח?
 צי זינגען זיי דאָרט
 אויך לערער פון נליק?
 צי ציהט זייער האַרץ
 אהערצו צוריק?...

איך שמעה ביי דעם וואלד,
 וואו ס'האָט זיך נישט לאנג
 פון פויגעל געהערט
 אנעמליך געזאנג -
 פון לעבעע און טרייסט,
 פון לשענהייט און פראכט --
 איך שמעה ביי דעם וואלד
 אין טרויער פערטראכט:

(י. י. פראמיס)

86 שפארזאמקייט איז ניט קיין קארנשאפט.

בדי עקיבא איז אַמאָל געגאנגען מיט זינגעם אַ חבֿר זאמלען נְדָבוֹת פאר
 די אַרעמע שילער פון דער ישיבֿה. ווען זיי זענען געקומען צו דער שטח פון
 בֿוֹבֿוֹבֿ'ס הויז. וועלכער איז געווען א טרויסער עשיר, האָבען זיי געהערט, זיי
 זיין דיגער פרענט איהם: „וואָס זאָל איך, מיין הער, פאר אייך הינט קויפטן
 צום עסען?“ - קויף מיר אונערקיס - זאָגט דער בעל הבֿית - אָבער ניט פון די,
 זועלכע מען האָט הינט געבראכט אויפֿן מאַרק, זאָנדערן געכמינע אָדער אייער-
 געכמינע, ווייל די זענען ביליגער“.

- דער מאן איז קארט, ער וועט אונז נעוויס נאָר נישט געבען, לאָמיר
 בעסער נאָר ניט אריין צו איהם! - האָבען געזאָגט די געלערטע, און זענען
 היירקליך אוועק ווייטער.

אבערדס, ווען זיי האָבען זיך אומגעקערט אהיים און זענען פארבייגעגאנגן-
 גיין בֿוֹבֿוֹבֿ'ס הויז, האָבען זיי זיך פֿילשט געווען און זענען דאָך אריין צו איהם
 גאָך אַנדֿער. דיזער האָט זיי פריינדליך עמפפאנגען, און ווען ער האָט ערפארטען

זייער פערלאנג, האָט ער זיי אייליג געבראכט א נאנצען מאָפּ רעגדליך. — אויף זיין פראגע, וואָרום זיי זענען צו איהם אזוי 'שפעט געקומען, האָבען זיי איהם דערצעהלט די ווארהייט, אז זיי זענען שוין דעסמאָרגענס געווען ביי זיין פּוּר, נור הערענדיג זיין געשפרעך מיט דעם דינער, האָבען זיי איהם אָנגענומען פאר קארט און האָבען גערעכענט, אז ער וועט זיך געוויס ענטוואַנגן פון געבען א נְדָבָה.

— ווען איך וואָלט נישט געלעבט 'שפּאַרזאם, וואָלט איך נישט געקומען צו דער טְרַבְּנָה צו געבען נְדָבָה — האָט בן-בִּנְיָן געענטפּערט — 'שפּאַרזאמקייט איז נישט קיין קאַרנשאפט!

(ירושלמי פסחים פ' ד' סוף הל' ה')

87 א ריכטיגער מִשְׁפָּט.

אַלְכֶסְנֶדֶר מִסְקֶדוֹן, וועלכער האָט מיט זיין נְבוּכָה אינגענומען פיעל קְדִינִיּוֹת, איז געקומען מיט זיין סָל אין דער לאנד פּוּש. די אינוואָהנער פון פּוּש האָבען זיך 'שטאַרק דער'שראַקען און האָבען פּעשלאָסען, זיך אונטערצו-געבען אין פריעדען. דער קעניג פון פּוּש איז ארויס קְבֵל פִּנִּים זיין אַלְכֶסְנֶדֶר מִסְקֶדוֹן און האָט איהם ענטענענעבראכט א גאַלדענע טאַץ, אויף וועלכע עס האָבען זיך געפונען גאַלדענע סלֹת, גאַלדענע עפעל און גאַלדענע מילנרוימען. אַלְכֶסְנֶדֶר האָט געפרעגט:

— עסט מען דען ביי אַינע סלֹת און פּרוכט פון גאַלד!

— און ביי אַינע פּעהלט דען פּרויט און פּרוכט אין לאנד, וואָס אידר זענט געקומען צו אונז אוועקגעהמען אונזער לאנד? — האָט געפרעגט דער קֶלֶך פון פּוּש.

— די האָסט רעכט — האָט געענטפּערט אַלְכֶסְנֶדֶר — איך וועל אַינך איינער לאנד נישט אוועקגעהמען! ערלויב מיר נאָר אַרײַנצוגעהן צו אַינך, קְדִי זיך צו בעקאָנען מיט איינער אַרדנונגען און מְנַהֲגִים.

— מיט פּערנעניגען! — האָט געענטפּערט דער קעניג פון פּוּש.

צו יענער צייט זענען צוויי מענער געקומען צום קעניג פון פולש
צום פֿלשקט.

— איך האָב ביי דיווען מאן — מַעַנְה'ט איינער — געקויפט א פעלד, יעצט
האָב איך אין פעלד געפונען אנאָר, וויל איך איהם אויך אָפּגעבען.
און ער וויל ניט געהמען.

— דער אויך געהערט איהם — מַעַנְה'ט דער צווייטער — איך האָב איהם
פֿערקויפט דאָס פעלד, דערום געהערט איהם אויך אלץ, וואָס אין פעלד
געפינט זיך!

— גיין! — מַעַנְה'ט ווידער דער ערשטער — איך האָב בלויז געקויפט דאָס
פעלד, אָבער ניט דעם אויך!

— האָט איהר יונגע קינדער? — האָט געפרעגט דער קעניג.
— איך האָב א יונגן זון — האָט געענטפערט איינער.
— איך האָב א יונגע טאָכטער — האָט געזאָגט דער אנדערער.
— זענט זיך קינדער און ניט אָב דעם אויך אייערע קינדער — האָט
געפֿאָקט דער קעניג. ווי אַלפֿסֿנֿדֿר מוֹקֿרֿון האָט דערהערט דעם פֿסק, איז
ער שטארק גרָפֿעל געוואָרען.

— וואָס וואונדערסטו זיך — האָט געפרעגט דער קעניג — האָב איך דען
שילעכט צוגעמֿשֿפֿט? ווי וואָלט מען דען ביי דיר אין לאנד בעשטימט, זען
זאָ וואָס וואָלט פֿאַרגעקומען?

— ביי אונז — ענטפערט אַלפֿסֿנֿדֿר — וואָלט מען ביידע בעלי-דברים
אזעקעפיהרט אין דולהויז, און דער אויך וואָלט אריבער צו דער רעגירונג!..
— שיינט אין אייער לאנד די זון?

— יע!

— און רעגען געהט ביי אייך?

— יע!

— געפינט זיך ביי אייך פיה?

— יע!

אויב אזוי איז עס רעכט! - זאגט דער קעניג פון פוש - זון און רענען
 נאכט עס בני איבך גור ציליעב די פיה, וועלכע זענען ריין פון שולד! ...

(בראשית רבה, פ' ל"ג)

88 ווינטער.

בערעקט האָט דער ווינטע, דער זיכערנע שניי
 די וועלדער, די בערג און די מאָלען;
 עס גלענצען די בוימער: עס הענגען אויף זיי
 די צווייגען ווי העלע קריסטאלען.
 די זינגע ווערבע ביי'ם ברעג פונ'ם טייך,
 די צערער, די שטארקע און אלמע -
 און ווייסע פּברייכים האָט אָנגעטהון גלייך
 זיי אלע דער ווינטער דער קאלמע ...

(ש. פרנ)

89 ווינטער-פארנאכט.

א איינארטיגער, גראהער הימעל ליגט שווער איבער דעם
 שטערמל. די גאסען זענען מיט שניי בעשאָמען, הויכע קופעס
 שניי, ווי ערשט פון נאָט'ס אויזר אראָפּגעפאלען. אזוי גלייך, אזוי
 אב עטאָקט ווי מען וואלט מיט צופלייט איין פראָשע קל אויפן
 צווייטען ארויפגעהויכט. זיי ליגען פאר די הייזער, און די
 היילעך-ווייסע נאכט-קאָסקעלעך אויף די קעפ... דער מאַרק.
 די שווערצע בריק-מיט שניי בעשיט. עס דאכט זיך, אז אלץ

בליהט פון זיך מיט שניי... אויך די צווייגלעך פון די בריטער
ציהען פון זיך לאנגע שניי-שמריקלעך, און עס דאכט זיך: אָט.
אָט האָט דאָס צווייגעלע ווייסע שניי-בלומלעך פון זיך
ארויסגעצויגען...

ארום און ארום איז א ווייסע וועלט: ווייסע גאסען מיט
ווייסע הייזלעך. אויך דער בארג איז אין ווייסען אָנגעמאָן.
אין שמעדמל זעהט שמענדיג אויס ווי צו מְנַחָה צייט.
און דער שניי פאלט. דרעהען זיך יידין אין גאס ארום
פערשמעלט ער זיי, מאכט פון יונג אלט, פון אלט יונג. קָדֶר
ייגידעך טרעטען אין שניי אוועג אויס אין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אַרְיִין
און עס לאָזען זיך אויף דעם אויסגעטרעטען שמענעל, צווישען
די קופקעס שניי, איין ייִד נאָכֵן אנדערן, איינגעפויגען, אין
בֵּית הַמִּדְרָשׁ אַרְיִין מְנַחָה דאוונען.
און דער שניי פאלט און פאלט...

(שלוש אש)

90 אין די לעצטע ווינטער מעג.

דער ווינטער ווייזט זיך ווילדע, שרעקליכע קראפט, גלייך ווי א פאר-
וואונדערטע תּוֹה-תּוֹה, אין וועלכער עס צוברענגט זיך די רִצִיחָה, פיהלענדיג
איהרע לעצטע מינוטען, און וויל זיך האַטש אביסעל נקם זיך, איידער זי געהט
אווועק פון דער וועלט. עס האָט זיך צושפּילט א שמאקער שטורמוינג, מיט
א הוישען, א געהייל, ווי פון משאמעס הונגעריגע וועלף, אין רייסס רעכער,
קעהרט, טראַגט נאַנצע זילען שניי פון דער ערד ארויף, אויסמישענדיג עס אין
דער לופט מיט א פֿריש, פערפרוירען שנייעלע - ערשט ארויסגעשאַמען פון
שווארצלעך גראָהע סמארעס, וואָס האָבען בערעקט דעם היסעל ארום און ארום,

אָנמאַצענדיג אויף אימליכען מיט זייער פינסטער פֿנים, א שרעקליכע
קָרָה שְׁהוֹרָה.

אויף די געזיסען אונגער'ן דאָך שטעהען איינגעהויקערט, מיט איינ-
געצייגנע העללעך וואָראַנעס נעבאָך, אייסבעהאלטענדיג זיך פאר דער
שרעקליכער בורע, וואָס האָט זיי פּלוצרס אָנגעפאלען, עפעס ווי זיך שטארק
געוואונדערט: אין אזא צייט, ווען ביי ליטען, אין יענע געגענטן דאָרט,
איז שוין זומער, ווארם, קיטץ, זאָל זיך דאָ אויגס פּלוצלים מאַכען...
בוימער פאר דעם פענסטער, נאקעט, מיט היילע ריטער, אָזן א סיקן
לעבען, ווי גרויסע פּערדארטע בעזעמער, שאַקלען זיך, ווארפען זיך, אָנבויענע-
דיג די קעפּ, וואָהין דער ווינד בלאָזט, און דאכט זיך אָם ווערען זיי צעבראָכען,
עס ווערט פון זיי א הויפּען שפענער!...

(ש. י. אבראמאוויטש. מענדעלי מוכר ספרים)

91 הוליעט, הוליעט ביזע ווינדען!

הוליעט, הוליעט ביזע ווינדען,	הוליעט, הוליעט ביזע ווינדען,
פרי בעהערשט די וועלט!	פרי בעהערשט די וועלט!
ברעכט די צווייגען, ווארפט די בוימער,	ברעכט די צווייגען, ווארפט די בוימער,
מהיט וואָס איך געפעלט!	מהיט וואָס איך געפעלט!
ברעכט די פּויגעל פון די וועלדער	ברעכט די פּויגעל פון די וועלדער
און פּעריאָנט זיי פּאַרט,	און פּעריאָנט זיי פּאַרט,
די וואָס קענען ווייט ניט פֿליהען	די וואָס קענען ווייט ניט פֿליהען
שידט זיי אויפֿן אָרט!	שידט זיי אויפֿן אָרט!
רייסט די לאָדען פון די הימליך,	רייסט די לאָדען פון די הימליך,
שויבען ברעכט ארויס!	שויבען ברעכט ארויס!
ברענט אליכטעל ערגעץ רונקעל-	ברענט אליכטעל ערגעץ רונקעל-
לעיאט מיט צאָרען אויס!	לעיאט מיט צאָרען אויס!
הוליעט, הוליעט ביזע ווינדען,	הוליעט, הוליעט ביזע ווינדען,
יעצט איז אַיער צייט!	יעצט איז אַיער צייט!
לאנג וועט דויערען דער ווינטער,	לאנג וועט דויערען דער ווינטער,
זימער איז נאָך ווייט!...	זימער איז נאָך ווייט!...

(א. רויזען)

92 בערעלע שלימ'מזל.

בערעלע שלימ'מזל איז אין א בייזע שפּעה געבאָרען געוואָרען. פֿון פֿריהמאָרגען ביו שפעט אין דער נאַכט פֿערפֿאַלנט איהם דער שלימ'מזל טריט פֿאַר טריט.

גלייך ווי ער עפענט אויף זינע אויגען אין דער פֿריה, פֿליהט איהם אַרײַן א קליינע פֿרוג אין אויג.

געהט ער אַרויס פֿון בעט, טרעט ער אַרויף מיט אַ באַרפֿוסע פֿוס אויף אַ שאַרפֿען טשוואַק.

ער געהמט פֿריהשטיקען, געפֿינט ער די קאָפֿע קאַלט, די טיף זייער, און פֿליגען שווימען אַרום אין איהר.

רויכט ער אַ ציגאַר, פֿערטראַכט ער זיך און געהמט אַרײַן דעם שפּיץ מיט'ן פֿייער אין מויל אַרײַן.

בייסט ער אײַן אַנעפעל, - טרעפט ער גראַדע מיט די ציין אין וואָרעם; קנאַקט ער גיס, - זענען אַלע פֿוסמע; עסט ער פֿיש, שטעלט זיך איהם אַוועק אַ ביין אין האַלז.

ווייל ער זיך האַסטיג אָנקליידען, רייסט זיך אָב דער אויעריל פֿון שטי-ווער, אָדער ער שטעקט אַרײַן די רעכטע האַנד אין לינקען אַרבעל ...

שרייבט ער גויטיגע בריעף, מאַכט ער אימער אַ פֿעהרער בײַ דער קעצמע שורה און מוז די בריעף נאָך אַמאָל איבערשרייבען; און אז ער כריעף איז שוין רײַן אין רייכטיג איבערגעשריבען - פֿערגיסט ער איהם מיט טינט אָנשטאַט צו פֿערשומען מיט זאָמד ... על פי רוב טרעפט זיך דאָס מיט איהם, ווען ער שרייבט אויף הערבאָווע פּאַפּיער.

געהט ער אויף אַ באַל - פֿערגעסט ער אימער זײַן טאַשענטוך, גראַדע ווען ער האָט קאַטאַר.

זיצט ער אין רעסטאָראַן ביים עסענטיש, שעפט ער מיט זײַן קעפֿל פֿון אַ פֿרעמדען טעלער.

דארף ער פֿאר זײַן מאָהלצײַט בעצאָהלען, געפֿינט ער, אז ער האָט זײַן פֿאַרשטאַנדע צו הײַז פֿערגעסען.

געהט ער פֿון רעסטאָראַן אַהײַם, געהמט ער אײַמער אַ פֿרעמדע הױס און מוז אײַהם דעם אײַגענטהײַמער גראַדע אױף דער שטראַסע צוריקגעבען. קומט ער שפּעט בײַנאַכט צו הײַז, געפֿינט ער, אז ער האָט דעם שליסעל פֿונ'ם הײַז-טױער פֿערלאָרען. פֿאַנגט ער אָן צו קלײַנען, רײַסט ער אָב דעם דראַהט פֿין דער גלאַק ...

פֿאַהרט ער אױף דער אײַגענטבאָהן, שלאָפֿט ער אײַמער אײַן צעהן מײַנט פֿאַר דער סטאַצײִאָן, וואו ער דארף אױסשטײַגען, און דער קאָנדוקטאָר וועקט אײַהם אױף, ווען ער איז שױן אַ מײַד דרײַסיג פֿון יענער סטאַצײִאָן אָפּגעפֿאַהרען ... אין אַ פֿריה-מאָרגען האָט ער אַ מאַך בעקומען צוויי בריעף: אײַנער איז געוועזען פֿון אַ שניידער, וועלכער האָט בײַ אײַהם געבעטען, ער זאָג אײַהם וואָס צו'ס גיכטען אָבשיקען די הונדערט רובעל, וועלכע ער איז אײַהם שולדיג געווען פֿאַר קײַדער, ווען נישט, - וועט ער אײַהם אָנקלאָגען; און דער צווייטער בריעף - פֿון זײַנעם אַווייטען קרוב, אַ שנאָרער, מיט דער ביטע, אײַהם מיט עטליכע רובעל אונטערצושטיצען. בערעלע שלימוזל האָט זיך באַרד אַנדערגעזעצט, און אָנגעשריבען צוויי בריעף: אין אײַנעם פֿון זײַ, צום שניידער, האָט ער אַרײַנגעלענט הונדערט רובל פֿאַר'ן חוב, און אין דעם צווייטען דאָט ער אױסגעפֿאַלט אַלע בײַזע חלומות צום קרוב'ס קאַפּ. - ער האָט אָבער די אַרעסען פֿערביטען: די הונדערט רובעל זענען אָנגעקומען צום קרוב, און די בײַזע חלומות צום שניידער ...

אײַנמאַך איז ער געקומען מײַד פֿון נאַס אין אַנטסען וועמער און האָט זיך געוואָלט צושפּאַרען אױפֿ'ן בעט אַ ביסעל אָברוהען, האָט ער על פי מעות אַוועקגעלעגט דעם נאַסען שירעם אין בעט, און אַלײַן זיך אַרײַנגעשטעלט אין ווינקעל ...

אַוועלע צרות לײַדעט ער אַרע טאָג פֿון פֿריהמאָרגען ביז שפּעט בײַנאַכט.

(נאָך מ. זײַפֿערט).

93 די פלעדערמיין.

- פֿרענט פֿערוואונדערט יהושע בן נון -
 - „דו טרייבסט פֿאָביות? !
 ענטפֿערען די מיין -
 ליכט איז פֿעסט, סם הכנות,
 פֿינסטערניש - היות, אונזער שפייז!
 - גיין! מעהר ווערט נישט בענייט -
 ואָגט יהושע - איינער נאָדדענע צייט
 מיט די פֿינסטערניש פֿון מַצֵּיבִים,
 האָטש שרייט „בי וְקִים“! ...
 גענוג האָט איהר געקוועט
 אין דער פֿינסטערניש די וועלט!
 איצט קומט ליכט, קומט שיין,
 אנדערש קען עס שוין נישט זיין!
 און איהר פֿינסטערע פֿערברעכער,
 פֿערשמעקט ויך שנעקער און די לעכער ...
 (נאָך י. ד. רובינעו.)

ווען יהושע בן נון
 האָט איינגעהאלטען די זון,
 ווי אין נבואים איז געשריבען,
 האָבען ויך צוזאמענגעקליבען
 אלע פֿלעדערמיין פֿון דער וועלט,
 קיין איינציגע נישט געפֿעהלט,
 און אלע מיט אַ מאָר
 האָבען געשריהען אין איין קול:
 „שלעכט, מוֹר געהען פֿערקאהרען!
 עס איז דאָך ליכטיג געוואָרען! ...
 שיסען, הענגען, שניידען, שטעכען,
 רוק און לענד ראָטיר צעברעכען
 דעם ליידראַק, דעם ליכטפֿערשפּרייטער!
 שאַט! אָט איז ער! אָט געהט ער!
 „איז דען שלעכט די ליכטיגקייט, די זון?“

94 שבת-ליכט.

קומט צו אונז דער שבת קודש,
 ווי עס ווערען ליכט געבענישט,
 באלד אנטלויפט די מָרָה שחורה,
 און מען ווערט אַ נייער מענש!
 (נאָך היינץ.)

שבת ליכט און שבת לאַמפֿען,
 אַי, ווי זיס איז איינער שיין!
 וויפֿיעל ברענגט איהר טרויסט דעם יידען
 אין זיין עלענד, אין זיין פיין! ...

95 די לעזעריין.

פֿרייטאָג צו נאַכט.
 אינ'ם שטיבעל איז שרעקליך שטיל. אין ד' אמות שראַפֿען זיבען נפֿשות.
 דער אלטער וואַסערטרעגער האָט נישט געהאַט: נישט קיין פֿלייש, נישט
 קיין פֿיש, נישט קיין בראַנפֿען און נישט קיין סֶכָה. ער האָט קודוש געמאַכט
 איבער ברויט. עס איז קיים געבליבען אויף צוויי גראַשענע בענשליכט. ער האָט
 אפֿילו קיין פֿרויש העמד נישט בעקומען.

אין עונג שבת איז איהם געבליבען: אויסשלאפען זיך פאר א גאנצע וואך. דעם וערבען עונג שבת דאס דאס ווייב אויך ... א גאנצע וואך לויפט זי ארום אין די דערפֿלעך, קויפט אויף אייער, הויז-האר, שמאטעס. די וואך איז זי געלאפען אהן געד, זי האט אומזיסט געבעטען קרעדיט און איז אהיים גע- קומען פֿריטאג פֿארנאכט אהן סחורה, א גע-הילף, א פֿערמוטשעמע ... קיים האט זי אָבגעבענשט ליכט, איז זי אויך אנדערנעפֿאלען און איז איינגעשלאפען. געוועהנליך שלאפט דער וואסערטרעגער מיט דריי, און זי מיט צוויי קינד- דער צוואמען. הינט זענען זיי ביידע צופריה אנשלאפען געווארען, די קינדער האבען זיי נישט גוואָלט וועקען, און זיי לוגען צוליבט און חראפען. אויף דער גארער ערד.

פֿון בענשליכט צאנקט נאך איינס, און פֿון די שטוב-נפֿשות איז נאך איינע וואך.

די עלטסטע מאַכטער.

די צערפֿלאסענע האָר זענען רויט, דאָס פֿנים געל, גענערהרט פֿון קאר- בייפֿער נישט צו דער זאט, אין די אויגען דאך ברענט; די איינגעפֿאלענע ברוכט הייבט זיך און פֿאלט, די דארע הענד ציטערן ...

זי לעזט בנים צאנקענדען ליכט אפֿוד. די ליפען ציטערן פֿאר אונגעדולד. זי איז צורודערט, זי שרעקט זיך: טאָמער געהט איהר אויס דאָס ליכט, און זי וועט נישט געוואָהר ווערען דעם סוף פֿון דער מצעֿה ... (י. ל. פֿירן).

96 א געזינד זאלבע אכט.

און קומט אָן די נאכט,
מען דארף זיך אויסבעטען.
דאן הויבט אָן די מוטער
דעם מויט אויף זיך בעטען.

זי מיינט מיט אַנאַמט, -
עס איז נישט קיין וואונדער;
אויך איינג איז אין קבר,
דאך ליגעט מען בעיונדער! ...
(8. ריזען).

א געזינד זאלבע אכט
און בעטען נאָר צוויי, -
און קומט אָן די נאכט,
וואו שלאפען דאן זיי?

דריי מיטן טאמען,
און דריי מיט דער טאמען, -
הענדלעך און פֿיסלעך
געפֿלאכטען צוואמען!

97 עם מוז זיין ווייט אמעריקע.

משה'ל האָט זיך אויפגעהצפט פֿון גלאַף, איז אַראָב פֿון זיין בעטל אין אַז אַוועק צו'ס פֿאָטער אין בעט, אזוי ווי ער איז געוואוינט געווען צו טהון אַלע פֿריהמאַרגען דער פֿאָטער פֿלעגט איהם, ליגענדיג אין בעט, דערצעהלען שענע מעשיות, און די מעשיות פֿלעגען משה'לען שטארק געפֿעלען.

צו זיין גרויסען וואונדער, האָט ער דיעזעס מאָל ניט געטראָפֿען דעם פֿאָטער אין בעט.

— וואו איז דער טאטע? — האָט ער געפֿרעגט די מוטער שטארק פֿער-וואונדערט.

— דער טאטע איז דאָך נעכטען אוועקגעפֿאָהרען? — ענטפֿערט די מוטער. — וואוהין?

— ער האָט דאָך דיר געזאָגט, אז ער פֿאָהרט נאָך אמעריקע. — פֿארוואָס איז ער נאָך ניט צוריקגעקומען? ער האָט דאָך פֿערשפרויכען.

אין גילען צו קומען...

— קורצליך וועט ער קומען, קונד מינס! ער וועט דיר ברענגען אַ שניצל-מאָנה!

— אַ מאָנה וועט ברענגען דער טאטע? ניט? ווען? מאָרגען, מאמע?

— אָפֿשר מאָרגען — ענטפֿערט די מוטער מיט אַ טרויעריגען, אָבער פֿריינד-ליכען טאָן. אין אַינן טרעהר נאָך דער אנדערער קינקלען זיך אויף איהרע באַקען.

— וואָס וויינטו, מאמע?

— גאָרנישט, מיין טייערער, איך ווילן ניט — ענטפֿערט די מוטער אין קוישט דעם קינד אויפֿן קאָפּ.

אזעלכע געשפּרעכען פֿלעגען זיך ווידערדאָלען צווישען משה'לען מיט דער מוטער אַלע פֿריהמאַרגען אַ גאַנץ לאַנגע צייט, און דער מוטער'ס טרעהרען פֿלעגען מאַכען משה'לען שטארק ענזמת נפֿש.

— נאָר פֿארוואָס קומט אָבער ניט דער טאטע? — פֿלעגט זיך ערגערען משה'לען...

— עס שײַנט, אז אמעריקע איז זעהר זעהר ווייט! ... האָט זיך משה'לע געטראַכט אין האַרצען, וועלכעס האָט זיך צוזאַמענגעפֿרעסט, בענקענדיג נאָכ'ן טאטען...

(מ. קרינסקי.)

98 שְׁלֵאָה מִיַּיִן קִינֵד.

(א וועג-ליעד.)

יאַכּוּלֵךְ וועל אויך דיר דאַרט קאַפּען.
שלאָף זשע, שלאָף ליו-ליו.

נאַר דערווילע לאַמור האַפּען,
אוי, וואָס קאַן מען טהון?
כ'וואַלט שוין לאַנג צוג'אוהם נעטראַפּען
ווייס אויך נישט וואוהיין...

נאָט וועט הויסען, וועט ער שיקען
ברוויליך, זעהנעניו!
נאַר און גיבן אינו בעגליקען,
שלאָף זשע, שלאָף ליו-ליו.

ער וועט שיקען צוואַנצונ דאַלער
זען פאַרטשעט דערצו,
און וועט נעהמען, לעבען זאל ער,
אינו אדוואַנצונ.

ער וועט אַלין פֿון אינוואַרטוויגיגן
שאַפּען, זעהנעניו.
און וועט פֿאָררען אינו אַקעגען,
שלאָף זשע, שלאָף ליו-ליו.

און וועט האַפּען דורך צו'ס קושען,
שווינגען אויב פֿאַר פֿרויך;
אויך וועל קוועלען טרעהרען גיכען.
ווינגען שטולערהויד.

בוז עס קומט דאָס גוטע קוויטעל
דאַרף מען, זעהנעניו,
שלאָפּען; ס'איז אַ טייער מיטעל -
ליזלונקע ליו-ליו.
; שלום עליכם).

שלאָף, מיין קינד, מיין טרוסט, מיין שענער,
שלאָף, מיין זעהנעניו!
שלאָף, מיין קרוין, מיין קדיש אינגער,
ליזלונקע ליו-ליו.

בז דען וויגעל וועט דען מאַסע,
זונגט אַ ליעד און ווינט;
וועסט אַמאָל פֿערשטעהן מקטמא,
וואָס וו האָט געטוינט.

און אַ מערקע דער טאַטע
דינגער, זעהנעניו!
בוזט אַ קינד נאָך, שלאָף לעה-עטה,
שלאָף זשע, שלאָף ליו-ליו.

דאָס אַ מערקע פֿאַר יעדען,
זאָגט מען, איז אַ גלוק,
און פֿאַר יודען אַ נאָגדן -
עפעס אַנאַטוק.

דאַרטען וויסט מען פֿון קיין גלות,
גרות, זעהנעניו,
פֿון קיין צרות, קיין גלות,
שלאָף זשע, שלאָף ליו-ליו.

דאַרטען, זאָגט מען, זענען יודען
קיין זיין קרע ריך.
יעדער לעבט זיך דאַרט ציפֿרועדען -
אלע זענען גלטיך.

דאַרמען עסט מען אין דערוואַרען
ס'ה זעהנעניו!

99 חֵיקָל קרעמער.

חֵיקָל קרעמער רופט מען איהם אין גאס. אין אַמֶת'ן אָבער האָט ער דעם נאָמען ניט פֿעררוענט, ווייל אין קראָם זיצט אַנאַנצע וואָך דאָס ווייב סָנָה, און ער זיצט אין דערהיים, אַמאָל אין בֵּית סְדֵרֶשׁ און לערנט.

זונטאָג אָבער מוז ער פֿריהער ווי אַלע טאָג אַפּראַווגען, אָבזופען דעם שיעור חוֹק בֵּי-שְׂרָאָל, און דער גיך אוועקלויפֿען אהיים עפֿעס איבערפֿייסען און נאָכדעם אוועקגעהן אין מאַרק העלפֿען חנה'ן אין קראָם.

דאָס איז פֿאַר איהם זנאָפֿקומעניש, אַנאָסיון, און ווען ניט דער זינדיגער גוף, וואָס מוז האָבען אַ שטיקעל ברויט און אַ בֵּרֶד, וואָרט ער דאַכט זיך, דאַמאָלס געבעטען זיין גוטער סָנָה'ן, וואָס ענטזאָגט איהם אין קיין נאָך ניט, זי וואָל גאָר זונטאָג פֿערמאַלען די קראָם...

ער ציטערט...

דער מאַרק רוישט ווי אַ וואַנד; די בויערען פֿון די נאָהענטערע דערפֿער קומען זיך צונויף מיט זייערע פֿערד און וועגען, די האַלאַבליעס אין דער הויך, און פֿירלען זיך אויפֿ'ן יודישען מאַרק ווי אין דערהיים... חֵיקָל שטעהט ביים קראָם און בעטראַכט די גרויסע סָנָה בויערען, הערט זיך צו צוים ווילדען פֿערמישטען געטומעל און דאָס האַרץ ציטערט איהם: „וואָס זאַמטשעט רבֿונו שֶׁר עוֹלָם, דאָס בוסקע יידען קעגען איז עס רבֿו“...

און אז די בויערן קוים בעלעגערען די קראָם, ווערט זיין שרעק נאָך גרעסער. ער קאָן ניט פֿערשטעהן ווי אזוי זיין סָנָה, אַ שוואַכע יודינע סָנָה'ט מיט יעדען בעזונדער, מיט קיראוש און טאַקז, זידעלט נאָך אַב אַנאַנדערן, ווען ער באַט אַ העלפֿט פֿון דעם, וואָס קאָסט זיך אַליין.

— גוֹלֶנְטע, האָב רחֶמֶת! — ווילט זיך איהם אויסשרייען — די וועסט נאָך

עפֿעס „אַנמאַלען“...

וואָס אָנמאַלען, זאָגט ער קיינמאָל ניט צרויס — דאָס איז אַ שרעקליך וואָרט... דאָס וואָרט געדענקט ער שוין פֿון 20 יאָהר, און דאָס וואָרט עגבערט איהם יעדען זונטאָג אַנאַנצען טאָג. און ווען דער טומעל אויפֿ'ן מאַרק ווערט, צונויב וועלכער עס איז אורזאַכע, עפֿעס גרעסער, דאַכט זיך איהם, אז אָט אָט שוין איז דאָס... און אַבמאָלעך, שטעהענדיג קוים אויף די ג.ס, שרייט ער אויס צו סָנָה'ן:

— סָנָה, סָנָה! זעה, וואָס איז דאָרטען? ...

נאָר בְּנֵה אִיז פֿערטהון אין פֿרִיין. זי מעסט, זי ווענט, ביווערט זיך און שרייט, שמועסט מיין און לויבט, און הערט אפילו ניט וואָס איהר, "מִן" רעדט. נאָר אז דער עולם בוייערען ווערט זייער גרויס ארום קראָם, און זי אלעין קען זיך ניט צורייסען, ווענדעט זי זיך צו חניקל'ען א הייזערניגע און א צוטומעלטע און זאָגט איהם:

- חניקל, גייע אַכטונג! ...

און בְּנֵה'ס פֿערזאָג אִיז ביי חניקל'ען הייליג. ער הייבט אָן אומוואַרפֿען זינע צוויי קורצזוכטיגע אויגען, קעהרט זיך אין אלע זיטען, וואו די בוייערן שמעהען, און ווען איינער רוקט זיך צו צו איהם נאָהענט און בעט עפעס הויך אויפֿן גראָבען לִשׁוֹן, רוקט זיך חניקל אַבסעל אָב פֿאַר שרעק און ענטפֿערט: - זאריעס, משיועש, זאריעס! ...

און חניקל האַפֿט, אז נאָך אזא ווייכען ענטפֿער ווי "משיועש", וועט דער בוייער, ווי שרעכט ער זאָל ניט זיין, איהם גאַרנישט טהון, און וועט קען שלעכטס ניט מאַכען... און חניקל בערוהיגט זיך אויף א ווייכע...

פֿאַרנאָכט ווערט חניקל נאָך מעהר איבערגעשראָקען. די בוייערען האָבען זייערע קבואות און בְּכָלל קחורות פֿערקויפֿט די יידען, האָבען זיך גוט אָנגע-טרונקען, און הייבן אָן זינגען זייערע ווילדע פֿרעהליכע, פֿיעסניעס, וואָס חניקלס אויער, וועלכער איז געהאָדעוועט געוואָרען פֿון קינד-ווייז אָן אויף גַמְרָא גנגנים, קען זי ניט פֿערטראָגען, און יעדער טאָן, דאַכט זיך איהם, איז אַ גע-שרי: - שראָגט יידען, שראָגט! ...

און חניקל טרייסעלט זיך פֿאַר שרעק און רעדט שוואַך ארויס מיט אַ תְּנַנְנִים-קול:

- בְּנֵה, פֿאַלג מיר, פֿערשרים די קראָם! ...

נאָר בְּנֵה הערט ניט, בְּנֵה אִיז פֿערטהון אין פֿרִיין, זי רעכט מיטן זונטאָג אַ גאַנצע וואָך, און חניקל שמעהט און ציטערט... נאָר אָט ווערט שוין גוט פֿינסטער. די בוייערען, צופֿאהרען זיך שבוֹר'ער-היך, דאָס געטומל ווערט קלענער, קלענער, ביי ער פֿערשווינד און גאַנצען. די קראַמען הייבען זיך אָן איינער נאָך דער צנדערער צו פֿערמאַלען; דער "סאָטסקי", א הויכער גוי מיט גרויסע וואַנצעס, געהט צו צו בְּנֵה'ן, זאָגט עפעס אַ פֿאַר ווערטער, וואָס זענען פֿאַר חניקל'ען שווער, ווי פֿרגנום, און בְּנֵה רוקט איהם עפעס אַרײַן אין האַגד... דאָ ווערט שוין חניקל אַבסעל עטיכער.

— דאנקען גאָט, דאנקען גאָט! — זינגט ער אונטער אין דער שטיבל, גלעט
דאָס בערדל און קוקט אויפ'ן הימעל...

תנה צעהרט איבער דעם פֿרוין פֿאר'ן טאָג, רעכענט זיך אויס פֿאר זיך
צו געהן אהיים.

זי קלינגט שוין מיט די שריטלעך.

אין דער מינוט פֿיהלט זיך חזקער שוין אַזויבער פֿון אלע וויטע. און
ציהט אָב פֿריי דעם אָטהעם... (ש. רייזן).

100 מיט וואס איך בעשעפטיג זיך.

מיט וואָס איך בעשעפטיג זיך? — עט, | א שארה כ'דעבען | קלוג גערעדט, |
פֿרענט בעסער: מיט וואָס ניט? ... | ביי מיר אין קרעמער קאָלט און זידט — | א
האנדעל אַריר! ... |

ביי מיר בעקומט איהר מעל און באָב, | א צולב און אַטשאַלט=טאָפּ, |
א פֿאָהן אויף שְׁמַחַת תּוֹרָה, | און אַלץ די בעסטע סחורה! ... |

דער קאָפּ פֿערדרעהט ... | איך ברייב אָהן הזנד ... | דער האַנדעל געהט. |
דער האַנדעל ברענט. | — מיט פֿעד, | מיט ברעד, | מיט האַלץ, | מיט גלאָז, | מיט
פּויגעל=מירך, | מיט יקנה'ז, | מיט שוועקעס, | מיט קמעות, | וואָס העלפֿען באַרד צו
וואָס איהר ווילט, | סיי אָבגעבריהט און סיי פֿערקיהלט — | איך שווער איך ביי
באַרד און פֿאות ... |

וואָס ווילט איהר נאָך? | אויך האַנדעל איך מיט כְּשָׁמִים, | מיט גִּיבְרָה=
שיך, | מַבְזוּזִים און סידורים | און גרינגערס אויף פורים, | מיט זאַלץ, | מיט
שמאַרץ, | מיט ווינד, | מיט רויך, | און מיט אַתְרוּגִים אויך, | מיט וויין, | מיט לייך, |
מיט וואַקס, | מיט פֿלאַקס, | מיט אַלע מיני תּבוּאוֹת, | מיט פֿרישע גרינס אויף
שבועות. |

ביי מיר בעקומט איהר: עסיג, טהיי, | טליתים קטנים אַלערלע, | און אַף,
אין יארמעלקעס, און היי, | און אויב איהר ווילט הכְּבֵדוֹת | לאַנגע ווי דער געהט,
בְּבֵלֶל — איך טאָפּ, | און זיך און חאַפּ, | און דרעש און מאַהל, | און פֿרומ און
קלייב, | און שטאַרב דריי מאָל | מיט קינד און ווייב | אין קרענק און פֿלאַג, |
און נויט, און קלאָג | פֿאר דינגער יערען טאָג! ... |

(ש. פֿרויג).

101 ארום דער קרעטשמע.

די קרעטשמע איז בעלענערט אין דרויסען מיט פוהררעך און ווענעלעך אלערנע. א טייל לוידיגע נאר מיט אביסעל שטריו, א טייל פערנומענע מיט מיני זאכען און ספצים, סיי נישט קיין פערקויפטע, סיי געקויפטע דארט אויפן מארק. אויף איין פוהרעל לוענט אין א זאק א חויר, ארויסגעשטעקט פון א לאך זיין שען פוסקעל און לעכערט דעם קאפ, שרייענדיג משונה אויף א גרויזענדיג קול. הונטער א וואגען, אונגעקענט מיט נייע לאפטיעס, מיט נייע ליימענע טעפ, טעפליך און מאקערעטעס, שמעהט צוגעבונדען א רויט געפלעקטע קוה מיט איין הארען און רייסט זיך מיט ארע פוחות זיך צו בעפרייען, גילער קומען צו איהרע אלטע חכמת'עם אין שמאק. א פאר גרויע, ברייטבייכניגע, פיינע אקסעסען שמעהען געשפאנט אין דעם יאך, מאלען אזוי ערנסט מיט דעם מויל און מעלה-גרייזן געשמאק, קיין מיניט קלייגה נישט מפסיק צו זיין, גלייך ווי זיי זענען פערטייעפט אין אוויכטיגער זאך און טהוען אויף מיט זייערע אקסענע קעפערעס א גרויסען שכל. דעם ארענדארס ציג שמעהט דערווייל אויפן וואגען, שמעקט אונטערווייכלעס אריין דעם קאפ און א זעקעלע דארט, נעהמט באד איהם ארויס מיט א פול מויל, פארקעט דרעהענדיג דאס וויידל, קניעט, מאכט מיט די פאקען, טרעסעט דאס פערד'ס גיך, געשווינד ארומקוקענדיג זיך אין אלע זיטען. אנאלטער אויסגעדרארטער דארפס-הונד, לעבט אויף דער עלטער פון קצקה, אהן א שמעלע, מיט א הינקעדיג פיס'ס און א קאלטן באמבלענדיג זיך איהם אויפן עק, שארט זיך צו נאהענט צום וואגען, קוקט מיט דרך-אריין, קומט דערנאך צו געהנטער אויף עטליכע טריט, שמעקט, וזכט מיט דער נאז, דערמאפט עפעס א טרוקען אפגעלעקט ביינדיג, לויפט מיט דער קיציאה אב אביסעל סער ווייטער, שמרעקט זיך אויס אויף דער ערד און נעהמט זיך קנאקען דעם בויגן, האלטענדיג דערפון דעם קאפ אין דער זיט אויף די פאדערשמע לאפטיעס. — דאס פערד'ל דארט אין יענעם וואגען, נמאס ווערענדיג איהם א לאנגע צייט צושטעהן אויף איין ארט, נארנישט צו טהון, נאר דרעמלען, מאלען מיט דער מארדע און שאקלען די אויערען, איז זיך קנישט, אבצושטעקען א ווייזט א פאר איינגעשפאנטע אקסלעך, וואס טהוען זיך וואוינענדיג איבער א זעקל פאלאך-ווע, און זיין זייער אורח אויף וועטשערע... נאר ביי'ט געהן פערהאקט זיך די אהם פון זיין וואגען און ארעד'ל פון אנאנדער פוהר'ס, שיעור אומצווארפען עס. יענע פערד'ל דארט, ארויסשפרינגענדיג פון די האליאבלעס, טרעט אן אנ-

אנדער פֿערד אויפ'ן פֿוס, עס טהוט א הירושע און שמעלט זיך דיבאָם. די ציג
דערשרעקט זיך, טהוט ניכער א שפרונג און טרעט אן דעם דאָרפס-הונד אויפ'ן
ווייד'ס. ער שפּרינגט דערשראָקען אוועק אויף דרײַ פֿיס, הויקענדיג אויף א
קויטש מיט א צעהנגארענדיגען שלישלֿאָת...
(ש. אבראמאָוויטש, מענדעלע'ס מוכר סאָרום).

102 די ברויט-געבערין.

אויף דער אלטער שטאָדט, אין א טהיר פֿון א הויז, וואָס איז בעשלאָגען
מיט איינערנע ברויטע פרענטען, אז עס דאכט זיך דיר, אז עס פֿיהרט אין א
פֿעסטונג ארײַן, שמעהט פֿון „שמענדיג אן“ א יידענע, מיט א קארב זעמעל אויף
דער האנד. קיינער ווייסט נישט, ווער די יידענע איז, וואו זי וואָהנט; מען
ווייסט, אזוי ווי עס וועט מאָרגען פֿריה, אז מען וועט זיך אויפֿהאפֿען, שניצען די
זון, אזוי וועט די יידענע, פֿאר דעם זעלבען טהויער מיט די זעמער שמעהן.
אזוי, דאכט זיך שמעהט זי שוין, צייט דאָס טהויער שמעהט, און אזוי לאנג
וועט זי שמעהן, ביז דאָס טהויער וועט שמעהן אין דער אלטער הויב מיט די
בראהע אָרען אין האלז. דאכט זיך, אז זי ווארפט אַנ'אלטקייט אויף דאָס
טהויער...

די גאס ריישט. איבערהויפֿט, די אלטע שטינדט, דאָס איז דאָס איינציג
דימליך אָרט אין וואו, אַנ'אלטס... אַ בעקאנטס... אין מיטען מאַרק די פֿלומפֿ
מיט די פֿיער לויבען, ארום דער פֿלומפֿ די „שמעלען“, מען האפט די קונט,
מענשען איינען, לויפֿען, זי — שמעהט אויף איהר אָרט, ווי איינגעוואקסען אין
טהויער, מיט איהר קארב. דאָ אין „רשות-הבית“ האָט זי איהר „רשות-ביתר“;
דאָ, דאכט זיך. איז זי געבוירען געוואָרען, דאָ לעבט זי, דאָ וועט זי שטארבען...
די אַרבייטער ווייסען גאנץ גוט, אז אין דערפֿריה, אז מען וועט צו דער
אַרבייט געהן, וועט די יידענע שמעהן מיט די זעמעל; די קינדער, וואָס געהען
אין חדר ארײַן, שמעלען זיך די אָב, ווארפֿען א צווייער און „געהמען“ א זעמעל.
און עס דאכט זיך, אז נישט קיין יידענע שמעהט דאָ, נישט קיין לעבע-
דיגער מענש, וואָס האָט זיין ווילען, און וואָס ווען ער וויל, קען ער נישט
שמעהן, נאָר עפעס א טון גילס. — מען גיט א „צווייער“ אין מען געהט א
זעמעל.

יערען מאָג, ווען די חדר-יינגלעך געהן פֿון חדר, קומט אָן צום טהויער
אַנצוקעט, באַרפֿום יינגעל, און בלייבט שווייגענדיג שמעקן.

- מאַך, המוציא - זאָגט דאָס טהויער.
- ברוך אַתָּה...

- אָמין - ענטפֿערט דאָס טהויער, און גיט אַ זעמעל.

דאָס איז דאָס איינציגע זעמעל, וויאָס געהט יעדען מאָג פֿון, טהויער אַרויס
אַהן אַ צווייער". אין אַ שענעם פֿרייה-מאַרגען, די אַרבייטער געהען אין פֿאַר-
בריק, בלייבען שמעקן פֿאַר'ן, טהויער, איינער וואַרפֿט אַ צווייער, און וויל
געהמען אַ זעמעל.

דאָס, טהויער" גיט נישט.

דער אַרבייטער קוקט זיך אום. עס פֿעהלט עפעס אין, טהויער - מען האָט
עפעס אַ וועקגענומען.

ער וואונדערט זיך - די פֿאַבריק פֿילט... האַב, ווייטער.

די יינגלעך געהען אין חדר, קומען אָן פֿאַר'ן, טהויער, וואַרפֿען אַ
צווייער"...

- אַ זעמעל.

מען ענטפֿערט נישט.

דאָס יינגעל קוקט זיך אום, עס פֿעהלט עפעס, אין טהויער - וואָס ווייסט
ער נישט. צו האָט מען עפעס אין, טהויער" איינגעלעגט.

דער פֿעהלעכער שטופֿט: אין חדר אַרײַן... און מען מוז געהן: צו קלעה-
רען איז נישטאָ קיין צייט.

און פֿון דענסטמאָג אָן שמעהט דאָס טהויער ווי פֿריהער, נאָר עס פֿעהלט
דאָך עפעס אין איהם. ווער איז געווען די אלטע? פֿון וואַנען איז זי געקומען?
וואוּהין איז זי געגאַנגען? וואָס איז איהר לעבען געווען? צו איז איהר גוט גע-
ווען? צו איז איהר שרעכט געווען? קינער ווייסט נישט...

(שלום אש).

103 דאָס זריעה-קערענדרל.

- ניס קיין וואַרעם ליכטיג שטיבעקע | אין אַ קאלט און פֿינסטער גריבעקע
האָט דער בוייער מיר געמאַכט: | כיג איך איינזאָם מאָג און נאַכט

עם מוז זיין א סוף,
 עם וועט זיין א סוף
 צוים פראָסט און צוים שמורים,
 צוים פֿינסטערען שלאָף!
 דער פֿריהלינג־דער פֿריהלינג־וועט קיסען
 מיט ליכט און מיט וואַרעמקייט,
 פֿרייד און געזאנג.
 און פֿרעהלעך וועט שפּראַכען
 מיין גאַלדענע זאנג
 פֿון צווישען דעם גראָז און די בלומען! ...
 (ש. פֿרויג.)

פֿינסטער איז מיר,
 ענג איז מיר דאָ!
 קיין טהויער, קיין טהיד,
 קיין פֿענסטער ניטאָ,
 איך ליג דאָ אין שטויב און אין שימערל:
 איך לעב אָבער, פֿרידער,
 איך לעב! - ווייל איך וואַרט,
 איך ווייס דאָך, ניט עוויג
 וועט הערשען די נאכט -
 די וואַלקען בערעקען דעם הימערל!

104 א טרויעריגער געלעכטער.

בערקע דער ישיבה-בחור איז אַגאַנצען ווינטער געגאַנגען אין צערויסענע שטיוועל. אַגאַנצען ווינטער איז איהם געווען נאָס אין די פֿיס, און ער האָט ניט געקאָנט צוזאַמענקלויבען צוויי רופּל אויף קיפּען אַפּאַר שטיוועל. זיין איינציגע האָפּנונג, איהם זאָך ווערען וואַרעם און טרוקען אין די פֿיס, איז געווען - פורים. - פורים וועל איך אַרומטראָגען שלח-מנות און וועל געוויס מאַכען אַ צעהן גילדען, נאָך אַ האַלב קערבעל וועט זיך שוין מווען געפֿיגען - האָט בערקע גע-טראַכט אַגאַנצען ווינטער, און וואָס ער איז מיט אַ טאָג עלטער געוואָרען, האָט ער זיך אַז געהנטער צום "פורים" געשפּירט און אַז גילקליכער געפֿיהלט.
 - פורים! פורים! - פֿלעגט זיך איהם טאָג און נאכט הילפּן אין קלוי אונטערן אויבען. פֿיער גרויסע טעג מיט ראַנגע געכט זענען ביי בערקען אוועק-געגאַנגען מיט דער זיסער האָפּנונג, אז עס וועט אמאָל זיין פורים.
 בערקע האָט דערלעבט פורים!

נאָט האָט איהם בעשערט אַנטע שטעלע צו טראָגען שלח-מנות. איך דרויסען איז קאַלט, נאָס און גליטשיג. בערקעס שטיוועל רינגען נאָך שטאַרקער און פֿראַזען פֿון אַלע זייטען, בערקע פֿיהלט זיך אָבער מונטער, עכט פורים־די, און פֿליהט איבער די גאַסען ווי אַ וויכער, ווי אַ פֿויגעל, מיט אַ גרויסער טאַץ און שאַלען אין די הענד, עס איז איהם וואַרעם און אַלע אברים, יאָליז אין די פֿיס... ער פֿיהלט זיך אזוי גילקליך און גוט:

אַט קומט צו אין קעשענע נאָך אַ "פּיאַטאַק", נאָך אַ "וּקסער" ... אַט נאָך

הינטמינגען טאג, מעדער ניט ווי היינטיגען טאג... מארגען אין דער צימט וועט שוין
 ניט ריינען און וועט שוין ניט בלאָזען... אוי דאָס בראָזען!...
 פֿאַרנאַכט, עס ליכט זיך שוין פֿון די פֿענסטער; יידען זיצען שוין פֿי
 דער סעודה. אין דרויסען קראַפֿט אַ דראַבנער רעגען, וואָס קרובֿט גלייך אין די
 ביינער אַרײַן. בערקע פֿליהט מיט דער טאָץ אין האַנד און פֿליהט ניט דעם רע-
 גען, די קעכט, ער שפּירט נאָר ווי די קעשענע ווערט אַלין שווערער און שווערער...
 בערקע שרעקט זיך אַ טראַכט צו טהון, מאַמער איז אין קעשענע דאָ מעהר
 ווי צוויי קערבלעך... אויסער שטוועק וועט נאָך ברייבען און קעשענע עטליכע
 גראַשען... ער וויל גאָרניט טראַכטען, ער האָט מורא, ער זאָל ניט חלילה
 משיגע ווערען פֿון גליק...
 טראַכטענדיג אזוי פֿון זײַן פֿולער קעשענע, שלאָגט ער זיך פֿרוצלונג אָן
 אויף אַ גריטשיג שטיקעל אָרט, גליטשט זיך אויס און פֿאַכט...
 אַ האַרצשנידערנער קיך דערהערט זיך אין גאַס, דאָס איז דער געוויין פֿון דעם
 געפֿאַלענעם און צושעדריגטען בערקען מיט דער כּעשיגער בעגלייטונג פֿון דער צובראָ-
 כּענער טאָץ מיט די שאַקען, מיט אַ קלינגערײַ פֿון דאָס צעפֿאַלען ביסעל מינג...
 אַ רעדער מענשען האָט זיך צוגיפֿאַנגעקליבען אַרום דעם געפֿאַלענעם, אַלע
 קוקען אויף דעם אויסגעצויגענעם בערקע, אויף די שכה-מנות, וואָס לינגט אין
 בלאַטע, אַלע האַרטען זיך פֿי די זימען פֿון געדעכטער... בערקע ווינט, ווינט
 ביטערליך, און דער עולם הערט ניט אויף צו לאַכען!
 דאָס ביסעל מינג, וואָס בערקע האָט צוגיפֿאַנגעקליבען פֿון בלאַטע, האָט
 ער נעבאָך געמוזט בענוצען צו בעצאָהלען פֿאַרײַן שאַרען!
 אָרעמער בערקע! ווי גרויס איז דיין גליק און אונגליק אין דעם טאָג געווען!...
 (מ. ספֿעקטאָר).

105 האַפֿנונג .

זיי וועלען פרענגען אויף דער וועלט
 פֿיעל נייע, פֿרישע שטארקע כּוחות.
 פֿיער העלע שטראַהלען, גרויסע ליכט
 וועט דאַמאַס ווערען אָנגעצונדען;
 דער שלאַפֿער וועט בעקומען קראַפֿט,
 און ליכטיג ווערען וועט דעם בלינדען
 (ש. פֿרוג).

ניט שרעקליך איז די פֿינסטערניש -
 ס'וועט אָנהייבען צו טאָגען,
 די שטראַהלען וועלען פֿון דער וועלט
 די שוואַרצע נאַכט פֿערייאַגען.
 עס וועלען אויפֿוואַכען פֿון שלאַף
 נאָר נייע ליכט מיט נייע כּוחות.

פיערמע אבמייילונג.

בריעף.

(איינלייטונג.)

דער בריעף פֿערבייט דאָס מונדליכע געשפרעך. דער אינהאַלט פֿון אַ בריעף קאָן דערבייפֿער זיין אזוי פֿערשידענען, פֿונקט ווי דער אינהאַלט פֿון אַ געשפרעך. צוזאַמענוועצען אַ בריעף איז אייגענטליך פֿיער לייכטער, אַלס אויסדריקען די געדאַנקען מונדליך, ווייל פֿייער שרייבען האָט מען געוועהנליך מעהר צייט צו בעטראַכטען און צו בעראַבמייטען יעדען געדאַנק, פֿדי ער זאָג קלאָר און דייטליך אויסגעדריקט ווערען. אין דער פֿראַקטיק אָבער זעהען מיר, דאָס מונד-ליך דריקען אלע אױס ווערען געדאַנקען אָהן בעזונדערע שוועריגקייטען, וועה-רענד אויסצודריקען די געדאַנקען שרייבליך בעטראַכטען דאָס רובֿ מעגשען פֿאַר אַ שווערע אַרבייט, פֿאַר אַ גאַנצע עבֿוכה, צו וועלכער מען דאַרף פֿריהער אָב-זאָגען אַ בעזונדער, הֵנני מוכן ומוכן" ... די סָבָה דערפֿון איז דאָס, וואָס ניט אלע ווייסען דעם סוד, אַז מױטמיינדען עטוואָס דעם צווייטען שרייבליך מעג מען מיט אַ גאַנץ געוועהנליכער שפּראַך, אָהן מֵליצות און אָהן אויבער-חֵכמות, פֿונקט ווי מען דריקט עס אױס מונדליך. מען דאַרף נאָר געדענקען:

(1) דאָס דער בריעף פֿאַרערט אַ ביסעל מעהר איבערקענונג, אַלס דער מונדליכער פֿאַרטראַג, ווייל אַ געשפּראַכענעס וואָרט פֿערפֿליהט שנעל און ווערט לייכט פֿערגעסען, וועהרענד אַ געשריבענעס בלייבט אויף עבֿונג.

(2) יעדער געדאַנק מוז קלאָר און דייטליך מיט פֿאַסערנע ווערטער אױס-געדריקט ווערען, פֿדי עס זאָלען נישט פֿאַרקומען קיין צווייטונגע בעדייטונגען, וועלכע קאָנען פֿיהרען אַמאָל צו אַ טעות. מען דאַרף געדענקען, דאָס פֿייער רעדען מאַכט פֿיער מאָל קלאָר דעם געדאַנק נישט אזוי די ווערטער, ווי די אינטאַנאַציע אָדער די מויכע, וועהרענד פֿייער שרייבען קאָנען קלאָר מאַכען דעם געדאַנק פֿרויז די ריכטיגע אויסדריקע.

(3) די געדאַנקען מוזען זעהר קורץ אויסגעדריקט ווערען, נישט געפֿלודערט און ניט איבערגעקייט עטליכע מאָל אײן זאָך, פֿדי נישט צו בעקעסטיגען דעם עמפֿאַנגער מיט אונגעהויענע ווערטער און פֿראַזען, פֿיו עס וועט איהם נאָמאָס ווערען צו פֿעזען. די הויפט-קונסט אין שרייבען בעשמעהט: "מיט וועניג ווערט-טער פֿיער און גוט זאָגען" ...

4) די שפראך פֿון בריעף מוז זיין נישט צו הויך מיט מליצות, אָבער אײַך נישט צו אַרדיגער, נישט צופֿיער גאָסען-שפראַך. נישט אלע אײַסדריקע, וועלע-לע מען קאָן זיך אַמאָל אלס שפּאַס ערלױבען צו בענוצען זיך אין געשפּרעך, קאָנען בענוצט ווערען אין דער בריעפֿען-שפראַך.

5) מען מוז מיט דאָס שרױבען זעהר פֿאַרזיכטיג זיין, ווייל דאָס געשרי-בענע בלייבט אײַף עבונג, אין עס קאָן דיענען אלס עדות, פֿון וועלכע מען קאָן זיך נישט אָבזאָגען.

6) דער בריעף מוז העפֿליך און אַנשטענדיג געשרױבען ווערען, ווייל גאָר אײַף אזא אױפֿן קאָן דער בריעף דעם ריכטיגען אײַנדרוק מאַכען אײַפֿין עמפֿאַנג-גער. די העפֿליכקײט מוז אָבער זיין אין אַגעוויסע מאָס, זי זאָל נישט זיין עהנ-ליך צו הַנּוּפּה און קאָמפּלימענטען, וואָס מאַכט דעם העסליכסטען אײַנדרוק אײַפֿין אײַנטעלעגענטען מענטשען.

7) בריעף דארפֿען געשרױבען ווערען מיט אַ גוטע פֿעדער און שוואַרצע פּײַנט (ניט קיין רױטע, בלױע און אַנדערע) אײַף אַ ווייס פּאַפּיער מיט אײַנפֿאַלע ניט קיין פֿערדרייטע אָדער פֿערצוקטע בוכשטאַבען. די בוכשטאַבען און אײַן וואָרט דארפֿען זיין זעהר גאָהנט אײַגע צו די אַנדערע, אָבער יעדעס וואָרט מוז זיין אָבערקומט, בכדי עס זאָל זיין לײַכט צו'ם לעזען.

8) אין אָנפֿאַנג בריעף, גאָר אײַף דער אײַבערשטער שוּכּה רעכטס, מוז זיין געשרױבען דער גאָמען פֿון דער שטאָרט, דער דאַטום, מאָנאַט און יאָהר, און וועלכע דער בריעף איז געשרױבען. מיט אַ פֿאַר שורות נידריגער, אַביסעל לינקס, קומט דער טײַטל, גאָך וועלכען עס ווערט וויעדער דורכגעלאָזען אַ שוּכּה און מען פֿאַנגט אָן דעם בריעף, וועלכער ווערט געשרױבען נישט פֿון סאַמע ברעג פּאַפּיער, גאָר אַם וועגנאָסטען אײַף אַ צוויי פֿונגער דורכגעלאָזען אַ בלוז בײַ דער רעכטער זײַט. צו דער לינקער זײַט אָבער ווערט געשרױבען ביזן סוף שורה, בײַם ענדע בריעף קומט אײַף אַ בעזונדער שוּכּה לינקס די אונטערשריפֿט, וועלכע דאַרף אײַך אונבעדינגט זיין גאַנץ לעזבאַר און נישט פֿערצוקט, ווי דאָס רוב ייִדישע יונגע-לייט זענען זיך גוהג קינציג צו פֿערדרידלען די אונטערשריפֿט, אזוי אז דער מלאַך גבריאַל אַרײַן זאָל זי שױן נישט אײַבערלעזען, און פֿיעל מאָל קומט פֿאַר, אז מען ווייס ניט ווער עס האָט דעם בריעף געשרױבען.

9) דעם הױפּטגעראַנקען, וועלכען מען וויל יענעם מעלדען, אָדער בעטען דאַרף מען זיך סטאַרען שטענדיג אײַסדריקען אין בריעף ווי מעגליך פֿריהער, נישט אײַבערלאָזען עס צו'ם סאַמע סוף, כדי דער עמפֿאַנגער זאָל באַהר וויסען

ווען וואס עס אונטערהאנדעלט זיך דא, וואס מען פערלאנגט פון איהם און צו וואס דיעזער בריעף פיהרט.

מען דארף אבער נישט אנהויבען א בריעף מיט פארווירפלע, מוסר אדער לזכות; ווען עס קומט אמאל פאר צו ענטזאגען יענעם שריפטליך אין זיין ביטע. מוז פריהער קומען ערקלערט די פערטייגונג, פארוואס די ביטע קאן נישט אויסגעפילט ווערען און נאכדעם ערשט די ענטזאונג, וועלכע דארף שטענדיג אויסגעדריקט ווערען אין זעהר אנאנשמענדיגער פארם.

10) אין אלגעמינעם דארף דער בריעף זעהר קורץ זיין. העכסטענס קאן ער האלטען א זיטע אדער צוויי פון א געוועהנליכען פאסט-בייגען נרעסערער פאר-מאט. לאנגע בריעף מאכען א שלעכטען איינדרוק אויפ'ן לעזער און האבען נישט די ריכטיגע ווירקונג.

א חשובה אויף א בריעף דארף מען זיך ווי ווייט מעגליך בעמיהען צו געבען דעם זעלבען טאג, ווי מען עמפלאנגט דעם בריעף; דאן פערשפארט מען זוכען א פערענטפערונג, פארוואס מען האט פערשפעטיגט מיט דער חשובה, און דער בריעף וועט נישט ווערען דאוורך לענגער.

מיר ברענגען דא ביישפיעלען פון פערשידענע בריעף:

1) פאמוליעג-בריעף.	6) גראטולאציע-בריעף.
2) פריינדליכע-בריעף.	7) ביטע-בריעף.
3) ליעבע-בריעף.	8) דאנק-בריעף.
4) חתן-פרייה-בריעף.	9) רעקאמענדאציע-בריעף.
5) איינלאדונג-בריעף.	10) געשעפטס-בריעף.

די בריעף קאנען דיענען בכיזו אלס מוסטער פאר דער בריעף-פארם. איבערקאפירען זיי און בענוצען זיך מיט זיי ווארט אין ווארט ביי א געדעגענהייט, ווען מען דארף שרייבען א בריעף, איז נישט פראקטיש. מיר האפען, אז די שילדער ווערען געדענקען, אז שרייבען דארף מען יעדעס מאל נאך דאס, וואס דאס הארץ פיהרט און דער קאפ דענקט. איבעריגס רעכענען מיר, אז אונזערע שילדער וועלען נישט נויטיג האבען צו קאפירען די בריעף אין דער פראקטיק, ווייל נאך-דעם ווי זיי וועלען זיך איינאויבען אין די פארגעלעגטע בריעף, ארויסשרייבענדיג זיי א פאר מאל פון בוך, וועלען זיי גאנץ לייכט קאנען זעכסטשטענדיג צוזאמענוצען זייערע געדאנקען אין דער פארם פון א בריעף.

I פאמיליענ-בריעף.

1.

ווארשע, דעם 20 יאנואר 1908.

לועבע חנה!

מוט פֿערנענגען נעהם איך אונט דו פֿעדער צו שרעבען צו דיר, טיערע שוועסטער, א פֿאַר ווערטער אונגענהענדונג. איך האָב דיר שוין געמאלדען באלד נאָך סוכות דורך גוטלעך, אז איך האָב אָנגעהויבען בעזוכען אונזערע שולע. און דער לויף פֿון דו ריט טאָנאָטען האָב איך זיך אויסגעלערענט לעזען און שרעבען ירוש, רוסוש, באַלנוש און אַבוסעל רעכענען. און דער שולע לערען איך יעדען אָוענד צוויי שטונדען, פֿון 8 ביז 10 אודר. איך קאָן דיר גאַרנישט פֿאַרשטעלען, ווי גוט איך פֿוהל זיך אלע טאָג נאָך דער אַרבייט און דער שולע. דאָס זענען די בעסטע שטונדען פֿון מיין לעבען. אויסער דער גוטער און זעהר אָנגענעמער געזעלשאַפֿט, וואָס איך האָב און שולע, האָב איך אזוי פֿועל נוצען געהאט פֿאַר דער קירצער צייט, דאָס איך קאָן שוין אַלע אָנ-שרעבען אַ ברועף, און דאַרף מער נישט אָנקומען צו אַנדערע, ווי זאָלען מיר ברועף שרעבען!

וואָס מאַכסטו, חנה? וואָס מאַכען די עלטערען זאָלען געוונד זיין? זענט אודר אלע געוונד? וואָס מאַכט אינער ברודערל יצחק מאיר? לערענט ער זיך גוט? ווי בויטו צופֿרעדען מוט דיין שטעלע? וואָרום שרעכסטו אזוי זעלטען? די קאָנסט דאָך שרעבען פֿון לאַנג!

איך בין גאָט צו דאַנקען פֿאַלקאָם געוונד און בין זעהר צופֿרעדען מוט מיין שטעלע. מינע הערשאַפֿט זענען זעהר אָרענטלעכע און וואָהלהאַבענדע מענשען, ווי בע-האַנדלען מיך זעהר גוט און זענען אויך צופֿרעדען פֿון מיין אַרבייט. שרעב אלע וואָך פֿון אַלין, וואָס עס הערט זיך און דער הויב, מוט דעם וועסטו פֿועל פֿערנענגען פֿערשאַפֿען

דיין דרך שטארק לובענדע שוועסטער

שרה.

2.

לובלין, דעם 22 יאנואר 1908.

טייערע און לועבע שרה!

דיין ברועף האָט מיר פֿועל פֿרויך און פֿערנענגען פֿערשאַפֿט. איך האָב זיך געפֿרויט צו לעזען דיין אונגען האַנדשריפֿט. איך מוז דיר זאָגען, טיערע שוועסטער, דאָס ווען איך האָב דיין ברועף געלעזען, און מיר פֿאַרנעקומען, דאָס איך רעד מוט דיר מונדלעך.

וואנדערבארע פֿארטשרויטע האָסטו געמאַכט אין לערנען פֿאַר אזא קורצע צייט.
אין ווינט דיר אויך אויף ווייטער צו מאַכען נישט קיין קלענערע פֿארטשרויט.

אין האָב דיר 2 וואָכען נישט געשרויבען, ווייל אין בין געווען זעהר בעשעפֿטונג
די לעצטע צייט מיט דער פֿאַרבערעוונג צו דער חתונה, געוויס האָסטו דעם איינלאַדונגס-בולעט צו דער
צייט ערהאַלטען. אין האָב אויף דער חתונה זעהר נישט פֿערבראַכט. דבורה מיט'ן מאַן
האַבען מיך געבעטען, אין זאָל דיר אויפֿערגעבען אַ פֿריינדליכען גערום.

מיר פֿינדען זיך אלע גאָט צו דאַנקען געוונד. די עלטערען און זיחק מאיר
גערוסען דיר פֿון טועפֿסטען האַרצען און פֿרונען זיך זעהר מיט דיין ברועף. זיחק
מאיר לערענט זעהר פֿלייסונג, די לעהרער פֿון תלמוד תורה זענען זעהר מיט איהם
צופֿרעדען.

זי געוונד און שרעב אלע וואָך, מיט וואָס די וועסט פֿערגענוגען פֿערשאַפֿען די
עלטערען אין מיר

דיין גלוקוויינשענדיגע שוועסטער

הנה.

3.

וואַרשע, דעם 18 מערץ 1908.

טייערע עלטערן!

אין האָב איך נאָך געוואָלט שרעבען אווערנעכטען, גלויב ווי אין בין אָנגעקומען
זעהר, אָבער אזוי ווי אינזער קרוב שמואל לויב האָט מיר צוגעזאָגט, אז אין וועל און
גלענען געפֿונען אַרבווט, האָב אין שוין געוואַרט ביי הינט, פֿרי אין זאָל אין קענען
שרעבען נישט נישט. און הינט קאָן אין איך שוין טאַקו מוטטוילען, אז אין האָב שוין
געקומען אַרבווט. דערווייל נעהם אין 5 רובעל אַ וואָך, אָבער דער מיסטער האָט מיר
צוגעזאָגט, אז אויב אין וועל אַרבווטען פֿלייסונג און מיין אַרבווט וועט איהם געפֿעלען
ווערען, וועט ער מיר אין גלענען העכערען מיין לויין. זעלבסטפֿערשטענדליך וועל אין
מיך סטאַרען צו פֿערדענען וואָס מער. אין פֿערהאָף, אז אין גלענען וועל אין קענען
אָנהויבען אין צוצושוקען בוסלעכווייז געלד.

אין האָב זיך דאָ געזעהן מיט מאיר'ן, הנה דער וועשערנעם זיין. ער און שוין
און וואַרשע אַ צייט און איז שוין דאָ נישט בעקאַנט מיט אלץ. ער האָט מיר צוגעזאָגט
צו געהן מיט מיר און די פֿרענע שטונדען פֿון דער אַרבווט און מיך בעקענען מיט
דער גרויסער שטאַרט, און וועלבער אין פֿינאל מיך אונט זעהר פֿרעמד און עלענר.
געבטען בין אין מיט איהם געווען אין אַ אַווענד-שילע, וואו מען לערענט אונטער
אַרבווטער ווי אין פֿערשווערענע וויסענשאַפֿט.

מער האָב אין נישט פֿאַרלויפֿונג קיין נישט. גרועסט דעם ברודער ברויך און

דאָס שוועסטערל דבורקה. ענטפערט מיר גלעד, וואָס הערט זיך צו אַמך און וואָס
אידר טאָט. בלייבט געזונד און גלוקליך, ווי עס ווונשט אַמך אַמער זיהן.
משה.

4.

וואַסבראָו, דאָס 21 מערץ 1908.

לועבער, טייערער זיהן!

דין ברועה האָט אונז דערפֿרגעהט. מיר האָבען שוין נישט געוואוסט וואָס אַנבער-
צוקלערען די גאַנצע דריי טעג, פֿאַרוואָס פֿון דור און נאָך נישטאָ קוין ידיעה.
עס פֿרגעהט אונז זעהר וואָס די ביזט בשלום געקומען און וואַרשע און די האָסט
באלד בעקומען אַרבייט. מיר האָפֿען, אז און וואַרשע וועסטו גילער קומען צו אַ תּכּלית
און וועסט ווערען מיט דער צייט זעלבסטשטענדיג און נישט דאַרפֿען זיין שטענדיג אַ
קנעכט ביי יענעם.

מיר דאַנקען דיר זעהר פֿאַר דיין גוט האַרץ, פֿאַר דיין גוטען ווילען און צו
אונטערשטיצען. הלואי זאל נאָט געבען די זאַלסט ווערען אַנעווער, וועלען מיר געוויס
גוט האָבען צו וואַרען אויף דער עלטער. פֿאַרלוויפֿונג אָבער, ווען די פֿערדענסט נאָר
5 רובל אַ וואָך, ביזטו נאָך נישט אומצוטאָנד אונז צו שטיצען. אזא יונגעראַמאן ווי די
דאַרף אַלען זיין אַ בעל־הוצאַה און וואַרשע אויף וואַהנען, עסען און קלודען זיך פֿונק
רובל אַ וואָך. די זאַלסט שפֿאַרען פֿון זיך, פֿערלאַנגען מיר הלילה נישט. אַ יונגער מענטש
דאַרף שאַנעווען זיין געזונד און נישט זשאַלעווען פֿאַר זיך אַלץ וואָס און נישט. פֿאַר
אונז זאָג נישט, מיין טייערער, כל זמן נאָט וועט מיר שענקען כּח צו אַרבייטען, וועט
אונז גוט פֿעהלען הלילה קוין שטוקעל ברויט אויף דער עלטער.

חנה דער וועשערין האָב אַך אַבגעגעבען אַ גערום פֿון אידר מאַרץ, האָט זי זיך
זעהר געפֿרגעהט.

די טהומט זעהר גוט, מיין קינד, וואָס די פֿערברענגסט מיט מאַרץ, וויל ער
און ווירקליך זעהר אַנאַשטענדיגער יונגעראַמאן. און צו גרויסע שטאַרט ווי וואַרשע,
וואו עס זענען דאָ פֿערשוועדענע מענטשען, אַ גוטע, אַ שלעכטע, דאַרף מען זיין
זעהר פֿאַרוויכטונג מיט בעקאַנטשאַפֿט. מיר האָפֿען, דאָס די וועסט זיך קוונמאַל נישט
אויפֿקאָמפּאַנירען מיט אַזעלכע חברים, וועלכע זאָלען זיך הלילה אַראַבפֿיהרען פֿון
בלייבען ווען.

זי געזונד און שטאַרק, שרייב אונז אַלץ וואָך.

מיט אונגעדולד ערוואַרטען מיר צו הערען פֿון דיר גוטע בשורות.

דיינע עלטערן.

ג. ב. די מאַמע, דבורה און שרה גרויסען דיר פֿון טועפֿסטען האַרצען.

5.

ווילנא, דעם 15 מאי 1908.

מען טוערע פרוי סאניע!

איך פוהל מיט וואס פאר אַיאונגערולד די ערווארטעסט מען ברועה. דערבער
אמל איך מור צו שרייבען דיר וועגען מען קומען בשלום אין ווילנא. באלד אין דערפרוה
בון איך ארענגעגאנגען צו הערן עפשטון און געשעפט, וועלכער האט מיר זעהר גען
אויפגענומען און האט מיר פֿארעלעגט א שטעלע אלס פֿערקויפער ביי איהם און מאני
פֿאקטור-געשעפט. מען לאָהן און נאָך פֿארלויפֿונג אונגעשטומט, וויל דער פֿרוניצופאל
זול ערקונדיגען אין אונגעראַעניגע זיך אין מינע פֿעהיגקייטען. מיר ביינע וויסען דאָך, ווי גוט
אין ערנסט איך האָב געארבײט ביי אונז אין גראַדניע, אין ווי געאַכטעט איך בון געוועזען
ביים פֿרוניצופאל, דערבער קאָנען מיר האָפען, דאָס איך דאָ וועט דער פֿרוניצופאל
מיט מיר צופֿרעדען זיין און וועט מיר בעלויבען נאָך מען ווערט.

דער הער עפשטון שינט אַאַרענטלויכער מענטש צו זיין און זיין געשעפט און
גוט אוועקגעשטעלט.

איך וויל האָפען, דאָס גאָר און גילען זאָל איך דיר אַרויסרופֿען מיט אינגער
הנהלען אין ווילנא, און מיר וועלען חוועדער צוזאמען זיין, וואָס איז מען העכסטער און
בעסטער וואוינט.

קיש הנהלען אין זאָג איהר, אַז דער טאטע בענקט נאָך איהר און וויל איהר
זעהן. שרייב מיר באלד וועגען אייער געזונד און ווי איהר פֿערברענגט די צייט.
זי מינטער אין פֿרגעהלך, שפּאַציר אלע טאָג אַ פֿאַר שעה מיט הנהלען. און
גילען וועלען מיר זיך וועדער זעהן.
זינט געזונד און שטארק!

פֿון מיר, אייער חנן.

מען אדרעס און פֿאָלגענדער:

Н. Шперлингу для Х.
ВИЛЬНО,
Нѣмецкая ул. д. 16.

6.

גראַדניע, 18 מאי, 1908.

טייערער חנן!

דיין ברועה האָב איך ערווארטעט מיט אינגערולד, ווי מען ערווארטעט משוחין.
איך קען דיר גאָרנישט פֿארשטעלען ווי גרויס איז מען בענקשאַפט צו דיר, צייט די בײַט
אַבגעפֿאַהרען. גאנצע טעג האלט איך נאָר און און טראַכטען וועגען דיר, וואו איך קענד
זיך אין ווענדע זיך פוהל איך אליין, אַז די פֿעהלסט מיר. מיט דיין ברועה אַבער האָסט

מיך מסש מ'האט געווען. דיין ברועה האב איך שוין געוויס צעהן מאל געלעזען, און יעדע דעם מאל, ווערענדיג אונד לעזן, קומט מיר פאר, דאס איך זעה דיך און רעד מיט דיר מיטגליד. הנה'לע קוישט דעם ברועה און פראגעט: וואס שרייבט דער טאטע? ווען וועט ער קומען? זי איז נאך צו דאנקען פאלקאם געזונד. עסט צו דער צייט און שפאצירט אלע טאג.

גרויס איז מיין שמחה דורך דער האפנונג, וואס די האפט מיר געגעבען, אז און גיכען וועלען מיר קענען ווערער זיין צוזאמען און פיהרען א רוהיגעם לעבען. פארלויפונג בעיאונרוהיגט מיך אבער דאס, וואס די בויט און א פראמדע שטארט גאנץ אלען, נאר גלענד, קארג נישט אמתגענומען אויף א גוטע וואהנונג צווישען אנארגענטליכע און א אנשטענדונגע פאמיליע, וואו די זאלסט זיך אויך קענען בעקעסטונגען. אויך ראט דיר דורכאויס אים נישט צובעקעסטונגען זיך אין א רעסטאראן, זאל בעסער קאסטען טיערער אבוי צו בעקומען גוטעם און פרושעם עסען. אויבערהויפט זאלסטו נישט זשאלעווען קיין זאך פאר דיין געזונד! זי נישט אויסגעריבענט מיט דער הוצאה, עס, טרונק, און שלאף צו דער צייט און הארעווע נישט אויבער די כחות. טרונק אלע טאג מולך און דערפרוה און פאר-גאסט. מאך זיך א צייט צום שפאצירען, ווען די בויט פריי.

שריבט מיר צונוי מאל א וואך, און וועל דיר פונקטליך אויף יעדער ברועה ענטפערן, לעב וואהל, זיי געזונד!

ווי דיר ווינטשט דיין לועבענדע און גלוקווינשענדע פרוי

היינע.

7.

ווילנא, 10 יולי 1908.

טיערסטע סאניע!

וואס איז די אירואכע, וואס איך האב פון דיר גאנצע אכט טאג קיין ברועה נישט געהאלטען? וויססטו דען נישט, אז דיין לאנגער שטולשווינגען בעיאונרוהיגט מיך? און וויססטו וואס אויבערצוטראכטען?

שריבט מיר גלויב פון דיין געזונד אין פון אינגער לועבער הנה'לען. וואס טאמט איהר? ווי פערברענגט איהר די צייט? מאריגען שוק איך דיר ארויס דורך פאסט 50 רובל. שרייבט פאלד א קבלה אויף דעם געלד.

דיין תשובה ערווארטעט מיט אונגעדולד דיין

עבונג-לועבענדער פאן

היין.

8.

נירנא, דען 12-טען יולי, 1908.

טייערער חנו!

דיין ברועף פון 10-טען ד. מ. האָב איך נאָר וואָס ערהאַלטען, און איך אַמל מוך
באַלד עי בערהוינגען דיר מיט מיין ברועף, האָטש איך האָב ערשט נאָר קוּון ציפּט נישט
צו שרייבען. ווייל איך דאַרף הנה'לען געבען עסען. נאָר איך וויל נישט פֿערשפּעטונגען
די פּאַסט, דערנאָך וועל איך אונט זעהר קורץ שרייבען.

איזמאָסט האָסטו זיך אזוי בעאונרוהונט, טייערער חנו, מיר פֿוהלען זיך נאָט צו
דאַנקען פֿאַלקאָם געזונד, אַלעס איז און דער בעסטער אָרדנונג, און האָב דיר איך
פֿאַרוגע וואָך געשריבען און איך פֿערשטעה נישט, פֿאַרוואָס די האָסט מיין ברועף נישט
ערהאַלטען. געוויס איז דער ברועף פֿערלאָרען געגאַנגען אויף דער פּאַסט.
בערהוינג זיך, פֿערבלעב געזונד און שרייב פֿונקטליך.

דיין סאַניע.

9.

ניו יאָרק, 20-טען מאי, 1908.

טייערע און לועבע העלענא!

גענדליך פון און געקומען צו מיין געווינשטען צועל און איך שוק דיר אַרויס אַ
שופּסקאַרטע פֿאַר דיר און פֿאַר אונזערע קינדערלעך זאָלען געזונד זיין. אַט וועלען
מיר וועדער זיין צוזאַמען און טאַקן דאָ און אַמעריקע, און דער פֿרייער לאַנד, דאָרט
וואו מיר יודען פֿוהלען זיך איך טענשען גלייך. ווער ווייס, אפשר וועט נאָך אונזער
דור'ל אַמאָל זיין אַ מינוסטער און אַמעריקע, און אונזער דבורה'לע אַ באַרענעסע?...

און שוק דיר גלייכצייטיג איך אַינזונעוונג אויף 200 רובל, און באַלד וויר דו
וועסט ערהאַלטען די שופּסקאַרטען מיט'ן געלד, זאָלסטו זיך מאַכען ריזעפֿערטונג און
אַרויספֿאַהרען און אַ גלוקלובע שעה.

די מעגל פֿערקויף, בכלל דאַרפֿסטו נישט שלעפּען מיט זיך קיין איבערונגע זאָען.
ניו יאָרק איז נישט טובאַלק, דאָ קרוענט מען ברויך השם אַלין, וואָס טען פֿער, אַנטט, טען
דאַרף נאָר האָבען דעם דאָלאַר און קעשענע.

שופּסקאַרטען שוק איך דיר פֿון דער ניווועער קלאַס, בכדי אַיך זאָל זיין בעי-
קומען צו פֿאַהרען און איהר זאָלט נישט געברויכען די לועבהאַרציגע בעדער און דיטש-
לאַנד. שרייב באַלד אַ תשובה. פֿאַר'ן זעצען זיך און האַטבורג אויפ'ן שוף טעלעגראַפֿון
מיר, און וועל דיר ערוואַרטען און קעסעלאַררען.

מיט אינגעדולד ערוואַרטעט דיין קומען מיט גלוק צוזומען מיט די קינדערלעך
זאָלען געזונד זיין דיין מאַן

חיים נאָלדשטיין.

II פריינדליכע ברײַען.

10.

ביאליסטאָק, 5 אױגוסט 1908.

טייערער פֿרײַנד!

מיט פֿרײַדע און מיט דאַנק שוק איך אײַך אױצט אָב די 100 רובל, װעלכע אונד האָט מיר געבאַרגט, ווען איך בין געווען אין אַ נױט. נאָט האָט מיר ווירקליך דורך אײַך געהאַלפֿען. מיט די געבאַרטנע 100 רובל האָב איך פֿערברױטערט מיין ווערקשטעל, און האָב צוגענומען צוויי געוועלען, נעקױפֿט אַפּוסעל מאַטעריאַל, און די געשעפֿטען האָבען זיך באלד אָנגעהויבען צו פֿערבעסערן. אױצט האָב איך נאָט צו דאַנקען פֿרײַנד און האָב שוין איך ביסלעכוועז אױסגעצאָהלט מינע חובות. איך קאָן דערנעבער האָפֿען, אַז אין גיכען וועל איך קאָנען רוהיג לעבען מיט מיין פֿאַמיליע.

איך געבֿין פֿאַר אױבערזױ אױסצודרוקען מיין דאַנק פֿאַר אײַער קאָד, וואָס אונד האָט מיט מיר געטהון מיטן באַרגען דאָס געלד. איך גלױב, אַז אײַער צופֿרױדענהײט פֿון דעם, וואָס אײַך האָט געלונגען אַנאָנטערדרוקטע יודישע פֿאַמיליע צו אױנטערשטאַצען, וועט פֿאַר אײַך אַלס בעסטער דאַנק-אױסדרױק דױענען!

זײַט געוונד אין שטאַרק, לעבט און פֿערגענוגען, זאָל אײַך נאָט העלפֿען פֿאַר אײַער ניש האַרץ צו טהון אָפֿטער מענשען טיבות, און זאָל מיר נאָט צושונקען אַ געלעגענהײט אײַך אַמאָל אַפֿודענען ניש הם ושלום און אַ נױט, נאָר און אַ נױטען אױפֿן, אײַה״ש בײַ אײַערע קינדער אױף די חתונות.

אײַער אַבונשעצענדער, דאַנקבאַרער און גלוקוונשענדער פֿרײַנד

ברוך עדעלשטיין.

11.

לאָדו, 5 אפריל, 1908.

טייערסטע רבקה!

אַלס איך בין און אַרעם געווען, בױטו מיין בעסטע פֿרײַנדן געווען, פֿאַר דיר פֿלעג איך אױסדערצעהלען אַלין, וואָס אױפֿן האַרצען, און יעצט אַז איך בין און לאָדו, בױטו איך די אױנצונגע, פֿאַר וועלכע איך מוז אױטשרײַבען אַלין, וואָס בײַ מיר קומט פֿאַר. און דעווען ברענען טױל איך דיר מיט אַ וויכטיגע נעמעס: מיר קומט מױל טוב, איך בין אַ בלה געוואָרען. מיט מיין חתן האָב איך זיך בעקענט אױף אַ חתונה, און בין אױס געפֿעלען געוואָרען, ער מיר אױך. שױן צוויי מאַנאַט, אַז מיר בעגעגענען זיך פֿאַסט יעִ דען טאַג בײַ דער יונגער פֿאַר-פֿאַלק, אױנזערע הערצער זענען געוואָרען פֿון טאַג צו טאַג געהעטער... און מיט דרע טעג צירוק האָט ער מיין האַנד געבעטען, וועלכע איך האָב אױס צוואַסען מיט מיין האַרץ נאָר אַהן צווייפֿעל באלד געגעבען...

שמעך רבקה! מר פֿערדריסט, וואָס די בויזש נישט דאָ אין לאַדוּ און די קאָנסט
 נוט זעהן מין דודן! ער איז שוין קלוג געבילדעט, אַרענטלונד אין זעהר אנשטענדיג,
 דערצו האָט ער זעהר אַ שענעם פּאָסטען און אַ פּאַבריק אלס בוכהאַלטער אין קאַרעס-
 פּאַנדענט.

איך האָף, אז אונד וועל מיט איהם לעבען זעהר אַ גלוקליכעם אין אַ צופּרודעס
 נעם לעבען. אין צוויי חדשים ארום וועט בני אונז זיין חתונה, אויף וועלכער אונד וועל
 דיר צו דער צייט אַנאָמלאָדונגס-בילעט שיקען, נעחום וועלט אונד זיך גלוקלונד שעצען,
 ווען די וואָלסט געקאָנט קומען צו מיר אויף דער חתונה, אונד צווייפּעל זיך אָבער זעהר,
 צו די וועסט האָבען די מעגלעכקייט.

וואָס מאַכסטו, רבקה, וואָס הערט זיך בני דיר? האָסטו עפעס נישט געטע, טאָ
 שרייב וואָס גיכער, מיט דעם וועסטו ערפּרעהען דען דורך שטאַרקלעבענדיק פּריינדן
 פּראַניאָ.

נערום פּריינדלונד און מין נאָמען דען לעבע מיטער און אלע אינווערע נישט
 פּריינד און בעקאנטע.

12.

זדעסא, 10 אפריל, 1908.

לועבסטע פּראַניאָ!

איך גראַטוליר דיר פֿון טועפּסטען הערצען און ווייניג דיר צוויי גלוקלונד צו זיין
 מיט דעם, וואָס די האָסט מיט דען האַנד בעגלויקט. לאַדוּ איז פּאַרט אַ גלוקליכע שטאַדט!
 די בויזש דאַרט אין גאַנצען אַ האַלב יאָהר, און האָסט שוין אזא גלוקליכע פּאַרטנער געשלאָסען.
 אונד האָב גלייך אלעמען אָנגעזאָגט די פּראַעהלובע נישט, און אלע ווייניגען דיר
 גליק, ווי די בויזש ווירקלונד ווערט.

אונד האָב מיר קוויטמאַל נישט פּאַרגעשטעלט, אז אונד זאל נישט זיין בני דיר אויף
 דען האָכצייט. מען קאָן אָבער גאַרנישט אויסרעכענען! אָט בויזש גאַר אין לאַדוּ, צוויי
 ווייט פֿון אונז, אין אונד קאָן גאַרנישט דענקען וועגען פּאַרהען אזא שטרעקע. די ווייט,
 ווי אונד בון צויענדיגען צו מיין ארבייט. דערפּאַר אָבער קאָן אונד דיר פּערשפּרעכען, דאָס
 דער טאָג פֿון דען חתונה וועט בני מיר אַ יום טוב זיין. נישט אוימויכט בויזש מיר אַזוי שרעק
 אַ האַרץ פֿיהלט אַ האַרץ!

נערום דען דודן און מין נאָמען און גיב איהם אונזער מין גראַטולאַציען!
 בני מיר איז אלע פּאַרלויפּונג „פּאַסטאָראָמו“, מען ארבייט, מען עסט, מען
 שלאָפט, מען שפּאַצירט אַביסעל פּאַרנאַכט, קיין בעזאָנדערע נישט גומט אַם נישט
 לעת עתה.

זי געהער, און לעב גלוקלונד, ווי דיר ווייניג אונזער דענע דורך שעצענדיק
 רבקה.

III ליעבע-בריעה.

13.

סלאַצק, דעם 25-טען מאי 1908.

פֿועל געעהרטע אין הייבנעשעצטע פֿרעילון מרים ראָזענשטויַן!

האַטשט אַיך בון נאָך מוט אַיך נישט זעהר נאָהנט בעפֿרענדעט, דאָך נעהם אַיך מיר דעם מוט צו שרעבען צו אַיך אַ ברויעה, מוט דער האָפֿנונג, אז איהר וועט מיך געדולדונג און סהערען, און ווער ווייז, פֿולעכט וועל אַיך אַיך זוכה זיין צו ביקוּט טען פֿון אַיך אַנענטפֿער, וועלכען אַיך טאָר נישט פֿאַרלויפֿונג וואַנען צו ערוואַרטען. און קודם כל שוק אַיך אַיך מיין בעסטען הערצלעכסטען דאנק דערפֿאַר, וואָס אַיך מינע גרויסען, וואָס אַיך האָב אַיך געשוקט און מינע ברויעה צו מיין מוהמע וועלכע וואָהנט און אַיך געבורטס-שטאָרט, דענט איהר געווען אזוי גוט מיר אַיך צו ענטפֿערן מוט אַ פֿרענדלעכען גרויס, וועלכער און פֿאַר מיר אזוי טיער און לועב. טאָר דאָס האָט מיר אויס צוגעגעבען מוט און ענטשלאָסענהייט זיך צו ווענדען צו אַיך פֿאַר יענלעך מוט אַ ברויעה.

אַיך מוז אַיך זאָגען, געעהרטעצטע פֿרעילון ראָזענשטויַן, אז די עטלעכע וואָסען וואָס אַיך האָב פֿערבראָכט בי מיין מוהמע און אַיך געבורטס-שטאָרט, וועלען פֿאַר מיר אַיך עבונג בלעבען טיער, דען זיי האָבען מיר געגעבען די מעגלעכקייט זיך צו בעקענען מוט אַיך. ווען אַיך וואָלט נישט מורא געהאַט, טאָמער וועט איהר אַיך מיר בעז ווערען און טאָמער וועט איהר מינע ווערטער האַלטען פֿאַר פֿאַלשע קאַמפֿלומענטען, וועלכע דאָס רוב פֿוסטע ווינע לעט האָבען לועב צו רעדען צו פֿרויען, וואָלט אַיך אַיך זאָגען אַרויסגעזאָגט, אז איהר האָט אַיך מיר געמאַכט אַ גרויסען אינדרוק מיט אַיך פֿערשטאַנד, מוט אַיך אויפֿהרונג. מוט אַיך אַרט בענעהמען זיך און מוט אַיך גאַנצער ערשטינג. אַיך האָב און אַיך געפֿונען יענעם פֿרויען-טיפֿ, וועלכער האָט שטענדיג צוגעצויגען מיין האַרץ, און וועלכען אַיך האָב מיר שטענדיג פֿאַרגעשטעלט אַלס דעם אַדעאל פֿון אַ פֿרוי.

ענטשולדיגט מיר, טיערע פֿרעילון, וואָס אַיך ערלויבט מיר אזוי פֿועל, אַיך גלויבט מיר, אז אַיך רעד דאָ אַפֿעהערצונג און ערנסט. אַיך מוז מיך פֿאַרלויפֿונג בענען גענען דערמוט און דארף נישט מעהר שרעבען. אויב איהר וועט זיין אזוי הייבמייניג און מיר ענטפֿערן האָטשט אויטונגע ווערטער, וועל אַיך האָבען אַ בעווייז, אז איהר האָט מיין ברויעה פֿרענדלעך ענטפֿאַנגען. אַיך וועל מיך דאן פֿוהלען אַמת גלוקלעך, דען מיין איינזיגער וואונט און אויס צו ווערען אַיך דער בעסטער נייטער פֿרענד.

מוט דער גרעסער ציטינג

דיר מיין פֿרענד.

14.

לובלין, דעם 1-טען יוני 1908.

בעכטער אין געעהרטעסטער פריינד דוד פריינדערנא

אין דאנק און זעהר פאר אונזער לעבענסווייניגען ברועף. און גלויב און, אז איהר דעם אפגעהערצונג און דערזעהר וועל און אויך דערזען מיט אונז אפגען. און מוז מיך מודה זיין, אז איהר האט אויף מיר געמאכט א שטארקען אימפריז, און פון זינט און האב ווי מיט אונז בעקאנט, האב און וועגען אונז פועל געקלערט: וועגען אונזערע אנשויאונגען און אריינגעזעצטע מיטווייניגען ברויך צו פארשעדיגע לעבענס-פראגען, וועגען דעם, ווי איהר קאנט ווי שיען האלטען אין א געזעלשאפט און פריינד אונטערזעהענדיגע שפראכען, וועגען אונזער בילדונג און קענטניש א. ו. וו.

דערזעהר וועל און מיך נישט שעמען ווי מודה צו זיין אפגען, צו דעם ערשטע באל און לעבען האב און בעגעגענט אזא מענטשען ווי איהר, וועלכער פארמיננט און ווי די זאלע דערמאנהעט און פועל אנדערע מעלות. צו זיין בעפריינדעט מיט אזא בענטשען ווי איהר האלט און פאר א גלויב, און דערזעהר נעהם און גלויב און אונזער פארשלאגן; און ווענדונג וועל און אונזער פריינדשאפט צו מיר, בעט און אונז אויך צו זיין וועל און מיין פריינדשאפט צו אונז, און מיר קאנטען פון היינט און פריינדען א עפטערע פריינדלעכע קארעספאנדענץ.

שריפט מעהר און בעשריפט מיר, ווי איהר לעבט, ווי איהר פריינדענט אונזער פריינדע ציט פון דער ארבוט, צו אונז איהר שנייע בוכער און וועלכע א. ו. וו. אז און וועל דערהאלטען פון אונז אויספריינדלעכען ברועף. וועל און אונז אויך בעשריפט בען אויספריינדלעך מיין לעבען און מינע בעשעפטיגונגען, אויב דעם וועט אונז אונטער-דעזערען. פארלויבונג פריינדען און מיין ברועף דערמיט און ווינט און גלויב.

און בון בעכטען אונטער געזען מיין אונזער מוהמע. ווי וואונדערט ווי, פארזעהט איהר האט איהר די לעצטע צייט נישט געשריבען. אלס און האב איהר געזענט, דעם און האב פון אונז דערהאלטען א ברועף, האט ווי א שמועלעל געהאן און געזענט: "אהא!" וואס דעם האט געהאט צו בעדייטען פריינדע און נישט. דאן האט ווי מיך געפריינדעט, צו און וועל אונז קענטפערן, און אלס און האב איהר געענטפערט: יא, האט ווי מיך געבעטען צו גרויסען און איהר נאמען.

צו קלערט איהר נישט אמאל און גלויב ווערער צו בעזוכען אונזער מוהמע ?

מיט פריינדשאפט און עהרע

מרים ראווענשטיין.

15.

פלאצק, דעם 4-טען יוני 1908.

טעיערסטע אין געעהרטעסטע פריינד מרים !

אונזער ברועף, אויף וועלכען און האב אזוי איינגעדילדונג געווארט, האט מיך

העכסט-גלוקליך געמאכט . איך האָב אַפּילו געפּוהלט , אַז איהר סומפּאט ווּזרט מיט מיר , איך האָב דאָס דערקאַנט פּון איינער בעציהען זיך צו מיר די עטלעכע וואָכען , ווען מיר פּלענען זיך אַפט טרעפּען , דאָך האָב איך נישט געוואָנט צו האָפּען , אַז איהר זענט אַז מיר בעוואַרעם גענוגט ; און אום זיך נישט אַבצונאַרען , האָב איך מיך בעמיהט זיך אַפּו צורעדען , אַז איהר בעציהט זיך צו מיר אַליי אונט ווי צו אַלע אַנדערע . אונט , לויט ענענדיג איינער ברועף , האָב איך זיך אַבערציינט און די ריכטיגקייט פּון דעם בעוואַוס-טען כלל : יעדעס שטאַרקעס געפּוהל פּון אַיין זינט ריכט אַרויס אַזא עהלוכעס געפּוהל פּון דער אַנדערער זינט .

יא , טייערסטע מרים , אונט נאָך איינער אונשאַצבאַרען ברועף , וואָג איך מיך אַרויסצוואַגען אייך מיין גאַנצעס האַרץ , וועלכעס איז פּול מיט שטאַרקע ליעבעס-געפּוהל-לען צו אייך . איך האָב זיך און אייך פּערלועבט גלייך פּון דעם ערשטען מינוט , ווי איך האָב אייך דערועהן , און וואָס מעהר איך האָב זיך מיט אייך בעקאַנט , וואָס מעהר איך האָב זיך דערוואוסט איינער האַראַקטער , איינער אַונגעשאַצען , איינער פּאַרשטאַנד א. ז. ו. פּלען מעהר האָב איך אייך ליעב בעקומען .

און די עטלעכע וואָכען , וואָס איך בין געווען און איינער געבורטס-שטאָרט , האָו מיר פּלענען זיך אַזוי אַפט טרעפּען , האָב איך געהאַט די מעגלעכקייט זיך מיט אייך צו בעקענען . איך רעכען , אַז און דער זעלבער צייט האָט איהר שוין אייך בעוואַונען זיך צו בעקענען מיט מיר אויף וויפּועל עס איז נויטיג , אום צו וויסען מיין האַראַקטער און מינע אַונגעשאַפטען . איך האָב אונטער דער נאַנצער צייט בין הינטונגען טאַג זעהר פּועל געקלערט וועגען אייך און איך בין געקומען צו דער אַבערציינונג , אַז נאָר מיט אַזא מענשען ווי איהר וואָלט איך געקאַנט גלוקליך דירינגען דעם לעבענס-וועג . אייך האָף איך , אַז איהר , אויף וויפּועל איך קאָן אייך , וואָלט געקאַנט גלוקליך זיין מיט מיר . פּאַר אַזא מענשען ווי איהר בין איך בערויט צו ווירמען מיין גאַנצען לעבען , אום אייך גלוקליך צו מאַכען . דערווער געהט איך מיר דעם מיט צו בעטען איינער האַנד , טייערסטע מרים ! איך ליעב אייך מיט די גאַנצע קרעפּטען פּון מיין האַרץ . איך פּוהל , אַז איך וועל אַהן אייך נישט קאַנען לעבען . אויב איהר ליעבט מיך אייך האַטש עט-וואָס , - פּאַראַונגט איינער שוקואל מיט מינעס און איך האָף , אַז מיר וועלען ביינע גלוקליך זיין .

טייערסטע מרים ! איהר פּרענט מיך , צו איך רעכען נישט און גיבען וועדער צו בעוואַונען מיין מיהמע ? - דאָס ווענדט זיך אַן איינער ענטפּער : אויב איך וועל בעקומען פּון אייך אַ גלוקליכען : "יא" , וועל איך וואָס שנעלער קומען צו זעהן זיך מיט אייך און בעטען איינער האַנד ביי איינער פּאַטער , וועלכער וועט געוויס נישט געהן קענען איינער ווילען . איך ערווארט דערווער איינער ענטפּער אַונגעדאָליג און פּאַר-האָף , אַז ער וועט נישט פּאַרשפּעטונגען און וועט מיר בראַנגען מיין פּאַלשטענדיגען לעבענס-גלוק .

פּאַרלויפּונג , וואַרטענדיג אויף איינער ענטפּער , בין איך אַזוי אויפגערענט , אַז איך בין נישט אומשטאַנד צו ערפּוילען איינער פּוטע , צו בעשרעבען אויספּוהרליך מיין אַרש-

לעבן. אויב מיר וועלען זיך אין גיבען זעהן, וועלען מיר בודע מונדלויך דערצהלען
אונזער דעם צווייטען אלץ, וואס וועט אינו אונטערשטענען.
מיט ליעבע און אונגעדולד

דוד פֿינבערג.

16.

לובלין, דעם 10-טען יוני 1908.

טענערסטער בעסטער פֿרענד דוד!

אזער מיזט מיר ענטשולדיגען, וואס איך האב איך און איך לאנג געצוואונגען צו
דארטען אויף מיין ענטפער. איך שטעל מיר פֿאר, ווי אונגעדולדיג אזער זענט געווען
אין ווי אזער האט פֿערבראכט די טעג, ווארטענדיג אויף מיין ענטפער. איך ווייס נאכץ
גוט, אז איך האב געטהון שלעכט, לאָזענדיג איך דארטען אזוי לאנג; אָבער וואָס זאל
מען טהון, אזער דארפֿט דאָך אלעו פֿערשטעהן, אז צו בעשלועסען אזא זאך, פֿון
וועלכער עס ווענדט זיך דאָס נאנצע קונפטונגע לעבען, איז זעהר שווער. דערזיבער
האָב איך די טעג פֿערבראכט נושט אין קוין בעסערען צושטאנד ווי אזער. פֿון אונן זענט
האָב איך געפֿוהלט, אז איך ליעב איך ווי אזער מיך, אז איך וועל נושט זיין אומ-
שטאנד איך צו ענטפערן: „נוין“, פֿערט נאָך, אז איך האָב נושט לחלוטן קוין סָבָה צו
ענטפערן: נוין; פֿון דער אנדערער זענט אָבער האָב איך זיך געוואלט בעקלערען, בע-
טראכטען אויספֿוהרליך אינער לאגע, אינער חארצקטער, אינער אינגעשטעטען, אום
צו זעהן, צו פֿאסען מיר אינער פֿארן צווייטען? צו וועלען מיר צוואַסען קאָגען לעבען
גלוקליך?

איך האָב דערזיבער די לעצטע טעג זעהר, זעהר פֿועל געקלערט וועגען איך,
זי איך וועגען זיך. סוף כל סוף האָב איך אָבער דערפֿוהלט, אז מיין נאנצעם טראַכט-
טען איז אומזוט און איבערניג, ווייל איך ליעב איך צופֿועל און איך קאָן איך נושט
ענטזאגען. איך אעל מיך דערזיבער צו שרייבען און בעטען איך: קומט צו פֿאָהרען צו
אינו, וועלען מיר זיך נאָך אַטאַל זעהן, זיך בעסער בעקענען אינער מיטן צווייטען,
און אויב מיר פֿאסען ווירקליך אינער פֿארן צווייטען לויט אינערע חארצקטערען,
וועלען מיר נושט געפֿונען קוונט שטערונג צו פֿעראַווינגען אינערע בודענס לעבען אין
אונס. איך העבען אויך ווי אזער, אז מענע עלטערן וועלען גאַרנושט האָבען קענען
ענווער וועלען, דען זיי האָבען מיך זעהר ליעב, און מיין גלוק איז ווער גלוק.
אלע קומט צו פֿאָהרען וואָס גיבער.

די איך אַמת-לועבענדיג

מרים ראָזענשטאַן.

IV חתן בלה בריעה.

17.

בלעזק, דעם 20-טען יולי 1908.

מתן טעקסטע, לועבסט מרים!

איך אמל דור צו שרעבען, האָטש און בון נאָר וואָס געקומען צו פֿאַהרען און
בון נאָך זעהר מועד פֿון וועגן. דערנאָכער וועט מתן ברועף אוצט זמן גאנץ קירן, דען
אין וויל דור נאָר מעלרען, אז אין בון געקומען צו פֿאַהרען פֿאַלום אהום און דור
בעטען, אז דו זאלסט מיר אויך נלעך ענטפֿערן און מיר שרעבען אלע טאָג האָטש
עטלעכע ווערטער, כדי אין זאל שטענדיג וואָס עס הערט זיך ביי דור.

טעקע מרים! אלס אין בון פֿון דור אוועקגעפֿאַהרען נאָך דו עטלעכע וואָסען
זען אין האָב פֿערבראָט ביי אונד און הויז, וואו אין האָב גענאָסען אזוי פֿועל גלוק,
זענענדיג מיט דור צוזאמען, - האָב אין פֿלוצלונג דערפֿוהלט וואָס שטאַרקע בענקשאַפט
נאָך דור. דעם גאנצען וועג האָב אין זיך געפֿוהלט זעהר שלעכט, רובֿטוג וו אין
וואָלט עפעס פֿלוצלונג פֿעראַוואַמט געוואָרען. אין וואָס נישט, וו אין וועל קאָנען
לעבען אָהן דור דו גאנצע צייט, ווען מיר וועלען מווען בלעבען געשוידט, ביי מיר ווע-
לען זיך אויף עבונ פֿעראַוואַנגען. ליעבע מרים! אין וואָרט אויף יענע צייט אונגעדולדניג.
און האָטש וו אין גאנץ קירצע, דען וו אין בעשטומט געוואָרען אויף צוויי טאָגאַטען
צוים, דאָך וועט וו מיר שונען וו אַנאַבונקעט.

אין בעט דורך דערנאָכער, טעקע מרים, ל, מיך נישט פֿערגעסען און אונגעדינגט
מיר שרעבען טאָג טעגליך. אין וועל דור שרעבען אלע טאָג אין וועל דור דער-
צעהלען אלץ וואָס אין לעב אונדער, וואָס אין קלער, וואָס עס קומט פֿאַר ביי מיר
א. ו. וו. דען אוצט, ווען אין בון אזוי גלוקליך דורך צו האָבען פֿאַר מתן אויסער וועהל-
טע, וויל אין פֿאַר דור נישט האָבען קיינע סודות. אין וועל דור אין מינע ברועף אויס-
זאָגען מתן גאנץ האַרץ, ענטדעקען מתן גאנצע נשמה, כדי מתן לעבען זאל ווערען דען
לעבען, און דען לעבען - מינעס.

זע געונד, מתן טעקסטע, ליעב גלוקליך אין דענק וועגען דען דורך הום-לעבענדיגע
דור.

18.

לובלן, דעם 22-טען יולי 1908.

לועבסטער, טעקסטער דוד!

אין דען ברועף האָטש צוים בעסטען אויסגעדרוקט נישט נאָר דען שטוממען נאָר
אין טעקע, אויך אין פֿוהל מיך זעהר שלעכט פֿון נאָך דען אונטעפֿאַהרען. אין בון
שוין אזוי צונגעבונדען געוואָרען צו דור, אז עס אין מיר טוין שווער צו לעבען אלץ אָהן

דור. די אונזערער טרוסט מיטג איז, וואָס דאָס וועט נישט דויערן לאַנג. עס וועלען אַרבעטדיג אַ צוווּ מאַנטען, און דאָן וועט ענדלעך קומען דער טאָג, וואָס וועט אונזערע בודענס לעבען פֿעראַונזען און אַויס; פֿון דעמאָלט אָן וועלען מיר שוין לעבן בודע צוזאַמען און וועלען זיך שוין קוממאָל נישט שווערן; פֿון דעמאָלט וועלען מיר שווערן אונזער מיטן צווייטען אונזערע שמחות און לעבן, פֿרויען און שטערבען, און מיטן שוקאל וועט זיין דינער און דינער מינער. אַ, ווי און וואָרט אויף יאָנגע טאָג!

דערומעל געהט מיר אַרבעט די צייט און קלערען און טראַכטען וועגען דור. איך געה אַרום אָדער און זיין שטיל אויף דער סאָפֿע, וואו מיר פֿלעגען בודע וועגען צוזאַמען און דערמאָרן זיך אלע קלונקעטען און אונזעלעכטען פֿון דער צייט, ווען מיר האָבען פֿערבראַכט בודע צוזאַמען. געדענקסט נאָך יענע וואונדער-שאַנע אָווערען, ווען מיר האָבען לאַנג לאַנג בודע אַרומגעשפּאַצירט און גאַרטען און גערעדט און אויס-דערצעהלט אונזער פֿאַרן צווייטען אונזערע טרויערען, אונזערע געדאַנקען און געפֿוהלען, - געדענקסט נאָך, ווי זיס יענע אָווערען זענען געווען, ווי גלוקלעך מיר האָבען זיך דעמאָלט געפֿוהלט? געדענקסטו נאָך? ...

איצט שפּאַצירע און אַלע אויף די אלע ערטער, שוין אָהן דור, און נישט האָבן גענוג זיך נעבען מיר, בעמיה און זיך צו דערמאָרען אַמאָנגונסטענס דאָס אַלין, וואָס מיר האָבען אויף די זעלבע ערטער איבערגעלעבט בודע צוזאַמען. די בעסטע צייט און טאָג איז דאָן, ווען און דערהאַלט זיין ברועה און און שרעב צו דור. מיר שטעלט זיך דעמאָלט פֿאַר, ווי די וואָלסט געווען נעבען מיר און די וואָלסט צו מיר גערעדט מיט זיין זעכטן קול דינע שאַנע און קלוגע ווערטער, ווי די ביוט געוואוינט, און און ענטפֿער דור. דערבער וועל און דור טאָקן שרעבען אלע טאָג, און זעה געדאַנק, די זאַלסט און קיין טאָג נישט פֿערגעסען צו שרעבען האַטש אַ פֿאַר ווערטער.

זיין זיך צוויי-לעבענדיג

מרים.

19.

פֿאַצק, דאָס 6-טען דעצעמבער 1908.

לועבע, טייערע מרים!

ענדלעך, ענדלעך שרעב און דור דעם ברועה, אויף וועלען די האַטש שוין זיין לאַנג אונגעדרוונג געוואָרט. טראַץ דאָס בעשלוס בשעת אונזערע תנאים צו מאַכען אונזער חתונה גלייך און צוויי מאַנטען אַרום נאָך די תנאים, און דאָך די חתונה אַלין ווייטער און ווייטער אָבגעלעגט געוואָרען, צוילעב פֿערשועדענע סבות, און דער עוקר דערפֿאַר, וועל און האָב פֿלוצלונג פֿערלאָרען די שטעלע, וועלעך און האָב געהאַט, און בון געבליבען אָהן פֿערווענט. אַמת, דאָס האַט אונז נישט געקאָנט שטערען זיך ווייטער צו לועבען אַזוי ווי פֿרויער, דאָן די לועבע ווייט נישט פֿון קיין

קלד-רעכנונגען; אָבער דאָך האָבען מיר אונזער חתונה געמוזט אָבלעגען, ביז אונז וועל ווערער געפונען אַ גוטע שטעלע, וועלכע זאל מיר געבען די מעגליכקייט צו ער-
 נהרען זיך און מיין קונפֿטונג פֿרוי. מען האָט מיר אָפֿילו ביז איצט פֿאַרנעלעגט פֿער-
 שווערענע שטעלעס, וווּ אונד האָב דיר שוין געשריבען, אָבער אונד האָב זיי געפונען
 פֿאַר נישט פֿאַסענד פֿאַר מיר, און אונד האָב געוואוסט, אז אונד וועל זיך סוף פֿל סוף
 דערווארטען אויף עפעס בעסערס. איצט, טייערע מרים, שרייב אונד דיר, אז די טעג
 האָב אונד שוין ווירקליך בעקומען אַ גוטע שטעלע מיט אַ שען געהאלט. איצט, ליעבסטע
 מרים, האָבען מיר שוין נישט וואָס לענגער צו ווארטען; אונד בין פֿאַלשטענדיג בערוזט
 צו פֿיערן אונזער חתונה וווּ מעגליך שנעלער. אויב בין דיר און אויך נישטאָ קווינע
 קניעות, שרייב מיר, וועלכען טאָג ווילסטו בעשטימען און די נעכסטע וואָכען, דעם
 טאָג, וואָס וועט אונז פֿעראוינגען אויף עכט און וועט אונז גלוקליך מאַכען.

אונד ווארט אויף דיין ענטפער אונגערוילדיג. אונד האָף, אז דער טאָג, וואָס די
 וועסט בעשטימען, וועט זיין וווּ צוים גיכסטען.

דיין קונפֿטונגער ליעבענדער מאן

דוד.

20.

לובלין, 8-טען דעצעמבער 1908.

טייערסטער דוד!

אונד דאַרף דיר נישט שרייבען און פֿאַרשטעלען, וואָס פֿאַר אַיִנזידדיק דיין לעצ-
 טער ברועה האָט אויף מיר געמאַכט. אונד רעכען, אז די וועסט אלזיין גאַנץ גוט פֿער-
 שטעהן מינע געויהלען און מיין האַרץ. ענדליך, ענדליך!
 אונד שרייב דיר איצט גאַנץ קורץ, דען אונד בין צופֿועל אויפֿגערענט, מיין האַרץ
 און צופֿועל איבערפֿולט פֿון ליעבע, פֿרוידע, האָפֿנונג, אז אונד זאל דיר איצט קאָנען
 שרייבען פֿאַרנכות.

אונד האָב זיך שוין קינען געווען מיט מינע עלטערן, און עס איז געבליבען צו
 בעשטימען אונזער חתונה-טאָג און צוויי וואָכען אַרום, דעם 22-טען דעצעמבער. דוועק
 פֿאַר וואָכען מוזען מיר נאָך ווארטען, וועל עס זענען נישט אונזונגע קלוינע הכנות, אָהן
 וועלכער מען קאָן זיך נישט בעגעהן. אָבער איצט וועט אונז שוין נישט זיין אזוי שווער
 אויבערצווארטען די געטלעכע טעג, ווען מיר וועלען שוין וויסען, אז דאָס זענען די לעצטע
 טעג טעג פֿון אינזער לעבען בעזונדער, צעשוודט. דאן וועט שוין קומען אונזער טאָג...
 זי געזונד, דוד. אונד קאָן דיר איצט מער נישט שרייבען.

דיין קונפֿטונגער טרייע פֿרוי

מרים.

V אינלאַדונגס-בריִעה.

21.

קינז, 10-טען אפריל, 1908.

בעסטער פריינד!

עס איז נעקומען א צייט, ווען דו קאָנסט מיר ווייזן. ווי ווייט דו פֿרײַנדשאַפֿט צו מיר און ווי ווייט דו געדענקסט מיך: בין מיין עלטערן זעהן וועט אין צעהן טעג ארום זיין חתונה מיט מול. דו בויט מיר פֿעררעכענט פֿון דו ערשטע געסט. אלזאָ מאַך זיך ריזיג־פֿערטיג, דו חתונה וועט זיין און מיין נאָם. ווען מיר וועלען אַרױספֿאַהרען, וועל איך דיר טעלעגראַפֿירען. דו וועסט קיימען אױף דער באַהן און וועסט מיט אונז מיטפֿאַהרען.

דיין פֿרײַנד משה זאלצמאַן.

22.

וויטעבסק, 6-טען מאי, 1908.

בעסטער פריינד!

אינער לױבעט טאַכטער ווערט מיט מול אַ בלה. דעם קינפֿטױגען דױענסטאַג וועט זיין תנאים; אלזאָ בעטען מיר אױך אונז צו בעפֿעהרען מיט אױער ערשױנען צו אונז און גאַנצױל נעהמען און אונזער הױז-ױם-טובּ.

אױערע פֿרײַנד, וועלכע זענען בערױט אױך מיט דאָס זעלבע צו דױענען צו זײַ-דער צײַט ולמן און חוה שניאורסאָן.

23.

טוערע געלױבעטע עלטערן!

מיט גרויס שמחה בין איך אױך אױך מױדע, אַז היינט 7 אױהר אין דער פֿרוּה און ווען תּי קיךה גשלוּם אױבערגעקומען און האָט געבאַרען אַהן עין הרע אַ געױנדט יונגעל. דו ילדת און דאָס קינד זענען פֿאַלקאָם געױנד. דערױבער בעט איך אױך טוערע עלטערן, אױהר זאָלט אַזױ גוט זיין קומען צו פֿאַהרען צו אונז אױף דעם אַנדערען דאַגערשטאַג אױפֿין ברוּת פֿון אױער אַנגקעל. אַ קואַטער וועט זיין מיין שױעסטערקינד אַהרן, און אַ קואַטערױן וועט זיין אױנער דבֿורקא, וועלכע איך בעט אױך מיט זיך מיטנעהמען. אין דער האַפֿנונג, אַז אױהר וועט געױס גרפֿולען מיין בקשה, בלייב איך אױך אױער עבֿוג-לױבענדרער זעהן משה זעלבערשטױן.

24.

טוערער פריינד!

מאַרגען און מיין געבורטס-טאַג. אױף מאַרגענדױגען אַױנער לאַר איך אױך אױך מינע בעסטע פֿרײַנד, זיך צו בעטױלונגען און מיין שמחה. איך האָף, אַז דו וועסט גוט פֿערהלען צווישען זײ, דען דו בױט דאָך אױנער פֿון מינע בעסטע פֿרײַנד.

דיין דױך ערוואַרטענדרער פֿרײַנד מאיר שאַנפֿױנקעל.

VI גראַטולאַציאָנס־ברִיעף.

25.

וואַרשע, דעם 6-טען מערץ, 1908.

טייערער פֿרײַנד!

דין פֿערלאַבונגס־קארטע האָב איך ערהאלטען מיט פֿרויע. מיך פֿרעהט עס זעהר צו וויסען, אז די טהומס אַ גלוקלעכע פֿארטוו... איך ווונש דיר און דיין געעהרטע בלה פֿועל גלוק און פֿערגנוגען. אויף דינע תנאים האָב איך לודער נישט געקאָנט קוי מען. דערפֿאר וועל איך אויף דיין חתונה שוין מיט גאָטעס הילף אינפֿעדונגט זײַן. דיין פֿרײַנד

שלום בערמאַן.

26.

אַדעס, דעם 22-טען אויגוסט, 1908.

לועבע, טייערע פֿרײַנדן!

זייענדיג אזוי ווייט פֿון דיר, קאָן איך נישט לודער האָבען דאָס פֿערגנוגען צו קוי מען צו דיר און דיין גלוקלעכען טאָג פֿון דיין חתונה אין זיך געטוילונגען און דיין שמחה מיט דיר צוזאַמען. אָבער דער דאָזיגער טאָג פֿון דיין גלוק איז אויך ביי מיר אַ יום־טובֿ, האָטש מיר זענען אזוי ווייט אונט פֿון דער צווייטער, און פֿון דערווייטען שוק איך דיר און דיין חתן די בעסטע הערצענס־ווינשע: לעבט גלוקליך אין צופֿרעדען אונזער מיט צווייטען און זאָל אונזער צוזאַמען־לעבען זײַן אזוי ווי אונזער חתונה־טאָג און לאַנגער גרויסער יום־טובֿ. איך שרעב דיר דאָס מאָל בקצור, וועל איך ווייס, אז דיר וועט נישט לונגען און זונגען און אזא טאָג צו לונגען לאַנגע ברועף. דיין פֿרײַנד

רחל וולבֿערשטאָן.

27.

לועבער ברודער!

דיין ברועף, צו ריי דיר און מיט מול געבאָרען געוואָרען אַ זעהן, האָט אינו אַלע־מען זעהר עפֿרעהט. מיר ווונשען דיר, די וואָלכט איהם זוכה זײַן צו ערצוהען און נחת און און פֿרויען, ער זאָל אויסוואַקסען אַ מענש, וועלכער זאָל זײַן אַ כבוד און אַ פֿרויד פֿאַר דיר און פֿאַר אונזער גאַנצער פֿאַמיליע. דיין ברודער

דוד פֿונקעליטשײַן.

VII ביטע-ברייעף.

28.

בעקסטער פֿרענד!

איך קום צו דיר דאָס מאל מיט אַ ביטע, און איך האָף, אז דו וועסט מיר נישט ענטזאָגען, האָטש דיר וועט עס קאָסטען אַביזעל טוה. דו מעשה און אזוי: דו געדענקסט דאָך סתמאָ מיין עלטערין זעהן, וועלכער און שייך איצט אלט 15 יאָהר. איך האָב יוֹך בעשלאָסען איהם אַבזושוקען אין אַ נרעקערע שטאָרט וועל דאָ ביי אונז קאָן ער צו קומן רעכטען תּלּוּת נישט קומען. ער און אַבוי על ועבולדעט, שרעבט און רעכענט שעה, און איך וואָלט איהם וועלען אַבגעבען און אַ נעשעפט און דען שטאָרט. אזוי ווי איך אַלען בון צופּועל פֿערנומען און איך קאָן זיך נישט אַרויסרעיסען פֿון דער הויס, און דערצו נאָך בון איך נישט אזוי גוט בעקאנט און דען שטאָרט און אָהן דען הולף וועל איך גאנץ וועגן וואָס קאָנען אויפֿטרוי, דערובער געט איך דיר אַ זיך צו טהון צווישען דענע בעקאנטע נעשעפטען, צו דארפֿען זיי נישט אזא מין ווינגעל. ער וואָלט זיך דו ערשטע צייט בענוגענט מיט גאנץ וועגן, אַבוי ער זאל ווערען בעקאנט מיט'ן נעשעפט. אויב דיר וועט זיך טאָען אזא מין נעשעפט, זיי אזוי גוט און גיב מיר צו וויסען, וועל איך איהם אַרויסשוקען צו אַיך. איך בון דיר פֿאַרויס האַנקבאר פֿאַר ערפּולען מיין בקשה. דען פֿרענד מוכאל זאָס.

29.

טעקסטער פֿרענד!

איך ווענדע מיך צו דיר מיט אַ ביטע און בון זוכער, אז דו וועסט מיר נישט ענטזאָגען. איך געפֿון מיך איצט און אַזעהר געדרוקטער לאַגע. עס קומט מיר געלד פֿון אייניגע ערטער, אַבער אומעטום האָט מען מיר אַבגעלעגט אויף אַ קורצע צייט שפעטער זי אין גראַדע איצט האָב איך אייניגע נישטע אויסגאָבען, וועלכע איך קאָן נישט אַבלעגען. איך בעט דיר דערובער, מיר גלייך צוצושוקען 200 רובל, אַלס גמלות קסד, וועלכען איך וועל דיר צורוקקערען מיט'ן בעסטען דאָנק נישט שפעטער ווי אין אַ טאָנאָט אַרום. ערוואַרטענדיג איינעוולדיג דען ענטפֿער מיט'ן געלד, בלעב איך דען עבונגעטרייער פֿרענד שמעען שוואַרצבארד.

30.

טעקער הבר!

איך האָב צו דיר אַ שטיקל כּוּטע: אוועקפֿאַהרענדיג פֿון וואַרשע, האָב איך פֿון אַלעלעניש אויבערגעלאָזען אויף מיין געוועזענע וואָהנונג און אייניגע זאָצען, וועלכע איך האָב איצט גאנץ נישט, זיי אזוי גוט און נעהם זיי אַב; וועסט דוועזען ברועף וויי- יען דעם ווירט, וועט ער דיר אַבגעבען מיניע זאָצען, און שוק זיי מיר און אַ פּאַסול- קע אַיך מיין השבּון. אַבער זעה וואָס שנעלער, דען איך דארף זיי נישט האָבען. מיין וואָהנונג, ווי דיר איז בעקאנט, איז געווען אויף טוואַרדע 57. איך האָב דאָרט אויפֿגעלאָזען 2 בוכער, אַבוטעל וועט און אַ זוטער-מאָנטעל. זעה שוק מיר זיי גלייך אַב. דען פֿרענד לעצן העלפֿאָן.

VIII דאַנק-בריעף

31.

בעסטער פֿרײַנד!

צוזאמען מיט דעם ברויעף שיק איך דיר ארויס די 300 רובל, וועלכע די האָסט פֿיר אויסגעפֿאַרנט און מיין נויט. איך האָב קיין ווערטער נישט דורך צו בעדאַנקען פֿאַר דיין גוט-האַרציגקייט. די קאָנסט זיך גאַרנישט פֿאַרשטעלען, וואָס פֿאַר אַ גרויסע טובה די האָסט מיר געטהון מיט די 300 רובל. די האָסט מיר פשוט ביים לעבען דערהאַל-טען. איך בין געווען זעהר פֿערענגט און האָב מיר נישט געהאַט צו וועמען צו ווענדען, און ווען נישט די, וואָס איך טאַקו נישט, וואָס זיך וואָלט געטהון. אַלזאָ עמפֿאַנג אונז מיין בעסטען דאַנק און פֿערזוכערונג און צובוגער פֿרײַנד-שאַפֿט און טרעשאַפֿט צו דיר, און זי זוכער, אז ווען די וועסט זיך נאָר ווענדען צו מיר, אויב איך וועל דיר נאָר קאָנען און עפעס בעהולפֿונג זיין, וועט קיין זאך פֿאַר מיר נישט צו גרויס זיין, אום דיר אָפּצוצאָהלען און אָפּצודאַנקען פֿאַר דער טובה, וואָס די האָסט מיר געטהון.

דיין טרעיער פֿרײַנד

ברוך הוימעלפֿאַרב.

32.

געעהרטעסטער הערר!

איך געהע מיר דעם מיט צו שריבען צו אייך איינזע ווערטער, האָטש אודער געדאַנקט מיר שוין געווען נישט און קלערט גאַרנישט וועגען מיר. דאָך אָבער פֿולנעכט וועט אודער זיך דערמאָהנען אָן אַ יינגען מאַן, וועלכער איז ביי אייך געווען מיט איינזע כּאַנאַטען צירוק. פֿאַרגעשטעלט פֿאַר אייך האָט מיר מיין בעקאַנטער היים ווינבערג, און לויט זיין בויע האָט אודער מיר געגעבען אַרעקאַמאַנדאַציעאַנס-ברועף צו די היינע סוחרים. אייער ברויעף האָט געהאַט אַ זעלטענע ווירקונג, דען יעדער ווער עס האָט איהם אַנזענדעלונגעט און געזעהן אונטערגעשרובען אייער נאָמען, האָט זיך מיט מיר גלעך פֿעראַונטערעסוערט, און עס האָט נישט לאַנג געדויערט, האָב איך שוין בעקומען אַ שטעלע, וואו איך האָב דעם ערשטען מאַנאַט געדענט אַלס פֿראַבע. איך האָב מיר בעמיהט מיט אַלע קרעפטען צו אַרבווטען פֿלייסונג און עהרלויך, אזוי אז אייערע ווער-טער, וועלכע אודער האָט וועגען מיר געשרובען, זאָלען בעשטענעט ווערען. אינעם בין איך שוין פֿאַלשטענדונג צוגענומען אויף דער שטעלע אין בעקום אַ שיען געהאַלט, נאָר אַ דאַנק אייך. דערווער ערלויבט מיר, געעהרטעסטער הערר, אייך אויסצודרוקען מיין בעסטען דאַנק; איך וועל קוננמאַל נישט פֿערגעסען די טובה, וואָס אודער האָט געטהון מיט מיר, און וועל אייך שטענדיג דערמאָהנען צום נעמען.

מיט דער גרעסטער אַכטונג און דאַנקבאַרקייט

שלחה בערנמאַן.

IX רעקאמאנדאציאָנס-בריעף.

33.

ווערטער הערר!

דערמיט האָב איך דו עהרע אייך מיטצוטרעגן, אז דער איבערברענגער פֿון דויעזען ברועף, ה' משה פֿעלדמאן, האָט געדויענט ביי מיר אין שניט-קראַם אהנוגע יאָר אין האָט זיין אַרבייט ערפֿולט פֿאַרוואַרפֿסלאָז. ער איז אַ פֿלייסונגער און געוויסענדיג האַפֿטער יונגערמאַן. אונטער דער צייט, וואָס ער האָט געדויענט ביי מיר, האָט ער זיך פֿאַרשאַפֿט גרויסע גענוטקייט און ערפֿאַהרענהייט און געשעפֿט, און אויב איהר ברזיכט נאָר בכלל צו האַבען אויב אַ מענשען און אַפֿער געשעפֿט, וועט איהר געוויס קיין פֿאַסונגען פֿאַר איהם נישט געפֿונען. איך וואָלט איהם מוט פֿאַרגענוגען געהאַל טען ביי מיר אין געשעפֿט אויך אויף וועטער, אָבער ביי מיר קאָן ער נישט דערגרייכען דעם תּכלית, צו וועלכען ער קאָן צוקומען און אַ גרעסערער שטאַרט, און אזא ווי צוים ביי שפּעל אַנערע. איך קאָן איהם נישט העכערען דעם לויף, און דערווער, האָט ער און מיר זעהר נויטיג און געשעפֿט, האָב איך איהם אַלען געראַטען צו פֿאַהרען און אַפֿער ער שטאַרט, און אַריינטרעטען און אַ גרויס געשעפֿט. אזוי ווי מיר שטעהען פֿאַרבוירען און געשעפֿטען און איך קאָן אַלס אַ נוטען און פֿאַרשטענדונגען סוחר, רעקאָמאָנדרן און איך אַפֿער דויעזען יונגען מאַן מוט דער פֿאַרזיכערונג, אז איהר וועט און איהם געפֿונען אַ מענשען לויט אַפֿער וואוינט.

מיט אַכטונג

לעאָן פֿערלמאַן.

34.

טענערער פֿרײַנד!

דער איבערגעבער פֿון דויעזען ברועף איז אַ שנידער און זעהר אַ נוטער בעל מלאכה. ער האָט מיר אַ קאָסטיום געגעהט, און איך בין העכסטענס צופֿרעדען געבליבען פֿון זיין אַרבייט. איהם פֿעהלט אָבער אויב אַרבייט, וועל ער וועהנט נאָך נישט לאַנג ביי אונז און שטאַרט און האָט זעהר וועניג בעקאָנטע. איהר קאָנט איהם זעהר דרויסט אַלערהאַנד אַרבייט געבען, דען ער וועט אַפֿער צופֿרעדענשטעלען מיט זיין פֿונקטליכקייט און מיט דער אַרבייט נופֿאָ.

מיט אַכטונג

יהודה לייב גוטמאַן.

X געשעפטס-בריעה.

35.

ווארשע, דעם 11-טען דעצעמבער, 1908.

זעהר געעהרטער הערר!

הערמט האָב איך דו עדרע אפך מוטצוטוילען, דאָס איך האָב ערעפֿענט דער און וואַרשע פֿון אָנפֿאַנג דויעזען מאַנאַט אונטער דער פֿורמע „ש. גרונבערג עט קאָמפּ." אַ שוין-פֿאַבריק, און וועלכער מיר אַרבעטען אויס פֿערשועדענע סאַרטען מעגער-און דאָס מען-שוין צום זומער-און ווינטער-סעזאָן.

מיין פֿאַלקענטומע און פֿראַקטוק און דויערער בראַנזשע, וווּ איך דאָס צוטלויך דיבשעס קאַפּוטאַל, וועלכען איך האָב אַרענגעלעגט און געשעפֿט, גויעבען מיר דו מעג-לויבקיט מיין נע ערעפֿענט געשעפֿט אויף אַ רויכטונער און פֿעסטער גרונדלאַגע אוועק-צושטעלען, אזוי אז איך זאל קאָנען העכסט צופֿרעדענשטעלען דו געעהרטע קינד-שאַפֿט, וועלכע וועט מיר צוטרוי שאַנקען און קומען מיט מיר און געשעפֿטלויבֿע פֿער-בונדונגען.

איך האָף, דאָס איך איהר, געעהרטער הערר, וועט זיך נישט אַנטזאָגען צו בע-עהרען מיך מיט אַ מערע בעשטעלונגען, וועלכע וועלען פֿון מיין זעט מיט דער גערכטער פֿונקטלויבקיט אויסגעפֿולט ווערען.

אַכט-ינכפֿאַל

ש. גרונבערג.

נ. ב. איך וועל אפך זעהר דאַנקבאַר זיין, אויב איהר וועט אזוי פֿרענדליך זיין און רעקאָמאַנדירען מיין פֿורמע צווישען אַ מערע בעקאַנטע סוחרים פֿון איינער ברייטשע, וועלכע, איך קאָן אפך פֿערזוכערן, וועלען אפך ווער דאַנק אויסדרוקען, נאָכדעם וווּ זיי וועלען מיט מיר און פֿערבונדונג קומען.

הנ"ל.

36.

ווילנא, 10-טען סעפטעמבער, 1908.

העררן ש. פֿויגעלזאָהן

און סמארטאָן.

געעהרטער הערר!

איך בעעהרע מיך אפך מוטצוטוילען, דאָס איך האָב ערעפֿענט און ווילנא אַ גרויסען מאַנפֿאַקטור-געשעפֿט פֿאַר אַנגרע. בע מיר און געשעפֿט בעקומט איהר אַ גאַנצן גרויסען אויסזעהל פֿון אַלע מאַטקעווער, לאַדזשער, טאַמאַשאַווער, און ביאַלומאַהער אַהרזות.

פֿון דעם בינעלענטען פֿרעזיקוראַנט קענט איהר זיך אַנפֿערציענען, דאָס איינערע

פרויען זענען בולונג, און ווען איהר וועט פֿערוועקען ביז מיר צו קויפֿען, וועט איהר גע-
וויסן העכסט צופֿרעדען בלעבען, ווייל אויך האָב נאָר רעקלע וואַרע פֿון די בעסטע
פֿאַבריקאַנטען, און אַ גרויסעם לאַגער, דערצו בעמוהע אויך זיך מינע קונדען נישט צובע-
דענען. ווער עס קויפט ביז מיר אונטמאַל, בלעבט שוין מיין קונד שטענדיג.
אויך האָב, דאָס איהר וועט מיך באַלד בעעהרען מיט אַנער אויפֿטראַג.
האַפֿטענדיג
ש. וולבערשטאָן.

37.

וואַרשע, 15-טען מאי, 1908.

הערן א. גרונבלאַט

און האַרקאָו.

אַנער אויפֿטראַג האָב אויך ערהאַלטען, פֿאַרוואָס אויך דאַנק איך זעהר. די גע-
זונשטע וואַרע האָב אויך איך הינט לויט מוסטער אַרויסגעשוקט. אויך בין איבערצייגט,
דאָס איהר וועט אויך דעזעס מאַל זיין צופֿרעדען מיט די וואַרע, ווייל ווי איהר ווייסט,
פֿוהרען מיר נאָר די בעסטע סאַרטען און בעמוהען זיך איבער צופֿרעדענשטעלען אונז-
רע קונדען אויפֿן בעסטען אַרט.
אויך שיק איך דערביי די באַהאָנדלונג ווי אויך אַרעכנונג אויף די אַרויסגעשוק-
טע וואַרע און ערוואַרטע אַנערע ווייטערדיגע אויפֿטראַגע.
האַפֿטענדיג
מ. ריבקיין.

38

קיעוו, דעם 20 יולי, 1908.

הערן באָרוס שפּויענגעלמאַן

און וואַרשע.

געעהרטער הער!

הינט האָבען מיר דורך דער באַהן אינווער בעשטעלונג ערהאַלטען, לודער זענען
מיר מיט די וואַרע נישט צופֿרעדען: נישט די קוואַליטעט, נישט די פֿאַרבען זענען די
זעלבֿע, וועלכע מיר האָבען געפֿאָדערט, מיר קאָנען די סחורה נישט פֿערברויכען. דער-
בער זענען מיר געצוואונגען די סחורה רעטור שיקען. מיר בעסטען איך באַלד נאָכ-
עמפֿאָנג פֿון דעזען ברועה, אינו זאָפֿאָרט צו בעזאָרגען מיט אַנדערע וואַרע לויט אונ-
זער פֿאָדערונג. זעהען זיי נישט נאָר אינווער בעשטעלונג פֿון דעם 1-טען דעזען סאַנאַט,
וועלען זיי זיך גענוי ערקונדיגען, וועלכע וואַרע מיר פֿאָדערען.
מיר האָפען, דאָס איהר וועט אינווער בוטע באַלד ערפֿולען, כדי מיר זאָלען דער
הייל נישט פֿערלירען דעם כּדין פֿון אַנערע אַרטוקעלען, וועלכע מיר ברויכען שוין און
האַבען.

צױם סעזאָן וועט אינער הערר זײַן אין וואַרשע אין וועט וואַרשיינליך **גע אײך**
אַ גרעסערע בעשטעלונג מאַכען.

ערוואַרטענדיג אײער באַלדונגען אַנטוואַרט, צװענגען מיר
אַכטונגספֿאַל
פ. פ. (* מ. זלקינד עט קאָמפּ.
מ. הירשוטש.

(* פ. פ. - פֿאַר פּראָקוראַ, וואָס הױסט אויף לײַטן: „דורך שטעלפֿערטרעטונג“.

39

פּינסק, דעם 25 פֿעברואַר, 1908.

העררן ב. שמואלזאָהן

אין מאָנר.

מיר וואונדערט זעהר, וואָס איך האָב פֿון אײך אַזױ לאַנג קײן בעשטעלונג נישט גע-
האַט. איך רעדען, דאָס דעם פֿאַרונגען טראַנספֿאַרט וואַרע האָט איהר שוין געוויס אויס-
פֿערקויפֿט און איהר ברויכט שוין איצט געוויס אַנדערע וואַרע.
מיר איז איצט אָנגעקומען פֿון אויסלאַנד פֿרוישע סחורה, עכט מאַדערנע און סק-
זאַנע. איך בין איבערצײנט, דאָס איהר וועט און זײ אַ גרויסען געברױך האָבען. איך
וואַלט אײך ראַטהען זאָפֿאַרט צו אױנצונגע שטוק פֿון יעדען מין אַלס פּראָבע צו צװענגען.
איך ערוואַרטע דערױבער אײער באַלדונגען אַנטוואַרט צוזאַמען מיט אַ בעשטעלונג,
אין צװענגע

אַכטונגספֿאַל
מ. פֿרוידמאַן.

40.

לאָדז, דעם 1-טען נאָוועמבער, 1908.

העררן נ. פֿאַליאָקעוויטש

בערדיטשעוו.

אײער וועקסעל אױף דער סומע 200 רובל, צאָהלאַבאר דעם 20-טען פֿאַרונגעס
סאַנאַט, איז צו אונזער גרעסטען בעדױערען פּראָטעסטירט געוואָרען. אונז וואונדערט
זעהר, וון אַזױ איהר האָט דערלאָזען אײער וועקסעל צו פּראָטעסט. מיר גיבען אײך דע-
רױבער אַכטאַג צײַט צו ברענגען די זאַך און אָרדנענג. אויב מיר וועלען בױן 8-טען
ד. מ. נישט ערהאלטען פֿון אײך דאָס געלד צוזאַמען מיט די פּראָטעסט-קאָסטען (4 רובל
50 קאָפּ) וועלען מיר זײַן געצוואונגען מאַנען אינזער געלד גערויכטליך.

מיר ווילען אָבער האָפען, דאָס איהר וועט נישט דערלאָזען אונז צו אונאַנגע-
קעמלזקעטען און צו מאַכען איברונע קאָסטען און איהר וועט באַלד די זאַך ערלאָזען.

ערוואַרטענדיג אײער באַלדונגע תשובה, צװענגען מיר

האַכאַכטונגספֿאַל
ב. בלום עט קאָמפּ.

ווארשע, דען 4טען אפריל 1908.

מ. פרידמאן עט קאמפ.

ווארשע

נאלעווקי שטראסע 38 №.

רעכנונג

ניעדערלאגע

פון פערשידענע

נאלאנטעריע-ווארען

פאר הערן ב. שפירא

אין הארקאו.

№	דוצער	ווארע	פריו		ברוטא		נעטא		בעטראג	
			ק.	ר.	ק'	רובל	ק'	רובל	ק'	רובל
223	7	הערען-היט	30,—		210					
223/1	4	דיטא	25,—		100					
110/12	5	דיטא	27,50	50	137					
15 1/2/1	3	האנדרוה	12,—		36					
80	3	דיטא	15,50	50	46					
				00	530					
		אָב 10%			53					
					77					
		קאספערזיצע			1	10				
									10	478

ראשי-תבות .

איניציאלען, (פערקורצעט, ווערסער), וועלכע ווערען אָפּט בענוצט אין זשארנאַן .

א. א. וו. = און אזוי ווייטער,	הו"ש"ר = הושענא רבא. (דער זיבטער מאג ספילת.)
א. ד. ג. = און דאָס גלייכען.	הש"ת = השם יתברך.
א"ח = אָקרוינג. (מארגען נאך יום טוב.)	ז"ש = זכרונא לברכה. (געבענשט איז זיין אנדערקונג.)
א"ה = אָם ירצה השם. אז גאט וועט וועלען.)	חז"ט = חזל המועד.
א. נ. = אָדון נִבְרָךְ. (גענערטער הער.)	חז"מ"פ = חזל המועד פסח.
ב"ה = ברוך השם. (עלויבט איז גאט.)	חז"מ"ס = חזל המועד סופות.
בר"נ = בלי נדר. (ניט פעסט פערשפרע-כענר.)	ח"ו = חס ושלום. (גאט זאל היטען.)
במ"ה = בסך הכל. (אין גאנצען, די גאנצע סומע.)	ח"ו"נ = חקם ונבון. קלוג און פער-שטאנדיג.)
בע"ה = בעִצְרַת השם. (מיט גאנצעם חילף.)	ח"מ = חתום קטנה. דער אונטער-שרייבענדער.)
בעה"ב = בעל הבית. (דער הויזווירטה.)	טו"מ = טענה וזכענה. (פראפענדישט.)
בעוה"ר = בעוונותינו הרבים. (איבער אונזערע פיעל זינד.)	יו"ט = יום טוב.
ג"כ = גם כן. (אויך, דאס גלייכען.)	יו"כ = יום כפור.
ג"ח = גמילות חסד. (א טובה, עטוואס בארגען.)	י"ש = יין שרף. (בראנפען, שנאפס.)
ג"ע = גן עדן.	ימ"ש = יפח שמו. (זאל אויסגעמעקט ווערען זיין נאמען.)
ד. ה. = דאָס הייסט.	כ"ז"ז = כלי-זמר. (מוזיקאנטען.)
דו"ש = דורש שלומי. (וויין גליק ווייטער.)	כ"ז"ן = כהן צדק.
הב"ע"ר = הבא עלינו לטובה. (וואס קומט מיט גליק.)	כש"ת = כבוד שמו התפארתו. (וויין געעהרסער נאמען.)
הנ"ל = הנזכר למעלה. (וועלכער איז אויבען ערמאנט.)	כמה"ש = למען השם. (אום נאמען ווילען.)
	לע"ע = לעת עתה. (דערווייל, פאר-לויפניג.)

צַעַר פְּעֻלֵי חַיִּים. (ראם לייזשן פון לעבעדיגע בעלשעפטיש.)	צב"ח =	לִפְקֹם. (צייסערעכנונג.)	לפ"ק =
צוֹם בִּירֶשְׁפִיעֵל.	צב"ש =	מְבִיא קָהָב זָה. (דער ברענגער פון דיוען שריפט.)	מכ"ז =
קַהֲלָה קְרוּשָׁה. (הייליגע געמיינדע, שטארט-לייט.)	ק"ק =	מוֹכֵר סְפָרִים. (בוכהענדלער.)	מ"ס =
הונדערט פופציג.	ק"ן =	מִצְוָה צָדָק. (א הין)	מ"ץ =
בְּחִמְקָא לִי צִלָּן. (גאס ואל שיצען.)	ר"ל =	גָּרו יֵאָדָר. (זיין ליכט ואל לייכטען=וואל לעבען.)	נ"י =
ראש השנה.	ר"ה =	גְּבִיאִים, כְּתוּבִים. (צוויי טייל פון דער ביבעל.)	נ"ך =
ראש ה'דש. (דער ערשטער טאג אין מאנאט.)	ר"ח =	נֶאֱכָנְאֵמֶע.	נ"נ =
רב, חָזָן, שְׂמֵשׁ.	רח"ש =	נִשְׁמָתוֹ עָרָן. (וועלכער געפינט זיך אין ג' ע"ן.)	נ"ע =
שָׂאָר קָשָׁר. (פריער, קרוב.)	שב"ש =	סָךְ הַפֶּלֶל.	ס"ה =
שְׂמֵר חוֹב. (שולד-געטעל, וועכסעל.)	שמ"ח =	סוֹפֵר הַתְּרֵי, מֵאָהָה.	סתי"ס =
שְׂמִינֵי עֲצָרָת. (דער אכטער טאג סוכות.)	שמ"עצ =	עֶרֶב יוֹם מוֹזֵב.	עיר"מ =
שְׁלִיחַ-צְבוּר. (תּוֹן.)	ש"ץ =	עַל בֶּן. (רשיכער.)	ע"ב =
שְׂכַת תְּשׁוּבָה. (דער ערשטער שְׂכַת נאך ר"ה.)	ש"ת =	עֲנֻמַּת נְפִישׁ. (פערדרוס, ערנער.)	עני"נ =
תּוֹכָף וְכִיָּד. (אָפּפֶאַרם, באלד.)	תומ"י =	עַל צַד הַדָּתָר מוֹזֵב. (אייזן בעססען אַרם.)	עצה"י"מ =
הַזָּרָה, נְבִיאִים, קְרֻבִים.	תנ"ך =	צִעֲרָת יָמֵי תְּשׁוּבָה. (10 טעג פון ר"ה ביז י"ב.)	עש"ת =
דריי טייל פון דער ביבעל.)		פְּנִים אֶל פְּנִים. (פערועגליך.)	פ"א"פ =

בוכשטאבען אלס ציפער.

21 = כ"א	400 = ת	30 = ל	11 = י"א	1 = א
22 = כ"ב	500 = ת"ק	40 = מ	12 = י"ב	2 = ב
23 = כ"ג	600 = ת"ר	50 = נ	13 = י"ג	3 = ג
34 = כ"ד	700 = ת"ש	60 = ס	14 = י"ד	4 = ד
45 = כ"ה	800 = ת"ת	70 = ע	15 = מ"ו	5 = ה
56 = כ"ו	900 = תת"ק	80 = פ	16 = מ"ז	6 = ו
67 = כ"ז	1000 = תת"ר	90 = צ	17 = מ"ח	7 = ז
78 = כ"ח	1100 = תת"ש	100 = ק	18 = י"ח	8 = ח
89 = כ"ט	1200 = תת"ת	200 = ר	19 = י"ט	9 = ט
90 = צ"א	1300 = תת"ק	300 = ש	20 = כ'	10 = י

הערבסט-נאכט.

(זקנה זעטע 76)

(כאָמפּאָזיטאָר א. ב. סירנבאָים)

Largo

Handwritten musical notation for the first system, featuring a treble and bass clef with a key signature of one flat and a common time signature. The tempo marking 'Largo' is written above the staff. The melody is written in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The lyrics 'אין - אַלדער - אַלדער' are written below the notes.

Handwritten musical notation for the second system, continuing the melody and accompaniment from the first system. The lyrics 'אין - אַלדער - אַלדער' are written below the notes.

Handwritten musical notation for the third system, continuing the melody and accompaniment. The lyrics 'אין - אַלדער - אַלדער' are written below the notes.

Handwritten musical notation for the fourth system, continuing the melody and accompaniment. The lyrics 'אין - אַלדער - אַלדער' are written below the notes.

Handwritten musical notation for the fifth system, continuing the melody and accompaniment. The lyrics 'אין - אַלדער - אַלדער' are written below the notes.

Handwritten musical notation for the sixth system, concluding the piece. The dynamics markings 'pp', 'ppp', and 'pppp' are written above the staff. The lyrics 'אין - אַלדער - אַלדער' are written below the notes.

